

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM ALANINDA TÜRKİYE'YE DAVET EDİLEN YABANCI
UZMANLAR (1923-1960)

MUSTAFA SULUBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

Kırşehir-2014

T.C
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM ALANINDA TÜRKİYE'YE DAVET EDİLEN YABANCI
UZMANLAR (1923–1960)

MUSTAFA SULUBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç.Dr. Durdu Mehmet BURAK

Kırşehir-2014

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından .....TARİH.....Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....(İmza)

Doç. Dr. Durdü Mehmet BURAK
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Hasan HAKKİ ÖZ
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Feynel HAYRAN
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

28/5/2014

Doç. Dr. Yaprak ÖLÜKÇİ
(İmza Yeri)
Akademik Unvan, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖZET

Cumhuriyetin ilk yıllarında Yabancı uzman istihdamı ihtiyaç olmuştur. Özellikle teknik konularda ortaya çıkan eksikler, yönetime Yabancı uzman davetini zorunlu hale getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, 1923-1960 yılları arasında Türkiye'ye davet edilen 19 Yabancı uzmanın verdikleri raporlarda Türk Eğitim sistemine ilişkin düşüncelerini, tespit ettikleri sorunları, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini, önerilerin Türk Eğitim sistemine katkısını ve uygulanabilirliğini tespit etmektir.

Bu çalışmada öncelikle Cumhuriyetin ilk yıllarında mesleki eğitim konusunda Yabancı uzman istihdamı incelenmiştir. Ayrıca uzmanların Türkiye'ye davet edilme nedenleri, Türk Eğitim sistemine dair gözlemleri, eksik gördükleri uygulamalar, bu uygulamalara önerileri ve önerilerinin eğitim sistemine katkısı incelenmiştir. Daha sonra raporların değerlendirilmesine ve nihayetinde Eğitim sistemine yönelik olumlu ve olumsuz yönlerine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, gelen Yabancı uzmanların çok değerli tavsiyelerde bulduklarını, tavsiyelerin hepsinin dönemin şartlarına göre yapmanın mümkün olmadığı, gelen uzmanların bazılarının ortak sıkıntılara değindiği, aynı çözüm yollarını tavsiye ettikleri; fakat dönemin önde gelen eğitimcilerinin çeşitli reformlar yapmalarına rağmen, bazı tavsiyeleride dikkate almadıkları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Yabancı uzmanlar, Eğitim sistemi,

ABSTRACT

It was necessary for Turkish government to bring foreign professors to Turkey in the very first years of the Republic. Especially, when the problems occurring in technical subjects were regarded, it was a must.

The aim of this work is to demonstrate, as in their reports, the thoughts of the foreign professors who were invited to Turkey in the years between 1923-1960 towards Turkish Education System, the problems they identified and emphasized, and to point out their proposed solutions regarding the problems and the impact and applicability of these solutions the Turkish Education System.

This work especially examines the employment of foreign professors on the topic of professional education in the early years of the Republic. Therefore, the reports, the reasons for the professors to be invited to Turkey, their observations and thoughts about the Turkish Education System, the regulations they think to be inadequate, their proposals and suggestions to these regulations and the impact of these suggestions on the education system are deeply analyzed.

In later parts, the reports are compared and the negative and positive sides of the education system are pointed out.

In conclusion, it is observed that the foreign professors who were invited and came to Turkey gave very important advices and had very good proposals but it was not possible to fulfill them when the conditions of these specific years' were regarded. Thus, although some of the professors emphasized the common problems and some of the educationists tried to make some regulations, they sometimes are observed to ignore these recommendations.

Key words: foreign professors, education system.

ÖNSÖZ

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1923-1960 yılları arasında eğitim alanında ciddi adımlar atılmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra, Türkiye kendi eğitim sistemini geliştirmek amacıyla Almanya, ABD, Avusturya, Fransa, Belçika, İsviçre gibi ülkelerden Yabancı uzman davet etmiştir. Bu uzmanların görüşleri alınmış ve sahada görevlendirilmişlerdir.

Davet edilen uzmanların bazıları konferans vermiş, bazıları seminerlere katılmış, bazıları da önerilerini rapor halinde sunmuştur.

Ülkemizde de birçok uzman diğer devletlerin eğitim sistemlerini incelemek için yurtdışına gönderilmiştir. Böylece uygulamaya geçirilmesi düşünülen projelerde daha önceden tecrübesi olan uzmanlardan faydalanılarak, zamandan tasarruf edilmesi sağlanmış ve benzer hatalardan ders çıkararak kaynak israfı yapmamaya gayret edilmiştir.

Bu araştırmada 1923-1960 tarihleri arasında Türkiye'ye davet edilen 19 Yabancı uzmanın (Eğitim Fakültesi hocalarının uygun gördüğü) verdiği raporlar incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Dolayısıyla şu anda ve gelecekte eğitim sistemimize katkı sağlayacak sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu çalışmayı hazırlarken her türlü desteğini gördüğüm çalışmanın her aşamasında gösterdiği sabır, ilgi ve yol göstericiliği ile bana yardımcı olan değerli hocam ve danışmanım Doç.Dr. Durdu Mehmet BURAK'a,

Kıymetli vakitlerini sabırla bana ayıran, tecrübe ve bilgilerini paylaşarak tezin tamamlanmasında büyük emekleri olan Hocalarım Doç.Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN'e, Doç.Dr. Veli ÜNSAL'a teşekkür ederim.

Yine çalışmalarımız sırasında yardımlarını esirgemeyen Devlet arşivleri, Milli Kütüphane ve TBMM Kütüphanesi'nin değerli personeline de teşekkür ederim.

Mustafa SULUBULUT

Kırşehir -2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	vii
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. 1923-1960 Döneminde davet edilen Yabancı Uzmanlar (123 kişi)	6
1.2. 1923-1960 Döneminde davet edilen Uzmanların ülkelere göre dağılımı	9
II. BÖLÜM	10
1923-1960 yılları arasında rapor hazırlayan Yabancı uzmanlar	7
2.1. JOHN DEWEY (TÜRKİYE MAARİFİ HAKKINDA RAPOR)	11
2.2. ALFRED KÜNHE (MESLEKİ TERBİYENİN İNKİŞAFINA DAİR RAPOR).....	17
2.3. GEORGE STIEHLER (SANAT TERBİYESİ HAKKINDA RAPOR)	20
2.4. OMER BUYSE (TEKNİK ÖĞRETİM HAKKINDA RAPOR)	22
2.5. BAYAN BOCCARD VE OLDENBURG.....	27
2.6. BAY VE BAYAN RUATELET	28
2.7. ADOLPHE FERRIÈRE (İŞ OKULU HAKKINDA RAPOR).....	29
2.8. ALBERT MALCHE (İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HAKKINDA RAPOR).....	31
2.9. AMERİKAN HEYETİ RAPORUNDAN (MAARİF İŞLERİ).....	44
2.10. BERLY PARKER (İLK TAHSİL HAKKINDA RAPOR)	49
2.11. WATSON DICKERMAN (HALK EĞİTİMİ HAKKINDA RAPOR).....	63
2.12. JOHN J. RUFİ (ORTAÖĞRETİM, MÜŞAHEDELER,PROBLEMLER VE TAVSİYELER)	71
2.13. KATE VIXON WOFFORD (TÜRKİYE'DE KÖY İLKOKULLARI HAKKINDA RAPOR).....	74
2.14. LESTER BEALS (REHBERLİĞİN LÜZUMU HAKKINDA RAPOR)	84
2.15. ELLSWORTH TOMPKİNS (ORTA DERECELİ OKULLARDA İDARE VE TEFTİŞ).....	92
2.16. ROBEN J. MAASKE (TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME HAKKINDA RAPOR)	100
2.17. M.COSTAT (TÜRKİYE'DE MESLEK OKULLARI HAKKINDA RAPOR).....	112
2.18. E.S.GORVİNE (KIZ TEKNİK ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ)	117
2.19.ICA TİCARET EĞİTİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU VE GEREKLİ DEĞİŞİKLİKLERİNE AİT RAPOR.126	

III. BÖLÜM	130
UZ. RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNDEN ULAŞILAN EĞİTİM SİSTEMİNE İLİŞKİN BAKIŞ AÇILARININ OLUMLU OLUMSUZ YÖNLERİ	130
3.1. Uzman raporlarının Türk Eğitim sistemine ilişkin olumlu yönleri	131
3.2. Uzman raporlarının Türk Eğitim sistemine ilişkin olumsuz yönleri	134
3.3. Basındaki Değerlendirmeler	137
IV. BÖLÜM	147
SONUÇ	147
KAYNAKÇA	153
EKLER	158

KISALTMALAR

a g e :Adı geçen eser

a g m.:Adı geçen makale

b k z :Bakınız

ev. : Çeviren

ICA: Amerikan iktisadi yardım teşkilatı

NATO: Kuzey Atlantik ittifakı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PISA: Uluslararası öğrenci başarısını belirleme programı

DP: Demokrat Parti

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Cumhuriyet dönemindeki batılılaşma anlayışı içinde farklı ilişki biçimleri geliştirilmiştir. Bilimi yerinde tanıma, eğitimi yerinde alma, uygulamaları yerinde görüp bunları ülke yararına Türkiye'ye taşıma düşüncesinin devamı olarak ülke dışına öğrenci gönderilmiş ve diğer ülkelerin sistemleri ile ilgili çeşitli raporlar istenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bazı başarılı öğretim elemanlarını yurt dışına göndererek incelemelerde bulunmalarını ve onlardan sonuçları rapor halinde sunmalarını istemiştir. Yazarların yabancı uzmanların raporları doğrultusunda yazılar yazması ülke genelinde kamuoyu oluşmasını sağlamıştır. Gelişmiş ülkelerde yayımlanan eğitimle ilgili eserleri Türkçeye çevrilmiş ve böylelikle batı eğitim sistemi, kitaplarla Türkiye'de tanıtılmaya çalışılmıştır.¹ Bu çalışmaların en önemlisi dışardan Yabancı uzman davet edilmesi olmuştur.

Yabancı uzman meselesi Türk yenilenme hareketinde ihtiyaç olarak görülmüştür. Bu yöntem ile uzmanlardan istifade etmek yoluyla, zamandan tasarruf hedeflenmiştir. Osmanlıda 1839'da başlayan süreçte her alanda olduğu gibi eğitimde de Avrupalı yenilikler uygulanması tercih edilmiştir. Bu yenilikler şahsi ve günlük talepleri karşılamak üzere yapıldığı için beklenen verimliliği gerçekleştirememiştir.

---

¹ ŞAHİN, Mustafa, **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 1996.s.70.

Bu dönemden itibaren toplum yapısı dâhil devletin bütün kurumlarının Avrupa standartlarına göre değiştirilmesi benimsenmiştir. 1908'deki meşrutiyet hareketiyle batıya yönelme noktasında büyük gelişmeler olsa da beklenen verimlilik elde edilememiştir. Böylece, Osmanlı Devleti, amacını iyi tayin edemediği bir Batılılaşma uğruna yaptığı iki yüz yıllık bir mücadeleden parçalanmış, yorgun ve bitkin bir şekilde çıkmıştır. Zorlu, sıkıntılı ve çok pahalıya mal olan bir devrenin sonunda devlet, ne umduğunu elde edebilmiş ne de beklenen akıbete düşmekten kurtulabilmiştir.²

Dönemin siyasî iradesinin hataları sebebiyle Birinci Dünya Savaşı'na girilmiş ve Almanların hesabına Mehmetçiklerimiz zayı olmuştur. Muhtelif cephelerde ve özellikle Çanakkale Cephesinde Türk milletinin kalifiye nesli heba edilmiştir. İşte istiklal mücadelesi devam ederken bile eğitim ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmesine zemin hazırlayan acil durumun asıl sebebi budur.³

Cumhuriyet dönemindeki inkılâplar, Osmanlı son dönemi Avrupalılaşma gayretinin en zirvede olduğu dönem olarak nitelendirilebilir. Bu dönem, eğitim bakımından ihtiyacın arttığı, yenilik eğilimlerinin fazlaştığı bir süreçtir. Çok uzun süren harpler sebebiyle ülkede eğitilmiş insan sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Teşkil edilen müesseseler eğitilmiş insan ihtiyacını şiddetli bir şekilde artırmıştır. Bu talep o kadar gerekli ve acil olmuştur ki, eğitilmiş insana duyulan ihtiyaç diğer hepsinden önemli olmuştur.

---

² TURHAN, M. (1964), **Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hal Çareleri**, Bedir Yayınevi, İstanbul,1964. s.29.

³ TURHAN, M. a.g.e. s.30.

Bu çalışmada Cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim konusunda Yabancı uzmanların raporları incelenmiştir. Batıdan çeşitli konularda getirtilen uzman ve öğretmenler, eğitimde batılılaşmayı etkileyen dinamik güçlerden biri olmuştur. Başta askerî okullar olmak üzere ilk, orta ve yükseköğretimde Avrupalı uzman ve öğretmenlerden yararlanılmıştır.⁴

Değişik amaçlarla da olsa 1923–1960 yılları arasında Türkiye'ye toplam 123 yabancı eğitim uzmanı gelmiştir.⁵ 1920'lerde Türkiye'deki inkılap hareketine paralel olarak sistem değişikliğinin gündeme gelmesi sonucu, diğer alanlarda olduğu gibi eğitim sistemi ile ilgili davet edilen yabancı uzman sayısında da büyük bir artış olmuştur.⁶ 1929 yılında en yüksek safhaya ulaşan yabancı eğitim uzmanı sayısı giderek azalmıştır. 1942 ve 1950 yılları arasında 8 yıl boyunca Türkiye'ye eğitim uzmanı gelmemiştir. Bu süreci yavaşlatan hâttâ kısa süreli de olsa durduran etkenler; çağrılan uzmanların önerilerinin uygulamaya geçirilmesi için zamana gereksinim duyulması, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın olumsuz etkisi ve İkinci Dünya Savaşı'dır.⁷

1950 yılına kadar süren CHP iktidarı döneminde, Türk eğitimi yabancılardan fikir, teknoloji, uzman ve malzeme ithal etmiştir. Fakat hepsinin bedelini Millî kaynaklardan ödemiş, tercihlerini kendisi yapmış, ihtiyaçlarını kendisi tespit etmiş, Millîlik niteliğine gölge düşürmemeye dikkat göstermiştir. Topyekûn bir yabancılaştırma programına izin verilmemiştir.⁸ Birinci dönemde çağrılan uzmanların bazıları şöhretlerinin zirvesine varmış, bazıları ise sonradan şöhret olmuş değerli

⁴ ERGÜN, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.s.444.

⁵ ERGÜN, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.s.440.

⁶ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.1996.s.76.

⁷ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.1996.s.76.

⁸ KOÇ, M. Şükrü, *Eğitimde Emperyalizm ve Yabancılaştırma*, Güven Matbaası, Ankara, 1970.s.82.

eğitimcilerden seçilmiştir. Fay Kirby, Columbia Üniversitesi'nde hazırladığı, Türkiye'de Köy Enstitüleri konulu doktora tezinde 1924-1934 yılları arasında Türkiye'ye gelen Uzmanları "parlak yıldızlar kümesi" ne benzetir.⁹

Ona göre; Türkiye'nin bu süre içerisinde sahip olduğu, uluslararası ün kazanmış yabancı uzmanlara, ikinci Dünya Savaşı sonrasında hiçbir memleketi kavuşamamıştır.¹⁰

1923-1950 arası dönemde Türkiye'ye gelen eğitim uzmanlarının %78.68'lik bölümünü Almanya, Belçika, Fransa, Avusturya, İsveç, İsviçre, Macaristan, Çekoslovakya, İngiltere ve Yugoslavya gibi Avrupa'dan gelen uzmanlar oluştururken %8.86'sını ABD'li uzmanlar doldurmuştur. %12.66'lık grupta yer alan uzmanların geldikleri ülke bulunamamıştır.¹¹

1950-1960 döneminde davet edilen 44 eğitim uzmanından 41'i yani %93.18'i Amerikalıdır. Yabancı uzman kullanımı, deneyim sahibi eğitimcilerden faydalanılarak, zamandan tasarruf edip daha kısa sürede kalkınma ve diğer ülkelerde görülen benzer hatalardan sakınarak kaynak tasarrufu sağlamak bakımından oldukça önemlidir.¹²

1945'ten sonra Türkiye'nin Amerika ile ilişkileri arttıkça Türkiye'ye giren maddi ve manevî kazanımlardan Türk eğitim sistemi de etkilenmiştir. Dolayısıyla böyle bir dönemde gelen uzmanların tümü Amerika'dan gönderilmiştir. Medeniyette ileri gitmiş bir ülke olarak kabul edilen Amerika'dan Türkiye'ye gelen yetkililer Türkiye'de ikamet ettikleri süre içerisinde ciddi alaka ve saygı görmüşlerdir. İkinci

⁹ KIRBY, FAY, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Tarihçi yayınevi, İstanbul, 2010.s.32.

¹⁰ KIRBY, FAY, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Tarihçi yayınevi, İstanbul, 2010.s.33.

¹¹ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s. 1996.s.77.

¹² ÇAKIR, Turan, *Cumhuriyet'in Yirmi Beşinci Yılı'nda Türk Milli Eğitiminde ilköğretim*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1999.s.27.

dönemde “uzman” sıfatıyla gelen bazı kişilerin asıl görevlerinin “casusluk” olduğu iddia edilmektedir.¹³

Bu tezin bir Amerikan yardım kurulu tarafından Teknik ve Mesleki Eğitim alanında çalıştırılmak üzere Türkiye’ye getirilen Amerikalı uzmanın aslında mutfak malzemeleri satan büyük bir mağazada tezgâhtarlık yaptığı ortaya çıktıktan sonra apar topar memleketine gönderilmesi örneği desteklemektedir.¹⁴

---

¹³ KOÇ, M. Şükrü, a.g.e. s.11.

¹⁴ KOÇ, M. Şükrü, a.g.e. s.12.

1.1. 1923–1960 Döneminde Davet Edilen Yabancı Uzmanlar (123 kişi)

YIL	UZMANIN ADI	ÇALIŞMA ALANI	ÜLKESİ
1924	Prof. Bugla	Eğitim	Fransa
1924	Prof. John Dewey	Eğitim	ABD
1924	Prof. Lakiye	Mesleki Eğitim	?
1924	Münçere	Mesleki Eğitim	?
1924	Prof. Paul Monroe	Eğitim	ABD
1925	Prof. Alfred Kühne	Mesleki Eğitim	Almanya
1925	Johnson	Beden Eğitimi	İsveç
1925	Nermann	Beden Eğitimi	İsveç
1926	Prof. Franklin	Eğitim	ABD
1926	Prof. Frey	Mesleki Eğitim	Almanya
1926	Prof. George Stiehler	Mesleki Eğitim	Almanya
1927	Angels	Eğitim	İngiltere
1927	Bay Ruatelet	Mesleki Eğitim	Fransa
1927	Bayan Ruatelet	Mesleki Eğitim	Fransa
1927	Boccard	Mesleki Eğitim	Belçika
1927	Prof. Ernest Egli	Okul Mimarisi	Avusturya
1927	Guilain	Eğitim	Fransa
1927	Latien	Eğitim	Fransa
1927	Prof. Oldenburg	Tarım Eğitimi	Almanya
1927	Prof. Omer Buyse	Mesleki Eğitim	Belçika
1927	Penigret	Eğitim	ABD
1927	Philip	Eğitim	Fransa
1927	Yonson	Beden Eğitimi	?
1928	Adolphe Ferrière	Eğitim	İsviçre
1928	Prof. Henri Suzallu	Eğitim	ABD
1928	Mesaruş	Mesleki Eğitim	?
1928	Roza Arnold	Eğitim	?
1928	Shtoklain	Mesleki Eğitim	Almanya
1929	Antoinette Guise	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Armand	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Bergeaut	Eğitim	Fransa
1929	Berten	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Edgar	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Jofredi	Eğitim	Belçika
1929	Josef Kapun	Mesleki Eğitim	Avusturya
1929	Kapit	Eğitim	?
1929	Magertens	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Markoş	Mesleki Eğitim	Macaristan
1929	Martens	Mesleki Eğitim	Belçika

1929	Muvan	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Prak	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	M.Regling	Eğitim	Almanya
1929	M.Vales	Mesleki Eğitim	?
1929	Seklerk	Mesleki Eğitim	Belçika
1929	Sollans Robeit	Mesleki Eğitim	Belçika
1930	Alfred Jung	Mesleki Eğitim	Almanya
1930	Prof. Carl Weber	Mesleki Eğitim	Avusturya
1930	Prof. Pierre Bovet	Eğitim	İsviçre
1930	Vilhelm Rigchter	Eğitim	?
1931	Dr.Karl Steuerwald	Eğitim	Almanya
1931	Marga Braun	Beden Eğitimi	Almanya
1932	Prof. Berly Parker	Eğitim	ABD
1932	Lêa Lalieu	Mesleki Eğitim	Belçika
1933	Ginther	Mesleki Eğitim	Avusturya
1933	Hans Hibler	Mesleki Eğitim	Avusturya
1933	Heussler	Mesleki Eğitim	Avusturya
1933	Nora Strsygowski	Mesleki Eğitim	Avusturya
1933	Amerikan heyeti	Ekonomi-Eğitim	ABD
1933	Daimas	Beden Eğitimi	Almanya
1933	Derbyshir	Eğitim	İngiltere
1934	Alson	Mesleki Eğitim	Fransa
1934	Dumontet	Mesleki Eğitim	Fransa
1934	Erich Probst	Mesleki Eğitim	Almanya
1934	Gaumondy	Mesleki Eğitim	Fransa
1934	Herncer Antuan	Mesleki Eğitim	Çekoslovakya
1934	Hugo Habenicht	Mesleki Eğitim	Almanya
1934	Karlasın	Mesleki Eğitim	Avusturya
1934	Prou	Eğitim	Fransa
1934	Raymond	Mesleki Eğitim	Fransa
1936	Violette Pillzer	Eğitim	?
1938	Prof. Ludwig	Müzik Eğitimi	?
1939	Julius Ratkay	Beden Eğitimi	Macaristan
1940	Laslo Birmen	Mesleki Eğitim	Macaristan
1940	Paul Hofman	Mesleki Eğitim	Almanya
1940	Violette Pilzer	Mesleki Eğitim	Fransa
1940	L.Maboury	Mesleki Eğitim	İsviçre
1940	Spevak	Mesleki Eğitim	Macaristan
1942	Johans Seidl	Mesleki Eğitim	Almanya
1942	Yohan Liller	Mesleki Eğitim	Yugoslavya
1950	Meogulrisey	Eğitim	ABD
1951	Prof.John Ruffi	Eğitim	ABD
1951	Prof. Kate Vixon Wofford	Eğitim	ABD

1951	Prof. Watson Dickerman	Halk Eğitimi	ABD
1952	Prof.Ellsworth Tompkins	Eğitim	ABD
1952	Knef	Mesleki Eğitim	ABD
1952	Prof. Lester Beals	Eğitim	ABD
1952	Makomber	Mesleki Eğitim	ABD
1953	Prof. George Prescott	Eğitim	ABD
1953	Prof.Henry C.Mills	Eğitim	ABD
1953	Prof.Herriyet	Eğitim	ABD
1953	H.F.Mc.Laughlin	Özel Eğitim	ABD
1953	Ord. Prof. Roben J. Maaske	Eğitim	ABD
1953	Wilweliam	Eğitim	ABD
1953	Dr.W.C.Kvaraceus	Özel Eğitim	ABD
1954	Prof. R.Livingstone	Eğitim	ABD
1955	Prof. Bayer	Eğitim	ABD
1955	Prof.Elizabeth S. Gorvine	Mesleki Eğitim	ABD
1955	Frank C. Laubach	Eğitim	ABD
1955	Holmland	Eğitim	ABD
1955	M.Costat	Eğitim	ABD
1956	Prof.Matthiasen	Eğitim	ABD
1956	Peter Müller	Mesleki Eğitim	ABD
1957	Prof. Antony Aânza	Eğitim	ABD
1957	J.R. Cooper	Mesleki Eğitim	ABD
1957	Praxn	Eğitim	ABD
1957	P.Meartens	Mesleki Eğitim	?
1957	K.F. Hanssen	Mesleki Eğitim	?
1957	F.Champion Ward	Eğitim	ABD
1957	F.Barret	Eğitim	ABD
1957	Harvey Hall	Eğitim	ABD
1957	Prof.H.Philips Coombs	Eğitim	ABD
1957	H.G. Steffen	Eğitim	ABD
1957	ICA Uzmanları	Eğitim	ABD
1957	J.Orizet	Mesleki Eğitim	ABD
1957	Prof. L. Brookner	Eğitim	ABD
1957	Louis Smith	Eğitim	ABD
1957	Prof.Sloan Wayland	Eğitim	ABD
1957	Prof. T. Benner	Eğitim	ABD
1957	W.H. Thorp	Eğitim	ABD
1959	Prof.Fred Mc Kinney	Eğitim	ABD
1959	Prof.G. B.Champagne	Eğitim	ABD
1959	Prof.Howard E.Wilson	Eğitim	ABD
1960	Prof.Alexander Vexliard	Eğitim	ABD

1.2. 1923–1960 Döneminde Davet Edilen Uzmanların Ükelere Göre Dağılımı

Ülke Adı	1923–1950	1950–1960	Toplam
ABD	7	41	48
Bilinmeyen	10	2	12
Almanya	14	0	14
Belçika	14	0	14
Fransa	13	1	14
Avusturya	8	0	8
Macaristan	4	0	4
İsviçre	3	0	3
İngiltere	2	0	2
İsveç	2	0	2
Çekoslovakya	1	0	1
Yugoslavya	1	0	1
Toplam	79	44	123

Kaynak: Şahin, Mustafa, Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri, İzmir, 1996, s. 77

II. BÖLÜM

1923-1960 Yılları Arasında Türk Hükümetine Rapor Hazırlayan Yabancı Uzmanlar

John Dewey, Türkiye Maarifi Hakkında Rapor	1924
Alfred Kühne, Mesleki Terbiyenin inkişafına Dair Rapor	1925
George Stiehler ,Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor	1926
Omer Buyse, Teknik Öğretim Hakkında Rapor	1927
Bayan Bocard ve Oldenburg	1927
Bay ve Bayan Ruatelet	1927
Adolphe Ferrière	1928
Albert Malche, İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor	1932
Amerikan Heyeti Raporundan Maarif işleri	1933
Berly Parker, ilk Tahsil Hakkında Rapor	1934
Watson Dickerman, Halk Eğitimi Hakkında Rapor	1951
John J.Rufi, Orta Öğretim, Müşahedeler Problemler ve Tavsiyeler	1951
Kate Vixon Wofford, Türkiye’de köy ilkokulları Hakkında Rapor	1951
Lester Beals, Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor	1952
Ellswort Tompkins, Orta Dereceli Okullarda Organizasyon İdare ve Teftiş	1952
Roben J. Maaske, Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor	1953
M. Costat, Türkiye’de Meslek Okulları Hakkında Rapor	1955
Elizabeth S. Gorfine, Kız Teknik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi	1957
ICA,Ticaret eğitiminin bugünkü durumu ve gerekli değişikliklerine ait Rapor	1957

2.1. JOHN DEWEY (TÜRKİYE MAARİFİ HAKKINDA RAPOR)

John Dewey Türkiye'ye davet edilen ilk yabancı uzmandır. Columbia Üniversitesinde öğretim üyesidir. İlerlemecilik adı verilen felsefenin öncülerinden olup pragmatizmi yaşam felsefesi haline getiren kişidir.1923 yılında bir mektupla davet edilmiştir. 1924 yılında eşiyle Türkiye'ye gelmiş, aynı yıl eylül ortalarında Türkiye'den ayrılmıştır. Türkiye'ye gelen Dewey iki ay Ankara ve İstanbul'da eğitim sistemiyle ilgili incelemelerde bulunmuş, Maarif vekilliğine iki rapor sunmuştur. Birinci rapor bütçeye konulması gereken ödeneklerle ilgilidir. İkinci raporu Türkiye'de yazmamış Amerika'da tamamlayıp göndermiştir. Bu raporlar birleştirilerek ilk kez 1939'da yayınlanmıştır.¹⁵

Raporunda acilen ödenek ayrılması gereken konuları listelemiştir.

- ✓ Okul binalarının yapımı ve donatımı,
- ✓ Öğretmen mekteplerinde değişik dallarda öğretmen, idareci ve eğitim müfettişi yetiştirilmesi ve Telif ve Tercüme Dairesinin zenginleştirilmesi,
- ✓ Yabancı ülkelerdeki eğitim ortamını inceleyecek özel bir inceleme heyetinin kurulması

Bu önerilerin kaynağını iki temele dayandırır. Birincisi eğitim sistemini düzenleyecek uzmanlar yetişinceye kadar, daimi kullanılacak program hazırlanması işinin ertelenmesidir. İkincisi ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzeltmeleri yapacak komisyonların oluşturulmasıdır. Böyle bir çalışma onu gereksiz gelenekçilikten kurtarmış olur.

¹⁵ BAL, Hüseyin, **1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri ve John Dewey'in Eğitim Felsefesi**, Aydınlar Matbaası, İstanbul, 1991.s.49.

Bakanlığın “...düşüncelerde merkeziyetçilik, pratik işlerle ayrıntılarda merkeziyetçilikten uzak”¹⁶ olması tavsiyesi ile Dewey âdemi merkeziyetçiliğin Türkiye’de uygulanmasını istemiştir.

Ayrıca Öğretmen mektepleri, eğitimle ilgili süreli yayınlardan tercümelemeler yapmalıdır; ilk yıllarda yayınlanacak yapıtlarda okul binaları, eşya ve donatımı, sağlık koşulları ve ileri düzeydeki okul uygulamaları gibi konularda tercümelemeler yapılmalıdır.

Öğretmenler arasında okuma dernekleri oluşturulmalıdır. Bu gruplar belli aralıklarla toplanarak okudukları konular ve bunlardan kendi derslerinde, okullarında uyguladıkları maddeler üzerinde görüşmelidir.

Öğretmenlerin araç gereç kullanımı konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaçları vardır. Bu sorunun çözümü için eğitim araçlarını ülkenin her yerindeki okullara götürüp tanıtacak gezici sergiler, kitap okuma isteğini geliştirmek amacıyla da seyyar kitaplıklar kurulmalıdır. Öğretmen yetiştirilmesinden sonra gelen en önemli mesele okul binaları ile eşya ve donanımıdır. Okul binasının inşa tarzı ile orada uygulanan eğitim şekli arasında sıkı bir ilişki vardır. Sıradan binalar, yetersiz eşya ve donatım ileri yöntemlerin uygulanmasını direk engeller. Bu nedenle Bakanlık bünyesinde Bina ve Levazım Müdürlüğü kurulmalıdır.¹⁷

Türk okullarının ilerlemesini sağlamak için gerekli bilgilerin edinilmesi amacıyla yabancı ülkelere öğrencilerin yanı sıra başarılı öğretmenler de gönderilmelidir. Bunlara ilave olarak, halk okulları konusunu incelemek üzere Danimarka’ya bir heyetin gitmesi gerekmektedir. İlkokulu bitirmeden öğrenimini

---

¹⁶ DEWEY, John, **Türkiye Maarif Hakkında Rapor**, İstanbul, 1939.s.2.

¹⁷ DEWEY, John, a.g.e. 1939.s.5.

bırakan çocukların tarım ve sanayi yaşamına etkin olarak katılımlarını sağlamak için her biri bir öğretmen okuluna bağlı meslek okulları açılmalıdır. Bu okullar önce test edilerek geliştirilmelidir. Dewey raporunun giriş bölümünde belirli bir programın çizilebilmesi için Türkiye okullarının amaçlarının belirlenmesinin önemli bir nokta olduğu hususuna dikkat çekmiştir.¹⁸

Ona göre bu amaç; Türkiye'nin ilerici, uluslararası olgun bir üye olarak bağımsız ve laik bir cumhuriyet şeklinde gelişmesidir. Bu nedenle okulun amacı iki yönlü olmalıdır, Bir yandan millî fayda sağlayan bilgilerin toplanması ve yayımı görevini yerine getirecek bir araç iken, diğer yandan öğrenciyi yurda yararlı olacak düşünce alışkanlıklarıyla donatmalıdır. Okul, öğrencileri alacakları bilgilerin kuramsal ve gereksiz olmasından kurtarmalıdır. Bu hedeflere varmak için öğrencilere yalnızca bazı ders konularının öğretilmesi yeterli değildir.

Okullar tarım ve ticaret bakanlıklarıyla halk arasında da bir köprü olabilmelidir. Dolayısıyla buldukları yerlerin hem bir sağlık merkezi hem de ekonomi ve sanayi konularında bilgi toplayıp, yayan bir merkez görevini üstlenmelidir. Dewey bu hedefleri hayata geçirmek için sadece liderler yetiştirilmesini yeterli görmez. Ona göre halkın tümünün, ülkenin politik ekonomik ve kültürel gelişmesine katkı sağlayacak bir eğitim görmesi gerekir.¹⁹

Dewey Maarif vekilliğinin de şu düzenlemelere gitmesini önerir: Gezici kütüphane ve gezici sergilerin düzenlenmesini sağlayacak, eğitimle ilgili çevirileri yaptıracak dairenin kurulması, bir öğretmen okulunda kitaplık ile ilgili derslerin konulması, Bakanlık kitaplık dairesi için elemanların yetiştirilmesi, Maarif

---

¹⁸ DEWEY, John, a.g.e.s.7.

¹⁹ DEWEY, John, a.g.e.s.8.

vekilliğinde okul binaları, okul araçları ve sağlık durumuyla ilgilenen ayrı bir şubenin oluşturulmasıdır. Ona göre Bakanlık, farklı bölgelerdeki okulların öğretmenleriyle idarî personelini, okulların araçlarıyla ders verme usullerini düzeltmek için yol göstermek amacıyla gezgin rehber denetmenler atamalı ve bu denetmenler en yetişkin öğretmenlerden seçilerek yabancı ülkelerdeki uygulamaları incelemeleri için bir yıl ya da buna yakın bir süre yurtdışına gönderilmelidir. Raporunun ana sorunu olarak öğretmen yetiştirmeyi ele alan Dewey'nin bu husustaki önerileri ise şu şekildedir:

Türkiye'nin öğretmen okulu gereksinimi giderebilmesi için en kısa zamanda ve büyük oranda öğretmen maaşları yükseltilmelidir. Bunun yanı sıra öğretmenlere bazı kolaylıklar sağlanmalıdır. Örneğin; öğretmenler için taşıma araçlarından parasız yararlanma, bölge idarelerince küçük miktar karşılığında konut sağlanması, ekonomik durumlarını güvenli ve çekici kılacak araçların sağlanması yoluna gidilmelidir.

İdareci ve öğretmenlerin görev yerlerinde gereğinden fazla değişiklik yapıldığını gören Dewey bu sorunun çözümü için Millî Eğitim personelinin bir yerde kalması lehinde hükümler konmasını ve yeri değiştirilecek görevliye bu durumun ders yılı sonundan önce bildirilmesini önerir. Dewey, raporunda Okul Sistemi başlığı altında ilkokullar, ikinci derecedeki okullar ve üniversiteler ile ilgili incelemelerini açıklamış ve önerilerde bulunmuştur. Ona göre, İlkokulların ders programları öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekecek biçimde, ülkenin çeşitli bölgelerinde gereksinimlere göre değiştirilmeli; ülkenin ekonomik koşullarının gelişmesi sağlanıncaya kadar okulun açılıp kapanma zamanları öğrencinin velisine yardım etmek zorunda olmadığı vakitlere rastlamalıdır.

Okulda yapılan işlerin gerçek yaşamla ilgisinin kurulmasının gerekliliğini vurgulayan Dewey, sanat ve el işlerinde uzman, özellikle tarım, bahçecilik, hayvan beslemek, arıcılık gibi işleri bilen müdür ve öğretmenlerin yönetimi altında bulunan yetim evlerini diğer okullara amaç ve yöntem bakımından örnek gösterir. Dewey, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında işbirliği kurulmasının gerekliliğini vurgulamış ve konuya dair tavsiyelerde bulunmuştur: Türk halkını rahatsız eden hastalıkların azaltılması için Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile birlikte çalışarak öğrenciler aracılığıyla ailelere ulaşmaya çalışmalıdır. Bu amaçla Bakanlık öğrencilere kitapçıklar dağıtmalı, okullarda en az birkaç yıl zorunlu olmak üzere uygulamalı bir sağlık bilgisi dersinin çok iyi olarak okutulmasına özen göstermelidir.

Dewey'in raporunda resmî ve özel okullarla ilgili de önerileri vardır. Bakanlığın yerli ve yabancı özel okullar ile işbirliği içinde olmasını önerir. Dewey'nin tavsiyelerinin çoğu, Mustafa Necati'nin bakanlığı sırasında uygulamaya geçirilmiştir. Eğitim Bakanlığı Örgüt Kanunu ile bakanlığa Talim Terbiye Dairesi, Sağlık Dairesi eklenmiştir. Kurulan daireler içerisinde en çok umut bağlanan Talim Terbiye Dairesi kendisine bağlanan umutları hayal kırıklığına uğratmış, liderlik ödevini yapamamıştır.²⁰

Okullarda karma eğitime karşı gelmiş, Latin alfabesinin kabul edilmesini önlemeye çalışmış, daha sonraları gelişen köy öğretmenleri ve köy enstitüleri hareketini baltalamaya gayret etmiştir. Sonuçta Eğitim Bakanlığı'na manevi kontrol görevi yapacak bir daire olarak kurulan Talim Terbiye Dairesi, okul kitaplarının

---

²⁰ BAŞGÖZ, İlhan, Howard E. WILSON, **Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk**, Dost Yayınları, Ankara, 1973. s.97.

incelenmesi ve yazılması gibi ikinci derecede işlerle uğraşan bir daire olarak kalmıştır.²¹

Dewey'nin önerilerine göre kurulan Mektep Mimarisi Bürosu'nun başına, 1927 yılı Martında Viyana Güzel Sanatlar Akademisi şefi Holzmeister'in yardımcısı Egli getirilmiştir. Böylece Dewey'nin, kurulacak şubede uzmanlar görev yapmalı²² teklifi de gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta Bakanlıkla iki yıllık mukavele yapan Egli, 1930'dan itibaren İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalışmaya başlamış, 1932'den itibaren de Akademi'nin Mimarî Şubesi Müdürü olmuştur. Egli, 1927 Haziran'ına kadar süren yurt gezisi sonunda, Bakanlığa görüşleri doğrultusunda bir de rapor vermiştir.²³

Kirby'e göre, Dewey'nin raporunda en temel sorun olarak ele aldığı öğretmenlere dair yaptığı öneriler devrimin eğitim azminin yerine hayal kırıklığı getirmiştir. Çünkü 1923 ile 1932 arasında bütün eğitim kollarında öğretmen sayısı on kat artmış olmasına rağmen daha sonraki yıllarda öğretmen ve öğrenci sayılarında azalış gözlenmiştir.²⁴

---

²¹ BAŞGÖZ, İlhan, Howard E. WILSON, a.g.e. s.99.

²² DEWEY, John, a.g.e. s.1939 s.12.

²³ ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.s.114.

²⁴ KIRBY, FAY, a.g.e s. 1962.s.34.

2.2. ALFRED KÜHNE (MESLEKİ TERBİYENİN İNKİŞAFINA DAİR RAPOR)

Hükümet, John Dewey'den sonra Türk eğitimi üzerine bir plân yapması için Kerschensteiner'i davet etmiş fakat hastalığı nedeniyle bu daveti kabul edemeyen Alman pedagog, yerine yardımcısı Kühne'yi göndermiştir.²⁵ Alman Ticaret ve Sanayi Danışmanı olan Dr. Kühne, 1925 yılında Türkiye'ye gelmiştir.²⁶

Kühne, İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Bursa'daki meslek okullarında inceleme yapmıştır. Mesleki eğitim alanına yönelik davet edilen Kühne, ağırlığını bu konuya verdiği ve fakat Türk eğitim sisteminin sorunlarını da genel çerçevede ele aldığı bir rapor²⁷ vererek ülkesine dönmüştür.²⁸

Kühne'ye göre ülkenin kalkınması için yalnız askeri bakımdan güçlü olmak yeterli değildir. Kuvvetli bir ekonomi ve ciddi bir yönetimde gereklidir. Türkiye'de kârlı bir ticari hayatın ortaya çıkması için tüm imkânlar vardır. Yapılması gereken ise insanların eskiye nazaran daha iyi bir suretle yetiştirilmesini sağlamaktır. Kühne raporunun ilk bölümünde Almanya ve Batı Avrupa'da yapılmış olan birikimlerin doğrudan doğruya kullanılamayacağını, Türkiye'nin durumuna neyin uygun olduğunu sıhhatlice yapılan bir araştırma ile tespit edilmesi gerektiğini söyler. Mesleki eğitimin başarılı olmasında temel eğitimin önemli bir yeri vardır. Okul binalarının yeterli olmadığı yerlerde daha çok öğrencinin ders görebilmesi için ikili sisteme dönülmelidir.

²⁵ BAŞGÖZ, İlhan, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Pan Yayıncılık, İstanbul,2005 s.15.

²⁶ AKKUTAY, Ülker, *Milli Eğitimde Yabancı Uzman Raporları Atatürk Dönemi*, Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı, Ankara,1996.s.33.

²⁷ Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkışafına Dair Rapor*, İstanbul,1939, s.17.

²⁸ Alfred Kühne, a.g.e, s.17.

Kühne okuma-yazma eğitiminde uzun süre geçmesinin nedenini yazı sistemine bağlar. Yazı sisteminin bir kültür meselesi olması bakımından Türkçe'ye yakın görülen Macar ve Fin dillerindeki benzer uygulanmasını tavsiye eder. Mesleki eğitimde ilköğretimin önemine değinen Kühne, ilköğretimde çalışacak öğretmenlerin günlük hayatın taleplerini karşılayabilecek pratik, faydalı bilgiler ile donatılmasının gerekliliğini açıklayarak bu hususta öğretmen okullarında bir uygulama bahçesi oluşturulmasını, bahçe ve tarla işlerinin pratik şekilde öğrenilmesini önerir. Yaptığı araştırmalar neticesinde İstanbul öğretmen Okulu'ndaki dikiş makinesi, ev idaresi alet ve dokümanını yetersiz bulan Kühne, bayan öğretmenlerin de köy kadınlarının evdeki görevlerini ilerletecek şekilde yetiştirilmelerini önerir. Raporda Kühne'nin Türk genel eğitimi üzerinde önemli bulduğu problemler ve getirdiği çözüm önerileri şöyle devam etmektedir.

Liselerin sayısı nüfus miktarına oranla yetersiz olduğu gibi, liseden mezun olan öğrenci sayısı da çok yetersizdir. Yükseköğretime daha çok öğrencinin girebilmesi için sınav sistemi düzenlenmelidir. Okullarda eğitimin düzenli şekilde yürütülebilmesi için okul yöneticileri çok değiştirilmemeli bu hususta düzen sağlanmalıdır. Yıllarca eğitim gören öğretmen az ücret alıyor. Öğretmenlerin kendilerini mesleklerine verebilmeleri maaşlarının düzeltilmesi ile olabilir. Diğer okullara göre giderleri daha çok olan parasız yatılı sistem terk edilmeli ayrıca öğrenci harcamalarının geneli veli tarafınca karşılanmalıdır.

Kühne, raporunda Almanya'daki çırak yetiştirme sisteminden bahseder. Raporunda el sanatları eğitimine değinen Kühne, bu okullarda yabancı dil olarak yalnızca Fransızcanın okutulduğuna dikkat çeker ve orduya ait okulda olduğu gibi, el sanatkârları okullarında da Almanca'nın tercih edilebileceğini belirtir.

Türkiye’de teknik eleman yetiştirmek için sadece İstanbul’daki kondüktör okulunu uygun gören Kühne, okulların demir yollarına teknisyen yetiştirecek şekilde genişletilmesini aynı zamanda mimar yetiştiren okullara çevrilmesini tavsiye eder. Bir şubesi olan İstanbul mühendis okulunun sayısı çoğaltılmalıdır. Mevcut ticaret mektepleri ile de ilgili incelemelerde bulunan Kühne, bu mekteplerde uygulanan programların birbirinden farklı olduğunu, değişik ihtiyaçlara göre değişik seviyede personel yetiştirildiğini tespit etmiştir. Ona göre uygun bir programın faaliyete geçirilmesi ile bu mekteplerde iyi işler yapılabilir. Ticaret okullarının başarılı olabilmesi için bu okullarda görev alacak öğretmenlerin de özel bir eğitimle yetiştirilmesi gerekmektedir. Kadınların meslek eğitimleri üzerinde de duran Kühne, onlar için açılacak okullarda ev idaresi, çocuk bakımı, dikiş gibi derslerin olmasını istemiştir. Kühne raporunda teknik, ticaret ve ev idaresi eğitimi ile ilgili inceleme ve tavsiyelerini açıkladıktan sonra meslek okullarının idari işlerinden bahsederek raporunu tamamlar. Okul işlerinin söz konusu bakanlıkların asli işlerini engellememesi için, okullara yol göstermek, eğitim öğretim yöntemlerini iletirmek ve öğretmenlerini sağlamak hususunda Millî Eğitim Bakanlığının diğer bakanlıklara yardımcı olmasını önerir.

Kühne’nin raporundan etkilendiği düşünülen Mustafa Kemal, raporun tamamlanmasından az bir süre sonra Macar alfabesini incelemeye başlamıştır. Memleketin % 6’sının okuma yazma bilmesi yani büyük çoğunluğun Arap alfabesini de bilmemesi Onun işini kolaylaştırmıştır. 1 Kasım 1928’de Latin harflerinin kabulü hakkında kanun TBMM’den geçmiştir. Kanun eski yazının tümünden terk edilmesi için bir yıllık süre vermiştir ama yeni cumhuriyetin gösterdiği

gayretler neticesinde buna bile gerek kalmamıştır.²⁹ Bu tavsiyeler raporun yazılışından dokuz yıl sonra 1934–1935 öğretim yılında Ankara’da Kız Teknik Öğretmen Okulu’nun başlangıcı olan Kız Sanat öğretmen Okulunun açılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Erkekler için el İşleri Öğretmen Okulu yerine Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 1933 yılında Resim-iş bölümü açılmıştır. 1937–1938 öğretim yılında da Erkek Teknik Öğretmen Okulunun başlangıcı olan Erkek Meslek Okulu açılmıştır.³⁰

Kühne, Türkiye’de meslekî eğitimin ilerlemesinde nasıl bir yol takip edileceği hususunda rapor hazırlamak üzere davet edilmiştir. Ancak Kühne, meslekî eğitimde ilköğretimin önemli bir yere sahip olduğunu belirterek raporunda ilköğretim konusuna değinmiştir. Raporda hemen her iş için Almanya’daki faaliyetler örnek gösterilmiş, Alman uzmanların Türkiye’ye davet edilmesi istenmiş, Almanya’daki yayınlar tavsiye edilmiş, Türkiye’de başarılı talebelerin Almanya’ya gönderilmesi önerilmiştir.

2.3. GEORGE STIEHLER (SANAT TERBİYESİ HAKKINDA RAPOR)

Maarif Vekâleti 1926 yılında ilkokullarda resim ve el işleri öğretimindeki kuramsal ve uygulamalı esaslar üzerine bir kurs düzenlemiş ve kurs öğretmeni olarak Almanya Leipzig Pedagoji Enstitüsü profesörlerinden George Stiehler’i getirtmiştir. Doğa incelemeleri, Geometri, Tarih, Coğrafya gibi derslerin resim aracılığıyla öğretimini anlatan; okul müzesi atölyelerinde yapılan ders araç ve

---

²⁹ BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2005. s.134.

³⁰ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri**, Tekışık Yayıncılık, Ankara, 1999.s.157.

gereçlerini inceleyen; laboratuvarları gezen Stiehler, Maarif Vekâletine sanat eğitimi hakkında kısa bir rapor vermiştir.³¹

Yüksek düzeydeki özel resim ve atölye eğitimi, özellikle bu eğitim ile ilgili olan ve olabildiğince iyi bir öğrenim görmüş olan öğretmenler tarafından yapılmalıdır. Yetenekli öğretmenlerle ve yerel şartlara göre düzenlenen bir müfredat programı ile hareket edilmelidir. Bugün için resim ve iş dersi öğretmenleri, dil ve tarih öğretmenleri ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Ortaöğretimin resim ve iş eğitimi öğretmenleri özel bir öğrenime ihtiyaç duyarlar. Bunların öğretim düzeyi, eğitim görmüş bir öğretmenin düzeyine eşit olmalıdır. Bütün ilkokul öğretmenleri, dersler için gerekli olan yeterli derecedeki resim ve iş bilgisini, öğretmen okulundan ya da eğitim kurumlarından beraberlerinde getirmelidirler.

Herşeyden önce, her yıl binlerce öğretmen grubu esaslı şekilde yetiştirildikten sonra değişik bölgelere atamaları yapılmalı; iyi bir eğitimin verilmesi, basit resim ve iş incelemelerinin gösterilmesi ve atölyelerin kurulmasında konusunda danışman olarak görevlendirilmelidir. Bu öğretmenlerin okul müfettişlerinin emrine danışman sıfatıyla verilmesi de mümkündür.

---

³¹STIEHLER, George, **SANAT TERBİYESİ HAKKINDA RAPOR**, Maarif Vekaleti Mecmuası ,sayı.9. s.53.

2.4. OMER BUYSE (TEKNİK ÖĞRETİM HAKKINDA RAPOR)

Mısır kökenli olan Buyse, Amerikan eğitim yöntemlerini uygulamış daha sonra da Belçika'ya geçerek orada iş üniversitesini kurmuştur. Belçika Mesleki Eğitim Müdürü olan Buyse 1927 yılında Türkiye'de teknik öğretim alanında incelemelerde bulunmak amacıyla davet edilmiştir.³² Buyse'un çağrılma amacı; yeni açılacak mesleki ve teknik okulların nasıl çalışmaları gerektiği, programları, yönetmelikleri konusunda tavsiyelerde bulunmak ve rapor vermektir.³³

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Konya, Mersin, Aydın, Kütahya ve Uşak illerinde incelemelerde bulunmuş buralardaki teknik öğretim okullarının ne gibi çalışmalarda bulunabileceğini raporunda dile getirmiştir.³⁴

Buyse'ye göre, Türkiye, doğal kaynaklar açısından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Bu kaynaklar, onları işleyecek insanları beklemektedir. Teknik okullarda yetişecek kişiler tarafından bu kaynaklar değerlendirilirse, Türkiye yirmi yıl içinde iç piyasayı doyurduğu gibi, dışarıya ihracata da başlayabilecektir. İşte tüm bunlar için, endüstride ve tarımda uygun bir ortam yaratmak gerektiğini belirten Buyse, İncelemelerde bulunduğu genel kültür okulları liseler ve öğretmen okulları için ülkenin doğal kaynaklarına gerekli önemi veremez görüşüne varmaktadır.³⁵

Bütün halkın eğitilmesinin sağlayacağı yararlarla ilgili olarak Buyse şu soruyu sormaktadır. Bilim ve Tekniğin nurlu izlerinden giderek, hammaddeyi kullanılır bir

---

³² KOÇ, M. Şükrü, **Eğitimde Emperyalizm ve Yabancılaşma**, Güven Matbaası, Ankara, 1970.s.65.

³³ KOÇ, M. Şükrü, a.g.e. s.65.

³⁴ BUYSE Omer, **Teknik Öğretim Hakkında Rapor**, İstanbul, 1939 s.370.

³⁵ ŞAHİN, Mustafa, **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri**, İzmir, 1996, s. 98.

madde haline getiren; fazla enerji tüketimine gerek bırakmadan üretimi % 30 oranında artıran; ıslah yöntemlerini uygulayarak her ekilen taneden % 10 oranında fazla ürün alan ve koyunlarınızdan alınan yünün oran ve niteliğini aynı oranda artıran adam, onur duyulup saygı gösterilmeye layık değil midir? Türkiye’de, aydın kitleler ile okulların geçmiş yüzyıllardaki edebi ve felsefi havasıyla fazla yüklü bulunması oldukça olumsuz bir durumdur. Zira o yüzyıllarda endüstri ve iş hayatı kölelere dayanmaktaydı. Türkiye’nin Ortaçağ artığı feodal düzenden kurtulabilmesi ve büyük atılımları gerçekleştirebilmesi için, yeni düzenlemelerin yapılması gereklidir. İşin herkese sevdirmesi ve eğitimin bu yolla geliştirilmesi önemlidir.³⁶

Buyse, teknik okulların hükümet memurları başkanlığında, devlet kurumları ve ödenek veren diğer kuruluş temsilcilerinin bir araya gelmesiyle oluşan bir komisyon ile idare edileceğini önerir. Bu komisyonlar resmi haklara sahip olacak ve onlar tarafından kabul edilecek kararlar ödenek veren kuruluşlara ve devletin onayına sunulacaktır. Çalışmalarını sağlam temeller üzerine inşa etmek isteyen Buyse, inceleme yaptığı illerde anket uygulamış ve böylece istatistiksel sonuçlara göre önerilerde bulunmuştur. Ona göre bu anketlerin amacı açılacak okulları ve mevcut okullara eklenecek şubeleri tespit etmek, bölgesel ihtiyaçlar ve imkânlara uygun programın okutulmasını sağlamak, hükümetin gayesini ilgili kuruluşlara anlatmak ve onları aydınlatmaktır. Ancak incelemelerini dayandırdığı istatistiklerin çoğu kendi illerinde bir sanat okulu kurulmasını isteyen idarecilerin verdiği sözlü bilgiye dayandığı için oldukça abartılmıştır.³⁷

---

³⁶ BUYSE Omer, **Teknik öğretim hakkında rapor**, İstanbul, 1939 s.375.

³⁷ BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye’nin Eğitim çıkmazı ve Atatürk**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2005 s.156.

Buyse, teklif ettiği sistemi Ankara'nın atölyelerinde yaptığı bir anket verilerine göre çıkardığını, ayrıca projede teklif olunan bu sistemin endüstride ilerlemiş ülkelerde çok iyi neticeler verdiğinin ispat edildiğini belirtmektedir.

İş üniversitesinin Ankara'da kurulması sayesinde, Ankara memleketin sanayi ve malî işlerinin, iktisadî gelişmesinin merkezi halini alacaktır. Buyse, raporunda mesleki ve teknik eğitim sayesinde işçilikten başlayıp Belçika'nın iktisadi tarihinde ün kazanmış iş adamlarından örnekler verir ve Belçika'nın ekonomik kalkınmada izlediği yolu Türkiye'nin de takip edebileceğini tavsiye eder. Böylece Türkiye'de, geleneksel sanatlar şeklinde sürdürülen üretim süreci teknik eğitimin gelişmesi ile endüstri haline gelecek, Türk gençleri kazanç elde edebilecek, hatta o sanatlarda birer işveren olabileceklerdir.

Ziyaret ettiği genel kültür okulları, liseler ve öğretmen okullarının ülkenin servet kaynaklarını işletecek bilgiye önem vermediğini gözlemleyen Buyse, mesleki ve teknik eğitime yönelik alınacak tedbirlerin başarılı olabilmesi için iş hayatı ve ziraat çevresinde uygun bir ortamın yaratılmasının gerekli olduğunu belirtir. O devirlerde endüstri ve iş hayatı mahkûmlara has sayılıyordu. Ama artık çalışma herkesin tabi bulunduğu bir kanundur ve insanlar yalnız kendi ihtiyaçlarını gidermek için değil aynı zamanda tüm insanların refahına hizmet ederek devletin vazifelerini yapmasını sağlayacak servet kaynaklarını elde etmesi bakımından da çalışmaya mecburdur. Bu sebeple de genel kültür okullarının programlarında değişiklik yapılmalıdır. Asıl amacı, çıkar gütmeyen fikir eğitimi vermek olan kültür okullarının programına meslek dersleri de eklenerek gençlerin günlük hayata hazırlanması sağlanmalıdır.

Buyse, yabancı devletlerle rekabetin teknik çalışma araçlarının geliştirilmesi ve bunun doğal sonucu olan üretimin artırılması ile mümkün olabileceğini belirtmektedir. Buyse'un Ankara İş Üniversitesi ile de bölgesel okullarla birlikte Türkiye'nin servet kaynaklarını millî elemanlar vasıtasıyla değerlendirerek kazanç elde edilmesini sağlayan bir merkez ve halkın refahını arttıran kuvvetli bir kalkınma eseri olacaktır. Bu Üniversitenin kurulması için yapılacak masraflar daha ekonomik bir üretim meydana getirme, hayatın ucuzlaması ve refahın artmasıyla kat kat ödenecektir. Atatürk İş Üniversitesi ve diğer bölgelerde sayıları arttırılacak modern meslek ve teknik okullarından mezun ticaret, endüstri, sanat ve ziraat teknisyenlerinin sayısının talepten fazla olması durumunda, kendi ülkesinde iş bulamayan Türk teknisyenleri başka ülkelerde iş bulabileceklerdir. Buyse'un okullarla sanayi kurumları arasında bağlantı kurulması önerisi onun söylediği tarihten ancak 50-60 yıl sonra gerçekleşecektir.³⁸

1977 ve 1986'da çıraklık ve meslek eğitiminde önemli gelişmeler görülmüştür. Bunun üzerine 1986'da çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Meslek Liseleri öğrencileri işyerlerinde uygulama yapmaya başlamışlardır.³⁹ Belçikalı profesörün kendi memleketine uygun olan teknik okulların kurulması ve çoğaltılmasına yönelik tavsiyeleri Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. Ancak neticeleri onun tahmin ettiği gibi olmamıştır. Tek tip açılan sanat okulları zamanla çeşitlendirilmiş, eğitim dereceleri yükseltilmiş ve sayıları hızla artırılmıştır. Bu okullar Türk eğitiminin en pahalı okullarına, geniş atölyelerine, ithal malı araç ve gereçlere sahip olmuşlardır. Fakat onca para ve emeğe rağmen mezun olan gençler hayata atılınca iş bulamamışlar, kendi sanat ve

---

³⁸ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, a.g.e. s.157.

³⁹ AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.s.339.

mesleklerinin dışında her türlü işte çalışmak zorunda kalmışlardır. Sonuçta bu pahalı eğitim kurumlarının yetiştirdiği Türk gençleri kendi ülkelerinde iş bulamayınca Avrupa'nın endüstri toplumlarının sanayisinde gerekli olan işçi açığını kapatmak için kullanılmışlardır.⁴⁰

Okul programları için yapılan önerilerde, Türkiye'nin koşullarını bilmemek gereksiz derslerin okullara sokulması sonucunu getirmiştir. Buyse, kız sanat okullarının programlarına yas tülleri ve kadın şapkaları yapımının konulmasını önerirken Türkiye'de matemlerde tül takmak diye bir adet yoktu. Şapkayı ise kadınlar bir tarafa erkekler bile kanun zoruyla giyiyordu. Sonuçta kız sanat okullarındaki eğitim, genel hatları ile ortalama Türk ailesi için lüks bir eğitim olmuştur. Bu okulların usullerine göre yemek, giyinmek, donanmak Türkiye'de ancak iyi geliri olan aileler tarafından karşılanabilmiştir.⁴¹

Kız sanat okullarının iki temel amacından birisi öğrencilerine meslek eğitimi vermektir. Ancak buralarda geliştirilen şapka yapımı, pastacılık, suni çiçekçilik ve moda gibi sanatlarla adı geçen amaç gerçekleştirilememiştir. 1950'lere kadar Ankara'da bile suni çiçek yapıp satan bir tek dükkân açılmadığı için kız sanat okulu mezunları aldıkları mesleki eğitimden geçimlerini sağlamak gayesiyle faydalanamamışlardır.⁴²

---

⁴⁰ KOÇ, M. Şükrü, **Eğitimde Emperyalizm ve Yabancılaşma**, Güven Matbaası, Ankara, 1970.s.65.

⁴¹ KOÇ, M. Şükrü, a.g.e. s. 67.

⁴² BAŞGÖZ, İlhan, a.g.e. s.210-211.

2.5. BAYAN BOCCARD VE OLDENBURG

Buyse'nin arkadaşı olan Bayan Bocard, Buyse'nin tavsiyesi üzerine, 1927 yılında Türkiye'ye davet edilmiş o da üç yıllık sözleşme imzalayarak kabul etmiştir.⁴³

Bocard, bakanlığın Ev işleri Tedrisatı Umum Müdürlüğüne daha sonra Kız Sanayi Mektepleri Umum Müdürlüğüne getirilerek, 1928 yılında İstanbul'da yaptığı incelemeler sonunda Bakanlığa bir rapor sunmuştur. Raporda, kız sanayi okullarımızın esaslı bir şekilde düzenleme yapılması, öğretimin en son çağdaş sisteme göre düzenlenmesi, öğretimin pratik alana kaydırılması, genel kültür derslerinin yanı sıra hayat ve ev idaresi bilgileri gibi tavsiyelerde bulunmuştur. Bayan Bocard Kız Öğretmen Okulu'nda bayan öğretmenlere bir kurs vermiş, burada ev düzenlemesi, yemek pişirme konularında Bakanlığa bir proje daha sunmuştur. Bayan Bocard, 1929 yılında açılan Terzilik Okulu'nda Bayan Martens ve Jofredi ile beraber öğretim heyetinde yer almıştır.⁴⁴

Almanya Tarım Bakanlığı Ziraî Kurumlar Genel Müdürü Oldenburg, 1927 yılında Tarım Bakanlığı tarafından tarım okullarının ıslahı ve geliştirilmesi için davet edilmiş, 1929 sonlarına doğru yaptığı inceleme ve verdiği raporlarla orta derecedeki tarım okullarını kurup geliştirmiştir. 1930'dan sonra tekrar çağrılmış, hazırladığı bütün projeler uygulanmış, istediği kadar ve istediği programda tarım okulları açılmış, onun tavsiye ettiği Alman kurumlarına uzmanlaşmak için Türk öğretmenler gönderilmiştir.⁴⁵

---

⁴³ ERGUN, M. (1997), *Atatürk Dönemi Türk Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.s.149.

⁴⁴ ERGUN, M. a.g.e. s.150.

⁴⁵ ERGUN, M. a.g.e. s.151.

2.6. BAY VE BAYAN RUATELET

1927'de Fransa'dan davet edilen Bayan Ruatelet Meslekî Tedrisat Umum Müdürlüğüne getirilmiştir. Aynı yılın yazında Çapa Selçuk Hatun Kız Sanayii Mektebinde öğretmenler için açılan yaz kurslarında ders vermiş ve okulu teftiş etmiştir. Bay Ruatelet İstanbul Sanat Okulunun teftişini yapmıştır. 1927 yılında Bay ve Bayan Ruatelet, Türkiye'deki Meslekî öğretim için yeni bir plan hazırlamışlar; bazı okullara yeni şubeler eklenmesini, ders programlarında değişiklik yapılmasını önermişlerdir.⁴⁶

1929 yılında düzenlenen öğretmenler kursunda Fransız meslekî öğretim usulünü uygulayan Bayan Ruatelet, aynı yıl yapılan Sanayi Okulları Kongresi'ne katılmış; Bay Ruatelet Ankara ve İzmir'de yaptığı incelemeler sonucu bir Yüksek Teknik Öğretmen Okulu projesi hazırlayıp sanat okulları programlarını yeniden düzenlemiştir. Bayan Ruatelet ise İstanbul ve Ankara'da çeşitli kız okullarında yaptığı incelemeler sonunda, Türkiye'deki meslekî öğretimin yönlendirilmesi konusunda Bakanlığa yeni bir tasarı sunmuştur.⁴⁷

---

⁴⁶ RUATELET, Bay ve Bayan, **Yüksek Teknik Öğretmen Okulu hakkında Rapor**, s.23.

⁴⁷ RUATELET, Bay, a.g.e. s.23.

2.7. ADOLPHE FERRIÈRE (İŞ OKULU HAKKINDA RAPOR)

Jean Jacques Rousseau Enstitüsü sosyoloji profesörlerinden ve Uluslararası Eğitim Bürosu Müdür Yardımcısı olan Ferrière,1928 yılında İzmir Maarif Emini Fuat Bey ve Maarif Vekaleti tarafından Türkiye okulları hakkında incelemelerde bulunmak ve öğretmenlere konferanslar vermek için Türkiye'ye davet edilmiştir. Yılın sonlarında Türkiye'ye gelmiş İstanbul, İzmir, Balıkesir, Aydın, Manisa ve yörelerinde incelemelerde bulunmuş, çok sayıda konferans vermiştir. Ülkesine dönmeden önce vermiş olduğu raporda gözlemlerini ve eğitim alanında değişimin aşamalarını açıklamıştır.⁴⁸

Ferrière, eğitim alanındaki değişim için şu koşulların gerekli olduğunu belirtir: Bütün dünya uzmanlarının düşünce ve görüşlerine başvurarak yeni eğitim yasaları düzenlenmelidir. Yabancı sistemler aynen kopya edilmediği ve ülkenin şartlarına uyarlandığı sürece büyük yarar sağlayabilirler. Maarif Vekâletine bağlı bir uzmanlar grubunun bulunması gereklidir. Bunların görevleri, bütün dünyada eğitim konularına ilişkin yayınlanan çalışmaları izlemek, yabancı bilim adamları ile iletişim kurmak, önemli kongrelere katılmak, öğretmen okullarında okutulacak kitapları seçmek ve kitap çevirilerini gerçekleştirmek olmalıdır.

Öğretmen yetiştirmedeki çözümü ise şöyle sıralamaktadır: Gelecekte öğretmen okullarına profesör olacak kişilerin yetiştirilmesi birinci derecede önemlidir. Bu profesörleri, bir taraftan çocukların ruhu hakkında sezgili, öte yandan bilim ve felsefe düşüncesine sahip kişiler arasından seçmek uygun olur. Bu profesörler için darülfünun (Üniversite) eğitimi gereklidir, ancak iki ön şart gereklidir:

---

⁴⁸ RAHMİ, Mustafa, 'ADOLPHE FERRIÈRE'NİN İZMİR KONFERANSLARI' Fikirler, sayı.31-36. (1929)

-Üniversiteye bağlanacak olan öğretmen okulları, ezberleme ve entellektüelizm gibi eski darülfünun düşüncelerinden tamamen sıyrılarak, New York'taki Teachers College'de la Colombia University ile Cenevre'deki Eğitim Bilimleri Enstitüsünün düzeyini tutturmaya çalışmalıdır.

-Öğretmen okullarının eğitimcileri, hiçbir zaman çocuklarla ilişkiyi kaybetmemelidirler. Okullarda yapılan anketler çocuklar hakkındaki psikolojik tanımları onları devamlı canlı gerçeklik ile ilişki içinde bulunduracaktır.

Profesörler ve öğretmenlere özen göstermek gereklidir. İlkokul yıllarından itibaren, 12-14 yaşındaki kız ve erkek çocuklar arasına belirgin bir şekilde annelik ve babalık eğilimi gösterenleri seçerek, bunları öğretmenlik mesleğine yöneltmek uygun olur. Öğretmen okullarına gireceklerin bedensel ve ahlaki sağlıklarını dengeleyecek bir programa ihtiyacı vardır. 15-16 yaşlarındaki çocukların meslekten çıkarılmaları için zaman vardır. Lise öğretmenlerini yetiştirecek olan yüksek öğretmen okullarının, üniversite eşdeğerinde eğitim yapmaları için daha geniş bir programa sahip olmaları gerekir. Yakınında bir üniversite varsa Yüksek öğretmen okulu öğrencisinin buraya devam etmesi kabul edilebilir.⁴⁹

Hâlihazırda görev yapmakta olan ve yeni eğitim kuramları ile uygulamalarını öğrenmeye fırsat bulamamış olan öğretmenler için, tatillerde kurslar açmak uygun olur. Sabah akşam 600 öğretmen, sırayla bu kursları izlerler. Eğer, iki gruptan birine sabahleyin kuramsal bilgiler, akşamleyin uygulama; diğerine de akşamüstü

---

⁴⁹ FERRIÈRE, **Faal Usuller ve Yeni Türkiye Mektepleri**, Birinci cilt, İkdâm kitap matbaası, İstanbul, 1929.

s.73-75.

kuramsal bilgiler, sabahleyin uygulama gösterilecek olursa, dersane ve atölyelerden iki kat aday için yarar sağlanmış olur.

Öğretmenlere zamanla daha yüksek görevler verilmeli ve daha fazla maaş ödenmelidir. Öğretmen okullarında yeni yöntemlerle yetişen bu öğretmenlerin sayıları çoğalmadığı müddetçe, alacakları görev, eğitim müfettişliği olacaktır. Müfettişlerin görevi Batı'da olduğu gibi iş kontrolünden ibaret olmayacak, birer danışman konumunda olacaktır. Ülkenin öğretmen ve eğitim kurumlarının sorunu çözüldükten sonra, tüm okullarda öğretenlere testler düzenlenerek anormal olanlar saptanmalı ve bu kişiler özel enstitülerde tedavi edilmelidir.⁵⁰

Öğretmen, ülkenin birçok küçük el sanatlarını el işi yöntemlerini bilmelidir. Öğretmen okulları öğretmenleri, Viyana'ya giderek Viktor Fadros'un Pedagoji Enstitüsü'nü ya da Dr. Decroly'nin Ermitage Okulu'nu görsünler. O zaman müzelerin amaçsızca bir takım ürünlerin sergilendiği bir sergi değil, fakat bir takım belge merkezleri haline geleceği ve buralardan öğretmenler de dâhil olmak üzere birçok ziyaretçinin bilgilerini geliştirmek, zenginleştirmek için fikir toplayanları görülecektir.⁵¹

2.8. ALBERT MALCHE (İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HAKKINDA RAPOR)

1931 yılında toplanan Cumhuriyet Halk Partisi üniversitede reform isteyen bir kararı tüzüğüne geçirmiştir. Aynı yıl eğitim bütçesinin mecliste konuşulması

---

⁵⁰ FERRIÈRE, A, a.g.e. s.75-77.

⁵¹ FERRIÈRE, A, a.g.e. s.102-104.

sirasında Darülfünun'un düzeltilmesi hakkında bir rapor vermek üzere, Avrupalı bir uzman çağırılması için bütçeye ödenek konulmuştur.⁵²

İstanbul Darülfünununun millî kültür ve modern ilim için yüksek bir kuruluş haline gelmesini sağlamak amacıyla İsviçreli Prof. A. Malche Türkiye'ye davet edilmiştir. 16 Ocak 1932 tarihinde İstanbul'a gelen uzmana İstanbul Darülfünunun binasında çalışma yeri verilmiştir. Prof. Malche, İstanbul Darülfünunu'nun durumunu hem anket hem de gözlem yoluyla değerlendirerek raporunu hazırlamış ve 29 Mayıs 1932 günü Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay'a sunmuştur.⁵³

Atmış sayfadan oluşan bu rapor, 1939 yılında yayımlanmıştır. Albert Malche'in raporu üç bölümden oluşmaktadır. Malche, raporunun 1. bölümünde yapmış olduğu gözlemi, 2. bölümünde hali hazır durumu, 3. bölümünde de yapılmasını uygun bulduğu işleri anlatmıştır. Malche'in araştırmalarına göre, Darülfünun'un kendi bünyesinde yenilenme projelerinin olması teşkilat ve gözlem meselelerinin neticelenmesini ertelemektedir. Bu sebeple de bazı bölümlerin eğitiminde öğrenci seviyesinde farklar gözlenmektedir.

Malche gözlemleri sonunda öğrencilerin faydalanacağı eserlerin yetersizliğine ilişkin bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Türkçe yayın sayısı azdır. Yabancı eserleri okuyup anlayacak öğrenci sayısı azdır. Çünkü Darülfünun öğrencilerinin çoğu taşra liselerinden gelmektedir. İngiliz, Alman ve Fransız kolejlerinden mezun öğrenci sayısı azdır. Bu şartlar altında yabancı kaynakları okumak ve onlardan bilgi edinmek öğrenciler için problem olacaktır. Alfabenin

---

⁵² BAŞGÖZ, İlhan, a.g.e. s.180.

⁵³OLUR, Nuri, **Türkiye Eğitiminde Çağdaşlaşma**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1994.s.59.

değişmesinden dolayı eski harflerle basılmış eserler zamanla anlaşılamayacaktır. Türkçe okuyan öğrenci ders anlatımı sırasında aldığı notlar dışında hiçbir belge ve kaynaktan bilgi edinmemekte, imtihanlarını geçebilmek için de bu notları ezberleme yoluna gidecektir.

Darülfünun öğrencilerinin Türkçeden başka dilde yayın takip edemeyecek durumda olmaları üzerine Malche liselerde yabancı dil eğitimini incelemiş ve her lisede kullanılan eğitim yönteminin birbirinden farklı olduğunu hatta aynı lisedeki iki hocanın dahi farklı tarzlar takip ettiğini müşahede etmiştir. Liselerde yabancı dil eğitiminde kullanılan yöntemin değiştirilmesini öneren uzmanın uygulanmasını öngördüğü yöntem hususundaki açıklaması ise şöyledir:

Öncelikle öğrencilerin duyma ve telaffuz etme yoluyla yabancı dile alışmaları, bu işten zevk almaları sağlanmalıdır. Hiçbir şey tercüme edilmemeli her şey gösterilmelidir. İleriki senelerde hikâyeler okunur ve her derse hoca ile birlikte yazma çalışması yapılır. Karşılıklı konuşmalar, birkaç dakikalık konuşmalar yapılır. Her şeyi Fransızca ve Fransa'ya ait olan afişler, haritalar, cetveller kitaplar ve fotoğraflar bulunduğu bir Fransızca sınıfında eğitim yapılır. Yeni harflerle basılmış Türkçe kaynakların seneden seneye arttırıldığını ancak harf inkılâbından önce yayınlanmış eserler arasında da okunmaya layık eserlerin bulunduğunu belirten Malche, bu eserlerin yeni harflerle basılmasını önermektedir.

Malche, Darülfünun'un geleceği için en önemli mesele olarak gördüğü profesör ve öğretim üyelerinin tayinlerine ilişkin inceleme sonuçlarını raporunun ikinci bölümünde, önerilerini ise raporunun üçüncü bölümünde açıklamaktadır. Bir devlet darülfünunu için ilmi özgürlüğün sağlanması ne kadar iyi ise darülfünun'un öğretici ve idare kadrosunun atamalarında hükümetin sorumluluk alması da o

derece önemlidir. Her memlekette siyâsî tayinler ürkütücüdür. Fakat bundan kurtulmaya çalışırken üniversite içinden bir grubun nüfusu ile atama yapılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Oysa darülfünün içindeki grup ülkenin genel çıkarlarını hükümet kadar iyi değerlendirebilecek konumda olmadığı için, bu grubun yapacağı atamalardan daha fazla endişe duyulmalıdır. Uygulanmakta olan sistemde öğretim üyelerinin kararlarıyla atama yapılmaktadır. Verilen karar Darülfünün ve Bakanlık tarafından tartışılmadan kabul edilmektedir. Atamada meslektaşların görüşlerine yer verilebilir ancak sadece onların oyları ile Darülfünuna atama yapmak son derece sakıncalıdır. Hocası vefat etmiş veya istifa etmiş her bölüme yeni bir eleman alınacağında şu aşamalar takip edilmelidir.

Boş kadrolar öğrenilir, talep edilen şartları taşıyan adayların on beş günlük süre içerisinde başvuruları kabul edilir, adaylar fakültelerce değerlendirilir. Seçilen adaylar tercih gerekçeleriyle birlikte rektörlüğe oradan da Maarif Bakanlığına iletilir, Bakanlıkta kurulan bir komisyonca darülfünundan gelen sonuçlar değerlendirilir ve teklif cumhurbaşkanının onayına sunulur.

Malche'ın yapılacak düzenlemelere ilişkin tavsiyeleri şu şekildedir:

İstanbul Darülfünün'unun özerkliği 21 Nisan 1924 tarihli kanunla onaylanmıştır; ancak bu kanun Darülfünün' un kendi başına hareket edebileceğini ifade etmemektedir. Hükümet, TBMM, Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek ve Meslekî Eğitim Genel Müdürlüğü, Darülfünün ile ilgili birçok duruma en azından bütçesinin onaylanmasına müdahale etmektedir. Darülfünün'un hürriyeti sağlanmalıdır. Ancak özerklik onun kendi başına bırakılması anlamına da gelmemelidir. Reform süresince hükümet Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla darülfününun genel

idaresinde amir olarak bulunmalıdır. Hükümetin kontrolü Darülfünunun kendi bütçesini kendisinin düzenlemesinde bir engel oluşturmamalıdır.

Hükümetin dilediği şeyleri yapabilmesi için, geçiş döneminde dahi olsa da yetkili bir şahsın rektörlük görevine getirilmesi doğru değildir. Darülfünun'un bilimsel bir kurum kimliğini kazanabilmesi, Darülfünuna ait ortamı derinden derine bilen bir kişinin rektör olarak seçilmesine bağlıdır. Bu kişi arkadaşlarının oyu üzerine hükümet ve cumhurbaşkanı tarafından tayin edilmelidir.

Her zaman, bilimsel çalışmaların yürütülmesi rektörün en önemli görevidir. İdarî işlerin yükünün hafifletilmesi için kendisine bir yardımcı gerekmektedir. Bütçenin hazırlanması, raporlar, projeler ve nakil işleri ile ilgilenecek bir genel sekreter atanmalıdır.

Atanacak kişi bürokrasinin yüksek kademelerinde görev almış, profesör ve yabancı bilim adamlarıyla görüşebilecek yeterli düzeyde kültüre sahip olmalıdır. Fakültelerin daha çok birimlere ayrılmasının fakültelerde enstitülerin kurulmasını kolaylaştıracağını açıklayan Malche, bu eğitimin de son derece faydalı olacağını belirtmiştir. Ona göre iyi bir kütüphane, bir takım araçlar, küçük çalışma odaları, seminerler ve ortaklaşa çalışan iki üç hocaya ait bir enstitü, öğrenci için zengin bir araştırma ve çalışma ortamı hazırlayacaktır. İstanbul Darülfünunu da böyle bir tercih yapmakla yerinde karar vermiştir. Malche'in raporunda yer verdiği konu başlıklarından bazıları da öğretim planları, programlar ve derslerdir.

İstanbul Darülfünunu batıdaki üniversitelerindeki akademik ortamı sağlayamamaktadır. Fakültelerde, gerekli şartlar sağlandığı takdirde bir sömestrden diğer sömestre geçilebilen ders programları hazırlanmıştır. Bu eleştirilere rağmen

içinde bulunan şartlardan dolayı mevcut sisteme bir süre daha devam edilmelidir. Dersler bir seneden öbür seneye hiç değişmeden veya değişmemiş denecek kadar az değişerek aktarılmaktadır. Türkiye'deki darülfünun hocaları öğrencilerin yüksek bir kültür seviyesine ulaşması için zor şartlar altında ellerinden geleni yapmaktadırlar. Ancak derslerin araştırmaya yönelik olarak işlenmesi henüz gerçekleştirilememiştir. Öğrencilerde araştırma isteği uyandırmak, çeşitli konularda ilgi ve heyecanlar oluşturmak, bireysel çalışmalar için ortamlar hazırlamak gerekmektedir.

Öğrenci, öğrenme olayının kilit noktasının kendisi olduğunu, en iyi bilim adamının dahi bu olayda ondan iyi olamayacağını, bir amaca ulaşmak için gösterilecek gayret ve çabanın bizzat kendisine ait olması gerektiğini bilmelidir. Dersleri konuların ezberlenmesi olarak görmemelidir. Kendiliğinden bir şey yapmayan ve kendi kendine bir şey yapamayan bir öğrenci de sınavları geçebilir, diploma alabilir. Fakat fikri zenginliğe sahip olamaz. Profesörler birer konferansçı gibi kabul edilemezler. Profesör, hayat ve hareket veren, kendisine danışılan bir adam, bir rehber olmalıdır, öğrenciyi çalışmaya sevk etmelidir. Sınıfta dersin özü verildikten sonra detaylı bilgi öğrenciler tarafından kitaplardan araştırılmalıdır. Dersler tamamıyla farklı bir ihtiyaca cevap vermeli, öğrencide merak uyandırmalı, hayranlığa varan ilgi ve isteği ortaya çıkarmalıdır. İkinci seneden itibaren ilerlemiş talebeler için haftada bir yahut iki saatlik özel dersler konulmalıdır. Bu dersler her sene yenilenerek uygulanmalıdır. Profesörler araştırmalarını derslerde öğrencileriyle paylaşmalı, edindikleri bilgilerden ilk önce onların faydalanmasını sağlamalıdır. Böylece özel derslerde öğrenciler, kendi kendilerine sorular üretmeyi, sorunlara çözüm yolları bulmayı, bilimin hiçbir zaman kati ve değişmez olmadığını,

yeni bilgilerin önceden bilinenleri geliştirebileceği gibi geçersiz de kılabileceğini öğrenirler.

Seminerler ve uygulama çalışmalarına klinik ve laboratuvarları olmayan fakültelerde yeterli düzeyde yer verilmemektedir. Yapılan seminer çalışmaları ise profesörler ile bazı öğrenciler arasında demeç ve düz anlatımdan ibaret olmakta, karşılıklı konuşmaktan ziyade dersin tekrarı şeklinde yürütülmektedir. Öğrenciler araştırmaya, düşünmeye sevk edilmemektedir. Laboratuvar ve seminer çalışmalarının amacı öğrenciye öğrendiklerini uygulama ve öğrendiklerinden yararlanabildiğini ispat etme ortamı hazırlamaktır. Uygulamalı dersler Darülfünun ders toplamının en az üçte birini bazen yarısını kapsamalı, laboratuvar olmayan fakülteler de bu oran arttırılmalıdır. Seminer çalışmalarında öncelikle öğrenci merak ettiği bir konuda kaynak araştırması yapmalı, gerek duyduğu noktalarda akademisyene danışmalıdır. Ne yapacağına karar veren öğrenci planını hazırlamalı, bunu hocasına onaylattıktan sonra çalışmaya başlamalıdır. Öğrenci tarafından hazırlanan ürün sunumundan bir ders önce ders hocasına verilmelidir. Çünkü öğretim üyesi bu sayede hazırlanan eseri evinde okuma imkânı bulabilir. Seminer sırasında sadece o derse hazırlanan öğrenci aktif olmamalı tüm öğrencilerin söz söylemeye hakkı olmalıdır. Karşılıklı konuşma ve soru cevap şeklinde ders işlenmelidir. Sınavlar hakkında da şunlar söylenebilir.

Darülfünun sınavları oldukça sıkı tutulmalı ve ezbere bilgiden ziyade öğrencinin öğrendiklerini kullanabileceği uygulamaya yönelik olmalıdır, fakülte hocaları tarafından sınavlarda istenebilecek maddelerin bir programı hazırlanmalı ve bu program üniversite tarafından yayınlanmalıdır, fen fakültesinde doktora programı konulmalıdır. Çünkü doktora programı öğretimin genel seviyesini

yükseltir ve fakültenin çalışmasını harekete geçirir. Darülfünun kütüphanesinin kapılarının saat dörtte kapanması ve kütüphane dışına kitap verilmemesi öğrencilerin bireysel çalışmasını engellemektedir. Tıp fakültesinin kütüphanesi şaşılacak düzeyde fakir olmasına rağmen, hukuk fakültesinin kütüphanesi oldukça zengin durumdadır.

Fakültelerin kütüphanelerinde kitap sayıları farklı olduğu gibi her fakülte, enstitü ve bazı seminerlerinde kendilerine ait kütüphaneleri bulunmaktadır. Çoğalan bu kütüphaneler arasında bir uyum ve ortaklığın bulunmadığı açıkça görülebilmektedir. Uygulanmakta olan sistem ile öğrencilerin kütüphanelerden yeteri kadar faydalanamadığı tespit edilmiştir. Bazı pahalı eserler hem merkez kütüphanesinde hem de seminer kütüphanesinde yer almaktadır. Oysaki merkez kütüphanesinde bir nüshanın bulunması yeterlidir. Seminarlerin her sene merkez kütüphanesine bırakacağı önemli eserler diğer kütüphanelerde yoktur. Her kütüphanede bir fiş kataloğunun üzerine fişte yazılı kitabın nerede bulunduğu iki kelime ile yazılacaktır. Bir kitabın nerede olduğunu bulabilmek için seminer ve laboratuvar sayısınca fiş çoğaltılarak buralara gönderilecektir.

Alınacak eserler hakkında kütüphaneler arasında bir bütünlük sağlanmalıdır. Bu nedenle merkez kütüphane müdürü tarafından satın alınması ön görülen eserlerin listesini hazırlayacak bir heyet kurulmalıdır. Öğrenciler kitap alabilecek durumda değildirler, evlerinde kitap okuyamamaktadırlar. Kütüphane dışında okunmak üzere öğrencilere kitaplar verilmelidir. Dışarı verilen kitabın zarar verilmeden getirilmesini sağlamak amacıyla belli miktarda bir para emanet olmalıdır. Öğrencilerin kendi başlarına çalışabilecek hale gelmeleri için bu tedbirler alınmalıdır.

Bir kısım öğrencilere azınlık okullarında idari görevler verilmektedir. İhtiyacı olan öğrencilere maddi destek sağlaması bakımından bu uygulama oldukça güzeldir. Darülfünun tarafından öğrencilerin kalabileceği uygun yerler, pansiyonlar ayarlanmalıdır. Bu tekliflerin amacı öğrencilerin Darülfünunu kendi evi ve fikri vatani gibi kabul edip sevmesini sağlayabilmektir. Malche, Darülfünun'un masraflarının azaltılması için aynı amacı taşıyan çalışma ve kuruluşların aşağıda belirtildiği üzere, bir arada toplanarak tasarrufa gidilmesini tavsiye etmiştir. Hastanelerin İstanbul'da olmasına rağmen tıp fakültelerinin Üsküdar tarafında kurulmasından dolayı harcanan masraflar boşunadır ve bu hususta yapılan yanlış düzeltilmelidir. Nakil işi biraz pahalıya mal olsa da Haydarpaşa Tıp Fakültesi tamamen Beyazıt tarafına taşınmalıdır.

Haseki, Cerrahpaşa, Şişli hastanelerinde fakültenin klinik ve poliklinikleri kurulmalı, öğrenci için gerekli laboratuvarlar oluşturulmalıdır. Bu hastanelerdeki laboratuvarlarda çalışan öğrenci derslerini Beyazıt'ta görecektir. Yapılan bu düzenleme ile öğrenci Haydarpaşa Hastanesi'nde bir senede gördüğü hastayı belki bir haftada görebilecek ve daha fazla hastalığı bir senede tanıma imkânı bulabilecektir. Siyasal bilgiler fakültesi ve hukuk fakültesinin, Hukuk, Tarih, Coğrafya, İktisat, Maliye dersleri ortaktır; fakat ayrı ayrı okutulmaktadır.

Siyasal Bilgiler Fakültesi; İstanbul Darülfünun'una yakın bir yere taşınmalı ve iki fakülte içinde aynı olan dersler birlikte okutulmalıdır. Darülfünun uzakta olmadığı için Yüksek Ticaret Mektebi'nin öğrencileri Darülfünun ile ortak olan derslerini orada görmelidir. Aynı derslerin İstanbul darülfünun binasında verilmesi ile önemli bir tasarruf sağlanacaktır. Fen-Eczacılık Fakültesi ile Tıp-Dişçilik Fakültesinin de benzer olan derslerinin birlikte okutulması sağlanmalıdır.

Darülfünunda görev yapan öğretim elemanı sayısını Bakanlık tarafından verilen istatistiksel cetvel üzerinde inceleyen Malche, 1927-1928 yılları itibarı ile öğretim elemanı sayısını ihtiyaca oranla fazla bulmuştur. Ona göre öğretim elemanlarının sayısı azaltılmalı, kalanlara yüksek ücret ödenmelidir.

Darülfünundan ayrılacak öğretim elemanları bilimsel çeviriler komisyonuna memur, yüksekokullara ders hocası veya bazı okullara yönetici olarak görevlendirilmelidir. Darülfünundaki kürsü ve profesör sayısı kanunla tespit edilmelidir.

Malche'a göre İstanbul Darülfünun'unun sorunlarından biri de kendi öğretim elemanlarını yetiştirememesidir. Yabancı ülkelerin üniversitelerinde uzun yıllar çalışan bir profesörün yanında asistanlık yapanlar İstanbul Darülfünunu'na öğretim üyesi olarak atanmaktadırlar. Oysaki üniversite geleneğinin oluşturulabilmesi için darülfünunun kendi öğretim elemanlarını kendisinin yetiştirmesi gerekmektedir.

Bu sorun üniversitelerde ciddi bir araştırma çevresi kurulmadıkça giderilemez. Birçok enstitülerin, hastanelerin, profesörlerin ve liselerin kendilerine özgü dergileri vardır. Malche, bu mecmuaları takdir etse de yeterli bulmamış ve arzu edilen bir isim verilerek, 80 sayfadan oluşan, aylık bir Türk Darülfünunu Dergisi çıkarılmasını teklif etmiştir. Profesör, vardığı sonuçları raporunun 2. ve 3. bölümünün sonunda şöyle ifade etmektedir: Üniversite sorunu esas olarak Türkiye'nin düşünsel ve toplumsal geleceği sorunudur.

Eğer bir uygarlıkta bilimsiz ya da bilimin tersine bir ilerleme ve yükselme olabilseydi, o zaman üniversiteyi kapayarak bir tasarruf sağlanabilirdi. İstanbul Darülfünunu zayıf bir verimle işleyen geniş bir kuruluştur. Ancak durum ümitsiz

değil sadece ciddidir. Sorunun merkezi ise bilimdedir. Bilim değışmez kurallar olarak kabul edilip, bilginin harfıyla öğrencilere ezberletilmesi değildir. Üniversite bilimsel anlayışı yaratmak zorundadır. Bundan başka da çare yoktur. Bu anlayışa göre öğrenci kendisine öğretilen yöntemlerle, kendi kendine çalışabilir hale gelir ve kendi çalışmalarıyla ortaya bir eser çıkarabilir.

Malche'a göre, "Darülfünun pencerelerini garp hayatı üzerine açmalıdır ve bugün için yegâne çaresi talebeyi büyük Avrupa medeniyetine ait..."bir dili öğrenme mecburiyetinde bırakmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için bütün fakültelerde birinci sınıfın sonunda yabancı dil sınavı yapılmalıdır. İmtihan seçilen yabancı lisandaki eserin yazıldığı dilde okunması ve özetlenmesi şeklinde uygulanmalıdır.⁵⁴

İstanbul Darülfünunu'nun bir tılsım etkisiyle birkaç yıl içinde ıslah edilemeyeceği hususunda gerçekçi bir tespitte bulunan uzman aynı ileri görüşlülüğü yabancı dil konusunda gösterememiştir. Malche, liseler için sunduğu öneriden o kadar emindir ki, sanki teklif hemen uygulamaya geçirilecektir. Haksızlık yapmaktan korktuğunu söyleyen uzman Türkiye'deki ziyaretinin kısılalığı nedeniyle darülfünun hocalarının şahsiyetleri hakkında hüküm vermekten kaçınmıştır. Raporunun bu husustaki eksikliği konusunda hükümeti "Eğer ihtimal verdiğim gibi hükümetin bu hususta kanaatleri varsa ve raporumu esas ittihaz ederek bu kanaatlerine göre hareket edecekse kararlarının mesuliyetini deruhte edemem"⁵⁵ cümlesiyle uyarmıştır. Ancak Ağustos 1933'te kabul edilen "Kuruluş Kanunu" ile Malche'ın bu uyarısı göz ardı edilmiş ve üniversite hocaları hakkındaki önerileri gerçekleştirilmiştir.

---

⁵⁴ MALCHE, Albert, **İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor**, Devlet Basımevi İstanbul,1939.s.29.

⁵⁵ MALCHE, Albert, a.g.e. s.41.

Malche'in raporu üzerine "İstanbul darülfünunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 31.5.1933 günü 2252 sayılı yasa ile 31 Temmuz 1933 tarihinde kapatılmış ve yine aynı yasanın 2. maddesi ile 1 Ağustos 1933 tarihinde "İstanbul Üniversitesi" adıyla yeniden açılmıştır.⁵⁶

Bu Kanun'un Mecliste görüşülmesi sırasında "Darülfünun" terimi yerine "Üniversite" terimi şartlı ve geçici olarak kabul edilmiştir. Üniversite kelimesi yabancı kökenli olduğu için en kısa sürede yerine Türkçe bir karşılık bulunması kararlaştırılmıştır.⁵⁷

Ancak aradan yıllar geçmesine rağmen "üniversite" kelimesi değiştirilmemiştir. 2252 sayılı Kanun ile eski darülfünun mensubu öğretim üyelerinin bir kısmı üniversite dışında bırakılmış, bir kısmı emekliye ayrılmış ve bir kısmı da başka görevlere nakledilmiştir.

Üniversite dışında kalanların hepsinin isabetli olarak seçilmediğini belirtmektedir. Çünkü dışarıda kalanların arasında İsmail Hakkı Bey, Ferit Kam, Hamdi Hoca gibi değerli bilim adamları da bulunmaktaydı. Malche'in tavsiye ettiği şekilde üniversitenin öğretim elemanlarının sayısı azaltılmıştır. Fakat üniversite kadrosunda meydana gelen bu eksiklik, aynı yıl yabancı hocalar ve öğrenimlerini Avrupa'da tamamlamış bazı gençler ile kapatılmıştır.⁵⁸

Yahudi asıllı oldukları veya antifaşist fikirlere sahip oldukları için Almanya'daki üniversitelerden kovulan ilim adamlarından 40 kadarı İstanbul

---

⁵⁶ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri*, Tekişik Yayıncılık, Ankara,1999.s.164.

⁵⁷ TAŞDEMİRCİ, Ersoy, *Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları*, Bizim Büro Basımevi, Ankara,1992.s.6.

⁵⁸ TOZLU, Necmettin, *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1989.s.101.

Üniversitesi'nde göreve başlamıştır. Alman profesörler serbest araştırma geleneğinin üniversiteye girmesine yardım etseler de hiç birinin Türkçe bilmemesi onlardan edilecek faydayı azaltmıştır. Baltacıoğlu'na göre, Almanya'dan gelen profesörler, üniversite içinde sadece yabancı bir kuvvet oluşturmuştur, onlar üniversitenin yenileştirilmesinde etkili olmamışlardır, dolayısıyla üniversite Türkiye'nin fikri, hissi ve millî hayatına katkı sağlayamamıştır.⁵⁹

Yapısında mevcut bulunan, içe kapanıklık ve üreticilik yerine, bencil ve tekeli özelliklere sahip Avrupa üniversiteleri geçirdiği çok sayıda reformla zamanla temizlenmiştir. Böylece daha çok topluma, daha çok hayata ve ekonomik kalkınmanın isteklerine cevap verir nitelikler kazanmıştır. Türkiye'de de Avrupa modeli üniversitenin kurulmasını sağlamak üzere çağrılan İsviçreli Albert Malche üniversite reformunu gerçekleştirmeyi başaramamıştır.⁶⁰

Çünkü Türk üniversiteleri ancak 1960'dan sonra kendi kendilerini yenilemek, kendilerini aşmak zorunda bulduklarını anlamaya başlamışlardır. Malche'in fikirlerinden yalnızca biçimsel yönden düzenlemelerin yapılmasında faydalanılmıştır.⁶¹

Malche, ilgisini öğretim programları üzerinde yoğunlaştırmıştır. Darülfünun'un ders programının fazla yüklü olması, ders notlarının değiştirilmeden uzun yıllar aynen okutulması, ferdi araştırmaya ve düşünmeye yer vermeden ansiklopedik bilginin tekrar edildiği metotların kullanılması uzmanın en fazla eleştiri yaptığı konulardır.

---

⁵⁹ TOZLU, Necmettin, a.g.e..s.102.

⁶⁰ TOZLU, Necmettin, a.g.e..s.103.

⁶¹ KOÇ, M. a.g.e .s.67.

2.9. AMERİKAN HEYETİ RAPORUNDAN (MAARİF İŞLERİ)

Türkiye'nin mali yapısını incelemek amacıyla Mayıs 1933'te gelip ağırlıklı olarak Türkiye'nin mali yapısını ve bu arada eğitimin ekonomiye katkısını inceleyen Amerikan heyeti, incelemeleri sonucunda bir rapor sunmuştur. Grupta bulunan ve incelemeler yapan kişiler Walker D. Hines, Brehon Somervell, O. F. Gardner, Edwin Walter Kemmerer, C. R. Whittlesey, W. L. Wright Jr. Bengt Wadsted, Goldthwaite H. Dorr, H. Alexander Smith ve Vaso Trivanovitch'dir. Grubun bir yıllık araştırmaları Mayıs 1934'de sona ermiş gözlem ve önerilerini içeren raporu İktisat vekili Celal (Bayar) Bey'e sunmuşlar ve ağustos ayında Türkiye'den ayrılmışlardır.⁶²

Rapor önce "Türkiye'nin İktisadi bakımından Umumi bir tetkiki 1933-1934 başlığıyla altı cilt halinde yayınlanmış ve altıncı cildin ikinci bölümü eğitime ayrılmıştır. Bu bölüm daha sonra Maarif Vekâleti'nce 1939'da diğer bazı raporlar ile birlikte "Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri" başlığıyla yayınlanmıştır.⁶³

Raporun en önemli özelliği mali kalkınmada eğitimin önemini belirtilmesidir. Uzman grup Türkiye'deki incelemelerine dair görüşlerini bildirmeden önce, raporun başlangıcında ekonomik gelişmede eğitimin yerini şöyle açıklamıştır. Eğitim sorunu ekonomik gelişme ile öylesine bağlantılıdır ki bunların ikisini ayrı ayrı ele almak imkânsızdır. Eğitimin yalnız okur-yazar bir sınıf veya büyük oranda bilim adamı yetiştirmesi yeterli değildir. Eğitim, insanın beynini, yaşamın maddi gereksinimlerini yeter derecede sağlayabilmeli, aynı zamanda da

---

⁶² ŞAHİN, Mustafa, a.g.e s.103.

⁶³ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e s.104.

gerçekleştirebileceği en yüksek gelişim derecesine ulaşmak için zaman ve araç bulabilecek bir şekilde olmalıdır.⁶⁴

Amerikan heyeti, Türk eğitim sisteminin hangi durumda bulunduğunu belirlemek için Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti'ni kıyaslamış ve Cumhuriyet yönetiminin on yılda dev adımlar attığına dair şu gelişmelerden bahsetmiştir.

Eğitim alanında düzenli genişlemek yerine eldeki imkânlardan daha fazla yararlanma yoluna gidilmelidir. Yani yeni okul binaları inşa etmek veya daha çok öğretmen yetiştirmekten ziyade, ilk ve ortaöğretim sistemlerinin incelenmesi ve yenilenmesi ile az bir zamanda mezun edilen öğrencilerin hem sayısı hem de niteliği arttırılabilir. Harcanan çabadan tam verim alınabilmesi için, eğitim sisteminde düzenlemeye gidilmelidir. Oluşturulacak program uzun süre kullanılabilmelidir. Bu nedenle Türkiye'nin ihtiyaçları incelendikten sonra program hazırlanmalıdır. Belirlenen ihtiyaçlar ülkenin maddi, manevi alanlarındaki ihtiyaçlarına tamamen uygun olmalıdır. Ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla eğitim sahasında şu üç şubenin oluşturulmasına önem verilmelidir:

Ziraat, Fen ve Mühendislik, Usta ve Yönetici yetiştirilmesi ve Ticaret Eğitimi. Türkiye için tasarlanan ekonomik gelişme faaliyetleri tespit edilen dört şubede uzmanlara ihtiyaç duyulmasına neden olacak ve şimdikinden daha fazla teknik eleman açığı meydana getirecektir. Böyle kapsamlı bir faaliyet tek başına Millî Eğitim Bakanlığı'nca yürütülemez. Bu sebeple çeşitli bakanlıkların iş birliğiyle yapılacak çalışmalarla bir program hazırlanmalı ve hayata geçirilmelidir.

---

⁶⁴ EKİZCELİ, Ayşegül, **YABANCI UZMANLARIN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ HAKKINDA VERDİKLERİ RAPORLAR ÜZERİNE BİR ANALİZ**. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. Van,1996.s.52.

Uzman grup Türkiye'nin dört önemli iktisadi ihtiyacını karşılamak için mevcut eğitim sisteminden nasıl faydalanılabileceğini belirlemek amacıyla çeşitli konularda önerilerini sunmuştur.⁶⁵

Tahsil için Avrupa'ya ve Amerika'ya öğrenci gönderilmektedir. Ülkenin ekonomik kalkınmasını idare edecek kadın ve erkeklerin yetiştirilmesi hususunda yapılan bu girişim netice vermiştir. Fakat yurt dışına öğrenci gönderme konusunda biraz düzenleme yapılmalıdır. Bu uğurda harcanan paradan daha fazla verim elde edebilmek için değişikliğe ihtiyaç vardır.⁶⁶

Her ne kadar lise mezunları gittikleri memleketin dilini, yaşlı ve olgun kişilerden daha çabuk öğrenseler de, yeni kültürle karşılaşan gençlerin bu kültürden aşırı etkilenme tehlikesi vardır. Bu nedenle öğrenci seçilirken yükseköğretim mezunu özellikle de kendi alanında deneyimli kimseler olmasına özen gösterilmelidir. Yabancı dil öğrenmek sorun olmamalıdır. Çünkü öğrenim göreceği ülkenin dilini iyi bilmeyen hiçbir kimse yurt dışına gönderilmemelidir. Öğrencilerin gittikleri ülkeler bu öğrencilerin alanlarında başarı göstermiş memleketler olmalıdır.⁶⁷

Türkiye'ye dönen öğrencilerden yüksek derecede faydalanılamamaktadır. Bu nedenle yurt dışı eğitiminde kullanılacak paralar, yurda geri dönen öğrencilerin ülkenin ekonomik kalkınmasında oynayacakları rol, kesin olarak tespit edildikten sonra harcanmalıdır. İsrafın önüne geçmek için yabancı ülkelere gönderilecek öğrenciyi seçmek, bunlara rehberlik etmek ve Türkiye'ye döndüklerinde faydalı

---

⁶⁵ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.54.

⁶⁶ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.54.

⁶⁷ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.54.

olabilecekleri mevkilere yerleştirmek görevini üstlenen bir komisyon oluşturulmalıdır Komisyon üyeleri ilgili temsilcilerinden seçilmelidir.

Ekonomik kalkınma başlatan ülkede söz konusu ihtiyaç zamanla daha da çok artacaktır. Bu nedenle sanat okullarının sayıları arttırılmalıdır. Sümerbank ve 250 den fazla işçi çalıştıran fabrikalar ile sanat okulları arasında ortak bir çalışma başlatılmalıdır.⁶⁸

Türkiye’deki ticaret okullarının sayısı yeterli değildir. Tecrübeli bir tüccar sınıfının yetişmesi yeni ticaret okullarının açılmasına bağlıdır. Yeni binaların inşası birkaç senede tamamlanamayacağı için aradaki boşluğu dolduracak çareler bulunmalıdır. Bu hususta ortaöğretim programına ticaret dersi ilave edilmesi ve mevcut binalardan daha çok faydalanılması önerilebilir. Günde 8 saat kullanılan binalar bundan sonra günde 16 saat kullanılmalı, bu binalarda akşam ticaret okulları açılmalıdır. Ticaret eğitimini masrafları ticaret odaları ile paylaşılmalıdır. Böylece eğitim maliyeti düşürülebilir.⁶⁹

Latin alfabesinin 1928 yılında kabulünden sonra, okuma-yazmayı yaygınlaştırmak amacıyla bir seferberlik başlatılmıştır. “Millet Mektepleri” adı verilen kuruluşlarda yapılan okuma-yazma faaliyetleri ile ilk defa halkın eğitim-öğretimine fırsat verilmiştir. Daha sonra da ordu, halk evleri, kütüphaneler ve okuma odaları halk eğitimini desteklemişlerdir. Millet Mektepleri ve ordu okuma-yazma standartlarının yükselmesinde faydalı olmuştur. Ordu bu faaliyetlerine devam etmelidir. Halk evleri teşvik olunmalı, sayıları arttırılmalı ve bunların çalışmalarına yardım edilmelidir. Köy okuma odalarına alınan kitaplar köylünün

---

⁶⁸ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.55.

⁶⁹ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.55.

ilgisini çekmelidir. Bu kitapların seçilmesinde köylünün bildiği kelime sayısının çok az olduğuna dikkat edilmelidir.⁷⁰

Uzman grup raporun sonunda, Türkiye'nin, eğitim programının ekonomik kalkınmadaki değerlerini henüz anlayamadığını ve bu hususun önemi fark edilmeden çağdaş eğitimden beklenenlerin gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamıştır. Heyete göre Türkiye'nin elinde insan gücü ve teknik malumat vardır. Gerekli olan tek şey gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni bir planın yapılmasıdır.

Dewey ve Amerikan heyeti raporlarında ortak tavsiyelerini şu şekilde belirtebiliriz:

Avrupa'ya öğrenci gönderilmelidir. Hazırlanacak program uzun süre kullanılmalıdır. Müfettişlerin öğretmenlere rehberlik etme görevlerine önem verilmelidir. Yabancı ülkelerde uygulanan bazı usulleri körü körüne taklitten kaçınmak amacıyla yurt dışına deneyimli kimseler gönderilmelidir. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için yaz kursları açılmalı ve haberleşme yoluyla ders almaları sağlanmalıdır. Köy öğretmenin yaşam seviyesini yükseltmek için konut yapılmalıdır. Dewey, okulların birer sağlık merkezi olmasını, öğrenciler aracılığıyla aileleri etkilemeyi tavsiye etmiştir. Heyet okulların sağlık hususunda üstlendiği sorumluluğu takdir etmiş ve devamını uygun görmüştür.

Dewey, köy öğretmeni yetiştiren okullar açılmasını tavsiye ederken Amerikan heyeti de kapatılan köy öğretmen okullarının yerine başka yöntemlerle bu açığın kapatılmasını gerekli görmüştür.⁷¹

---

⁷⁰ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.55.

⁷¹ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.56.

2.10. BERLY PARKER (İLK TAHSİL HAKKINDA RAPOR)

J. Dewey'nin tavsiyesi ile Türkiye'ye gelen Bayan Parker, iki yıl Türk Eğitim Derneği'nin Ankara Koleji'nde danışman olarak çalışmış, daha sonra da Bakanlık tarafından ilkokullarda inceleme yapmak ve bir rapor vermekle görevlendirilmiştir. Amerikalı eğitimci Prof. Dr. B. Parker, toplam yüz ayrı okulda yaptığı gözlemlerine dayalı olarak sonuçlara varmaya çalışmıştır. Parker, Türkiye'deki ilköğretim kurumlarının okul, öğrenci, öğretmen, ders programları durumunu ve önerilerini bir rapor halinde Maarif Vekâleti'ne sunmuştur.⁷²

Parker'in önerileri şu şekildedir: Bir ulus, eğitim sisteminin temelini oluşturan unsurlardan biri olan öğretmen yetiştirmede tasarruf yapamaz. Ulus, öğretmenlerinin yeteneklerini ne şekilde geliştirip kullandığını bilmelidir. Okullar ancak o zaman yöneldikleri yöntem ve oluşturdukları sonuçların kalitesi ile gelişmeye başlayacaktır. Okulların sınırlı bir oranda olması, öğretmenlerin de sınırlı bir oranda olması demektir. Burada da iyi öğrenim görmüş profesyonel bir grubun oluşabilmesi için, öğretmen yetişecek öğrencinin, iyi bir seçimle gelmesi ön şarttır. Kalitesi yüksek öğretmenler, teorik ve uygulamalı mesleki kurslarda yetiştirilmelidirler.⁷³

Öğretmen ve öğrencinin meydana getirdiği işin niteliği, yapılan denetimin ya da Vekâletin niteliğine bağlıdır. Hâlihazırda Türkiye'de çağdaş denetim tekniklerinin uygulanmasında deneyimi olan birkaç müfettiş vardır. Yalnız birkaç profesör ve müfettiş tarafından hazırlanan bir program ile öğretmenlik mesleğinin niteliğini iyileştirmek nasıl mümkün olur? Müfettişlerin sayısı azaltılamayacağı gibi, okul

---

⁷²PARKER, Berly, **Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor**, Maarif Vekilliği Devlet Basımevi, İstanbul,1939.s.44.

⁷³ŞAHİN, Mustafa, a.g.e s.109.

sayısının artışı ile doğru orantılı olarak müfettişlerin sayıları artırılmalı ve görev başında olan öğretmenlere rehberlik edecek nitelikli müfettişler yetiştirilmelidir. Müfettişlik ve öğretmen okulları ile doğrudan ilişkili olan, nitelikli eğitim için iyileştirme; okullarda yapılan deneme sonuçlarını çevreye yayın, konferans, örnek dersler gibi araçlarla yayan ulusal bir laboratuvar merkezinin gelişimi ile mümkün olur. Türkiye büyüklüğündeki bir ülkede, bu gibi birkaç merkezin birbirini izleyen dönemlerde yapılması, beş yılda eğitim işinin niteliği üzerinde iyi etkiler yapacaktır.⁷⁴

Öğretmenler, hem bu önemli mesleği kabul etmeye hem de, plan ve uygulama yapmaya elverişli kişiler olmalıdırlar. Böylelikle öğrenci çalışmasının önemini öğretmek ve ulusal girişimlerde yararlı katılımları sağlayarak öğrencilerini daha iyi hazırlamaya çalışacaklardır. Öğretmenler arasında grup ruhunun ve toplumsal tekniklerin gelişmesi için eğitim laboratuvarları etkili merkezler olmalıdır. Öğrenim sırasında gerçekleştirilecek kazanımla, okulda verilen çocukluk ve gençlik yaşamına ait bilgilerin önemi arasında ilişki vardır. Ya konuların yaşamın gerçeklerinden seçilmeyişinden ya da öğrenme yönteminin yapay oluşundan geleneksel okulda verilen bilginin büyük bir bölümü, gerçek yaşamın içine yansıtılmamaktadır. Bundan dolayı, eğitim sürecinde günlük konulara yer verilmelidir. Verilen bilgiler olabildiğince uygulamaya dönüştürülmelidir.⁷⁵

Okul sınıfın dışındaki dünya ile sıkı ilişki kurmalıdır. Eğer eğitim bu şartlara yabancı kalır, yalnız okul dışındaki yaşamda yüzeysel işler gören yapay öğretim yönteminde ısrar ederse, bütün çabalar boşa gitmiş demektir. Sınıfta boşa geçirilecek zamanın kısaltılması, uygulamalar için zamanın uzatılması gerçek eğitim için faydalı

---

⁷⁴ PARKER, Berly, a.g.e.s.8-9.

⁷⁵ PARKER, Berly, a.g.e.s.9-10.

olur. Bu söylemler teoride kabul görmüştür. Ancak öğretmenlerin alıştığı ve yaşama ilgisi olan bir okulda, deneyim ve eğitimini tamamlamış birkaç öğretmen bulunduğu için, şimdiye kadar uygulamalı eğitim olarak kanıtlanamayan gerçeklerdir. Eğitimi canlı deneyimler üzerinde kuran, yeni okulun olumlu bir örneğini kendilerine göstermek için radikal adımlar atmayınca öğretmenler, kendilerini yetiştiren geleneksel tipi devam ettirmeye ve yaşatmaya çalışacaklardır. Bu nedenle Türkiye’de öğretmen ve müfettişlerin uğraşlarını, okul dışındaki yaşamlarını aşamalı olarak iyileştirmekle birlikte, hemen ona yönelecek bir eğitime doğru gidebilmek için, hayat okulunun kurallarını ve uygulamasını gösteren bir laboratuvar merkezine gereksinim vardır.⁷⁶

Mevcut şartlar altında incelenmesi gereken önemli bir mesele de okulda geçirilen zamandır. İş yapmaya müsait olmayan şartlar ve etkisiz öğretim yöntemlerinin kullanılmasından dolayı zaman ziyan edilmektedir. Okul zamanının miktarı eğitim kalitesinin bir ölçüsü olamaz. Bu nedenle eğitimde daha az önemli olan öğrencilerin çoğunun üç yıl, bir kısmının da yalnız sabah veya öğleden sonra okula gitmesi gibi eksiklikler geçici olarak kabul edilmelidir. Okul saatlerinin veya senelerinin azaltılması, istenmeyen bir durum olsa da böyle bir çalışma ile daha fazla çocuğa vasıflı eğitim imkânı verileceği için gereklidir.⁷⁷

Çocukların çalıştırılması her ne kadar arzu edilmese de memleketin içinde bulunduğu şartlardan dolayı belli mevsimlerde buna gerek duyulmaktadır. Öğrencilerin çalışarak faydalı olmaları ve toprağa daha çok yaklaşmaları bakımından 3 yıllık eğitimin uygulanması tavsiye edilmektedir. Şüphesiz ki okulların üç sınıftan beşe hatta altıya çıkarılması daha güzel olurdu. Fakat mevcut

---

⁷⁶ PARKER, Berly, a.g.e. s.10-11.

⁷⁷ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.58.

okulların tam manasıyla eğitim verecek güçte olmamaları şimdilik buna engeldir. Zamanın tutumlu ve faydalı kullanılmasının vaktin uzunluğu kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Parker açıklamalarını kısaca özetlemiştir. Daha çok çocuğa ilkokul kapılarını açmak için gerekirse okulda geçirilen zaman kısaltılmalıdır. Eğitim imkânı öncelikle ülkeye faydalı olabilecek çocuklara verilmelidir. Bu nedenle de öğrenciler okula seçme usulü ile alınmalıdır.⁷⁸

Parker raporunun birinci bölümüne öğretmen, müfettiş ve öğretim yöntemleri konularındaki görüş ve önerilerini belirterek devam etmiştir. “Eğitim seviyesinin yükseltilmesinde iyi düzenlenmiş bir programın, idarî kaidelerin, güzel binalar ve araç-gereçlerin etkisi olmakla birlikte en önemli iş, ders veren ve teftiş eden grubun meslekî eğitimine, göstereceği çabaya bağlıdır. Türkiye’de alanında iyi yetişmiş, bilgi ve tecrübe sahibi öğretmen ve müfettiş sayısı çok azdır.”

“Öğretmen adayı öğrenciler seçimle alınmalı, teorik ve uygulamanın birleştirildiği mesleki kurslarda yetiştirilmelidirler. Öğretmen yetiştirme orta öğretimin dışında yeni bir birim tarafından gerçekleştirilmelidir. Okul sayısı çoğaldıkça müfettiş sayısı da çoğaltılmalı, müfettişler görev başındaki öğretmene rehberlik edebilecek düzeyde yetiştirilmelidir.”

“Müfettiş ve öğretmen okuluna ait olan ders verme yönteminin yenilenmesi; eserler, konferanslar ve örnek dersler gibi araçlarla okullarda yapılan tecrübe sonuçlarını çevreye yayan Millî laboratuvar merkezinin kurulması ile sağlanabilir. Uygulanan eğitim yöntemi bireyseldir ve öğrencilerin tamamının derse aktif katılımını sağlayamamaktadır. Bu nedenle geleneksel eğitim yöntemi yerine ona göre daha üstün ve ekonomik olan grup yöntemi kullanılmalıdır. Grup yönteminde

---

⁷⁸ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.58.

öğrenciler bir konu üzerinde düşünür, konuşur, birbirlerinden öğrenir ve tecrübelerini paylaşırlar. Grup metodunun kullanılması isteniyorsa işe, öğretmenlerin bu konuda yüksek vasıflı kişiler olarak yetiştirilmesi ile başlanmalıdır. Öğretmenlerin grup ruhunu ve sosyal teknikleri kazanabilmesi eğitim laboratuvarlarının etkili merkezler olmasına bağlıdır.”

“Bilgi okulda uygulamaya yönelik olarak verilmeli, öğrenci okulda kazandıklarını yaşantısında karşılaştığı olaylarda kullanabilmelidir. Böyle bir öğretim yöntemini uygulayabilecek öğretmen sayısı çok azdır. Öğretmenler kendilerini yetiştiren geleneksel usulü yürütmeye çalışacaklardır. Bunun sınırlanması için bir laboratuvar merkezine ihtiyaç vardır. Türkiye’de her köşesi kullanılmış okullar olduğu gibi boş yerleri faydalı olarak kullanılmayan okullara da rastlanmaktadır. Örneğin bazı okullarda bir oda müze olarak tahsis edilmiştir. Bu oda öğrenciler için çalışma yerine dönüştürülebilir.”

Parker, raporunun ilk bölümünün sonunda Türkiye’deki öğretmenlerin durumu ve eğitim laboratuvarlarının kurulması gerekçelerini şu şekilde özetlemiştir: “Eğitimde yapılan yenilenmelerin başarıya ulaşmasında en önemli etken öğretmenlerdir. Türkiye’deki öğretmenler inkılâptan sonraki dönemde üzerine düşen görev ve sorumluluğun bilincinde olan idealist kişilerdir. İlköğretimin hedefine ulaşabilmesi için geçecek sürenin uzun olması bazı öğretmenleri ümitsizliğe düşürmektedir.”

“Örnek derslerin gösterilmemesi, yararlanabilecekleri eserlerin olmaması eğitimle ilgili karşılaştıkları sorunlar da öğretmenleri yalnız bırakmaktadır. Bu olumsuzluklara rağmen öğretmenler başarılı olabilmek için ellerinden geldiği ölçüde emek sarf etmektedirler. Öğrencilerin başarılı olabilmesi kabiliyetli

öğretmenler yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle öncelikle eğitim laboratuvarlarının kurulması tavsiye edilmektedir. Tecrübe döneminin ardından gözlenen olumlu ve olumsuzluklar diğer okullara bildirilerek onların başarıları yükseltilecektir.”

Parker raporunun ikinci kısmında yüz ilkokulda yaptığı gözlem sonuçlarını açıklamaktadır.

“Türkiye Cumhuriyeti’nin ilköğretimine dair geçen on yıl içerisinde sağlam temeller atılmıştır. İkinci on senede daha ciddi ve özel gayretlerin sarf edildiği bir devir olmalıdır. Yenilenme programı dâhilinde oluşturulan okulların durumu oldukça iyidir. Öğrenciler zor şartlarda okula devam etmeye çalışmaktadırlar. İstekli ve çalışkan olan bu öğrencilerin kabiliyetleri işletilebilir. İlköğretimde genel anlamda yenilik yapmaya gerek yoktur.”

Sadece gayretler belli istikametlere çevrilmeli ve bazı değişiklikler yapılmalıdır. Bina, araç, öğrenci ve öğretici gruba dair ayrılan ödenek diğer ülkelerdeki kadar yüksek olmasa da benzer ülkelerle kıyaslanabilecek seviyededir. Asıl konu eğitim alanındaki uygulamaların başarılı sonuçlarını kurs, sergi ve eserler aracılığıyla yaygınlaştıracak donanımlı öğretmen ve müfettiş sayısını arttırmaktır.

Çağdaş eğitimin amaçları ile Türk okullarında uygulanan eğitimde gözlenen eksiklikler raporda şu şekilde karşılaştırılmıştır: Halk terbiyesi, ülkenin toplumsal yapısını güçlendirmek için insanların yalnız ve gruplar halinde demokratik sorumlulukları üstlenmelerini amaçlar. Ancak Türk ilkokullarındaki öğrencilerin sosyal girişimlerde bulunabilmek için üstlendikleri faaliyetlerin çok önemsiz olduğu görülmektedir.

Çağdaş eğitime göre öğrenci; deneyim, karşılaştırma ve araştırmalarıyla bilgiye ulaşır. Fakat mevcut sistemde bilgi, öğretmen veya kitaplardan öğrenciye aktarılmaktadır. Çağdaş eğitim, hayatın tamamını kapsadığı halde, şu anda öğrencilerin okulda öğrendikleriyle günlük hayatta karşılaştıkları durumlar arasında ilişki kuramadıkları görülmektedir. Öğrenci başarısının artırılması ve bilimsel ilerleme yalnızca derse giren öğretmenin sorumluluğu olmayıp, öğretmenin yanı sıra öğretmen okulundan uygulamaya katılan stajyerler ve öğrencileri de kapsar. Türkiye’de ise eğitim alanındaki ilerlemeleri öğretmen okulu öğrencilerine ve öğretmenlere tanıtacak imkânlar çok azdır. İkinci on sene için yapılacak plana ilişkin Parker’in tavsiyeleri şu şekilde özetlenebilir:

Yeni program geçmişte yaşanan tecrübelerden yararlanılarak hazırlanmalıdır. Çağdaş okul uygulamalarında başarılı olan esasları göstermek ve birbirine zıt eğitim akımlarını ayırt etmek için, günün eğitim felsefesi etraflıca incelenmeli ve anlatılmalıdır.

Yabancı modeller kullanmak yerine başarılı işler hakkında Türk okullarından bilgi toplanmalı ve bu bilgilerden tüm okulların istifade etmesi sağlanmalıdır. Söz konusu amaca ulaşmak için yayınlanan eserler araç olarak kullanılmalıdır. Öğretmen okullarının düzenlenmesine dair yeni bir plân hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Görevlerini layıkıyla anlamaları ve gerekli becerileri kazanabilmeleri için okul yöneticileri ile müfettişlerin sürekli eğitim göreceği bir plan hazırlanmalı, öğretmen ve müfettişlere yardımda bulunması bakımından üniversite ile bağlantıya geçilmelidir. İlkokul, öğrencilere gidecekleri lise ve meslek seçimlerinde yardımcı olmalıdır. Parker raporunun son kısmında Türkiye’deki ilkokulların durumunu aşağıdaki şekilde ele almıştır:

Birkaç okul dışında binaların yerine, yollarına, oyun bölümlerine, görünüş ve kuruluşuna önem verilmemiştir. Okullarda bitki ve hayvan yetiştirmeye yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Yatılı okullar hem eğitim hem de ekonomik açıdan çok yararlıdır. Yeni binalarda ısıtma, aydınlatma, havalandırma ve sağlık koşulları yeterli düzeydedir. Ancak bu binaların boş yerlerinden verimli bir şekilde faydalanılamamaktadır. Örneğin toplantı salonları, müze ve yemek odaları geçici olarak kısa zamanlarda kullanılmakta olup geniş koridorlardan çok az yararlanılmaktadır. Kütüphanesi dahi olmayan okullarda memurlara ayrı ayrı odalar verilmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar itibarıyla bu tür bir kullanım oldukça lükstür.

Şehirlerde yapılacak okul inşaatları, sonradan ek yapılmaya uygun olmalıdır. Öğretmen ve müfettişler bina inşaatı sırasında mimarlara gerekli gördükleri hususları anlatırlarsa daha kullanışlı okullar yapılabilir. Eski binaların birçoğu ihtiyaç nedeniyle kullanılmaktadır. Bu binalar onararak kullanılmaya devam edilecektir.

Okullardaki basit tamirat işleri öğrenciler tarafından yapılabilir. Öğretmen ve velilere ise okulun korunması için sorumluluk kazandırılmalıdır. Pencerelemlerin azlığı ve sınıfların kalabalıklığı nedeniyle aydınlatma yetersizdir. Sınıfların havalandırmasına ise dikkat edilmemektedir. Fiziksel olumsuzluklar yapılan eğitimi de olumsuz etkiler. Bu nedenle yakacak teminine özen gösterilmeli, ışıktan kaynaklanan sorunları aza indirmek için öğrencileri sürekli oturmaktansa faaliyete iten öğretim yöntemleri kullanılmalı, sınıf duvarları uygun renklere boyanmalıdır.

Sıraların yapılış tarzı uygun değildir. Mevcut dolaplar öğretmen ve öğrenci ihtiyacını karşılayamamaktadır. Yazı tahtalarının çoğu küçük olduğu gibi yüzeyleri

yazı yazmaya müsait değildir. Okullarda ilk yardım veya Kızılay dolapları vardır ancak kullanılıp kullanılmadıkları tespit edilememiştir. Bazı sanat okulları ilkokullara lazım olan eşyayı üretmişlerdir. Bu ortaklaşa çalışma genişletilmelidir. Öğretmen yetiştiren okulların el işleri dersinde okul ihtiyaçlarını giderecek basit araçların yapılması öğretilbilir. İlköğretimde el işi dersinde eksiklikler tamamlanabileceği gibi bu hususta askerî fabrikalardan da yardım alınabilir.

Öğrenciler temiz ve dengeli beslenemedikleri halde, kötü şartlarda okula devam edebilmek için gayret etmektedirler. Okullarda doktor ya da klinik bulunmamaktadır. Öğretmenler tarafından yapılan sağlık kontrolleri ise yetersizdir. Her dersten sonra yapılan teneffüs süreleri öğrencilerin oyun oynaması için yeterli değildir. Biri sabah diğeri de öğleden sonra olmak üzere uzun süreli iki teneffüs zamanı ayarlanmalıdır. Oyun yerlerinin çok büyük olmadığı durumlarda sınıflar ayrı zamanlarda teneffüse çıkarılmalıdır. Öğrenciler öğretmen tarafından iyi, orta, kötü diye vasıflandırılarak gruplara ayrılmıştır. Ancak bu uygulama öğrenciler arasındaki farklılıkları dikkate almadığı için oldukça sakıncalıdır. Çünkü sayısal ve sözel derslerde pasif olan bir öğrenci sporda veya güzel sanatlarda başarılı olabilir.

Ders programı, Müfredat programının plânı genel olarak iyidir. Ancak derslerin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen, Matematik, Güzel Sanatlar ve Sağlık olmak üzere altı grupta toplanması sağlanabilir. Düzenlenmesine en çok ihtiyaç duyulan dersler ise okuma, beden eğitimi ve müziktir. Öğrencilerin kullandığı tek eğitim aracı kitaplar olup, onların da sayısı yetersizdir. Okullarda sosyal aktivitelere şekil itibariyle zaman ayrılmaktadır. Müze ziyaretleri, eğitsel amaçlı toplantılar, kütüphanelerden yararlanma, gazete okuma, hayır işleri, kooperatif gibi faaliyetler sınırlı ve yetersizdir. Teneffüs zamanları sakin, neşeli ve dostça geçtiği halde sınıf

ortamında öğretmen ve öğrenci arasında resmî bir hava hâkimdir. Bu resmiyetin kırılması için sıraların yerleştiriliş şekline dikkat edilebilir, öğrenci eserleri sınıfta sergilenebilir ve duvarlar canlı renklere boyanabilir. Halk arasındaki farklılıkları azaltması ve okula yarı resmi bir özellik katması bakımından önlük giyilmelidir. Forma rengi olarak mavi, kahverengi veya yeşil tonları tercih edilmelidir.

İdareci, öğretmen ve müfettişler, öğretmenlerin zor şartlarda çalışmalarına rağmen öğrenci seviyeleri iyi bulunmuştur. Görev yapan öğretmenlerin maaşları çok azdır. Maaşlardan tasarruf yapılmaya çalışılması oldukça yanlıştır. Öğretmenlerin sağlık problemleri görevlerine düzenli olarak devam etmelerini engellediği gibi, ailevi sorumlulukları da onların zamanını almaktadır. Öğretmenin evli veya bekâr olması kendisinin mesleki başarısını belirleyen bir faktör değildir.

Askere giden öğretmenlerin boş kalan yerleri vekil öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Söz konusu açığın kapatılmasında öğretmen okulu mezunu olupta staj döneminde bulunan kişilerin kullanılmasına dair bir plan hazırlanabilir. Başöğretmenler alışılmış işlerden uzaklaştırılarak idarî görevle ilgilenmelidirler ancak ihtiyaç duyulduğu durumlarda haftada birkaç saat derse girebilirler.

Öğretmen okulundan mezun olup köyde çalışmaya başlayan öğretmenler için müfettişler özel yöntemler kullanmalıdırlar. Okulların köy hayatına hareket kattığı görülmektedir. Fakat yatılı okulların sayısının çoğaltılmasının sonuçları daha faydalı olacaktır. Çünkü her köye okul yapılması gibi bir düşünce uzun yıllar gerçekleştirilemeyecektir. Okulu bitiren öğrencinin köyde zaman geçirebileceği kütüphane ve oyun yerlerine ihtiyaç vardır.

Öğretmen ve müfettişlerin mevcut programı bölgesel şartlara göre uygulamaları başarılı bulunmuştur. Günlük ve haftalık ders programlarında değişiklikler yapılmalıdır. Hava şartlarına ve köydeki iş mevsimine göre köy okullarının tatil zamanları değişik zamanlara ayrılabilir.

Öğretmen yetiştirme hususuna özen gösterilmezse, öğretmenler kâfi ölçüde bilgi ve beceri ile donatılamazlar. Bu nedenle çağdaş eğitime yönelik yapılan yenilenme faaliyetlerinden beklenen verim alınamaz. Öğretmen yetiştirme işi orta öğretimden ayrılarak yeni bir birime verilmelidir. Kısa sürede çok sayıda öğretmen yetiştirme dönemi bitmiştir. Vasıflı öğretmenler yetiştirmek için öğretmen okullarının sayısı ve her okula alınacak öğrenci miktarı azaltılmalıdır.

Öğretmen okullarında araştırma, tartışma ve uygulamaya yönelik bir plan takip edilmelidir. İçinde bulunulan durum itibariyle seçilecek öğrencilerde lise mezunu olma şartı henüz aranmaz ancak gelecekte bu koşul gerçekleştirilmelidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci on yıllık döneminde, ilkokullarda yapılacak yenilenme faaliyetlerine, millî laboratuvar merkezlerinden elde edilecek neticelerin yön vereceğini belirten Profesör Parker, raporunun son bölümü olan dördüncü kısmında şu tavsiyelerde bulunmuştur:

Parker raporunu hazırladığı vakte kadar “Süratli bir garplılışma programının bazı ecnebi fikirleri ve tatbikatının memlekete girmesini zaruri kılmasıyla”⁷⁹ olumlu sonuçlar alındığını belirtmektedir. Ona göre yabancı ülkelerde eğitim gören veya farklı dillerde kitap okuyan kimselerin çoğu Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları göz önüne almaksızın öğrendikleri eğitim felsefelerini tatbik etmek istemişlerdir. Artık ülkenin eğitim sorunlarını kendi kendine çözme zamanı gelmiştir. Türkiye

---

⁷⁹ PARKER, Berly, a.g.e. s.46.

ekonomik ve kültürel yapısı, coğrafi ve tarihi zenginliği itibariyle modern okulların gereksinimlerini karşılayabilecek düzeydedir. Üniversite ve öğretmen okullarındaki profesör ve öğretmenler Türk okullarını kendilerine araştırma konusu yapmalı, öğretmenler ile öğrencilerin okuyabileceği eserler yazmalıdırlar. Eğitim reformunda millî felsefenin ışığı altında ilerleyebilmek için öncelikle batı, kuzeybatı, merkez, kuzeydoğu, doğu ve güneyde olmak üzere altı ilde millî eğitim laboratuvarları kurulmalıdır.

Merkezlerin kurulmasında özel bir masrafa gerek yoktur. Her zamanki bütçe ile öğretmenler ve tecrübeli müfettişlerden oluşan bir zümre bu çalışmayı yürütmelidir. Pedagojik yayınlarla ilgili bir kütüphane, konferanslar serisi ve iyi yazılmış raporlar kaynak olarak kullanılmalıdır. Birinci yılın sonunda iyi yetişmiş müfettişlerden bazıları diğer il merkezlerine gitmeli, kalanlar ise çalışmalarına aynı hızda devam etmelidir. Laboratuvar merkezlerinin izleyeceği program aşağıdaki özellikleri taşımalıdır: Belirli özelliklere göre değişik okullardan seçilen bir grubun oluşturulması. Eğitim seferberliğinde yapılacak çalışmalar, hazırlık ve uygulama olmak üzere iki aşamada yürütülür.

Hazırlık safhasından sonra müfettişler kurulu tarafından düzenlenen konferans ve toplantılarla ilkokul öğretmenleri aydınlatılacak, onlarında fikirlerini aldıktan sonra takip edecekleri yöntemler hakkında bilgi verilecektir. Müfettiş ve öğretmenler uygulama sırasında yaşananları özenle kaydetmelidirler. Hazırlayıcı dönem yeterli düzeye eriştiğinde tüm gruplar tekrar toplanmalı, eksiklikler üzerinde tartışmalı ve çareler aramalıdırlar. Bu aşamada gerekiyorsa planda değişiklik dahi yapılabilir.

Uzmanlar eğitimin can alıcı bir noktasına parmak basmıştır, fakat Türkiye'nin sahip olduğu eğitim olanakları konusunda doğru gözlem yaptıkları söylenemez. Öğretmenlerin daha iyi yetişmesini sağlamak gayesiyle Parker, ilkokul öğretmenine ihtiyaç duyan böyle bir memlekete öğretmen okullarının sayısının ve bu okullara alınacak öğrenci miktarının azaltılmasını tavsiye etmiştir.⁸⁰

1936 yılında Saffet Arıkan'ın bakanlığı döneminde 3238 sayılı Köy Eğitim Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla öğretmen sıkıntısını biraz olsun hafifletmek amacıyla askerde onbaşı veya çavuşluk yapmış okur-yazar köylü gençler altı aylık bir kurstan sonra "eğitmen" adıyla "geçici öğretmen" olarak küçük köylere ve üç yıllık ilkokullara gönderilmiştir.⁸¹

Gözütok ve diğerleri'ne göre başka meslekten insanların eğitim sisteminde hizmet vermesi, devleti yönetenlerin, öğretmenlik mesleğinin bir uzmanlık mesleği olduğunu henüz içselleştiremediklerinden kaynaklanmaktadır. Amerikan heyetine göre Türkiye şehir ve köy çocuklarının aynı eğitimi almasına özen göstermiş fakat başarılı olamamıştır. Köy ilkokullarının çoğu üç sınıflıdır. Bu süre çocuklara okuma alışkanlığının kazandırılması için yeterli değildir.

Heyet köy ilkokullarındaki üç yıllık eğitim süresinin acilen beş yıla çıkarılmasını teklif etmiştir.⁸²

Ülkede sosyal birliğin sağlanabilmesi ilkokul eğitimi almış halk grubunun genişletilmesiyle olabilir. Üç sınıflık okullarla büyük köy kitlesine ulaşmak, bazılarını beş senelik bazılarını da hiç tahsil fırsatı vermemekten çok daha iyi bir

---

⁸⁰ PARKER, Berly, a.g.e. s.47.

⁸¹ AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul,2001.s.354.

⁸² **Amerikan Heyeti Raporundan**; Maarif İşleri,1939.s.8.

harekettir. Bu nedenle kısa zamanı verimli kullanarak üç yıllık eğitime bir süre daha devam edilmelidir.⁸³

Amerikan heyeti ve Parker'in açıklanan tavsiyeleri 17-29 Temmuz 1939 tarihlerinde toplanan Birinci Maarif Şurası ile faaliyete geçirilmiştir. Bu şurada üç sınıflı ve tek öğretmenli köy okullarının beş sınıflı okullara çevrilmesine karar verilmiştir. Bu sebepten yeni bir program hazırlanmış, şehir ilkokulları ve köy okullarına eşit olanaklar tanımak hedeflenmiştir.⁸⁴

Parker'e göre, okul sayısı az olduğu için önce kayıt yaptıran öğrencileri okula almaktansa bir seçim usulü geliştirilmelidir. Böylece, okuma isteği olmayan öğrencilerin yerine, başarılı çocuklara öğretim imkânı verilmiş olur.⁸⁵ Rufi ise zeki çocuklarla meşgul olup başarısız öğrencileri eğitimden mahrum bırakarak paradan tasarruf tavsiyesine karşıdır. Ona göre demokrasinin devam etmesi için eğitimi daraltmaktansa genişletmek, kitleyi kalkındırmak hedef olmalıdır.⁸⁶ Dewey ve Parker'in raporları arasında 10 yıllık zaman farkı olmasına rağmen iki uzman köy okullarının kapanma zamanları konusunda aynı görüşü paylaşmışlardır.⁸⁷

Parker'a göre Bakanlığın görev yapan öğretmenlerin maaşlarından tasarruf sağlamak amacıyla vekil öğretmen çalıştırılması çok büyük bir hatadır. Bu nedenle "Tahsil görmüş muallimler yetişir yetişmez vekil olarak çalışan muallimlerden vazgeçilmelidir."⁸⁸

---

⁸³ PARKER, Berly, a.g.e. s.48.

⁸⁴KARATAŞ, Süleyman, **Batılılaşma Döneminde Ders Program Değişimi**, Afyon 2002 s.85.

⁸⁵ PARKER, Berly, a.g.e s.49.

⁸⁶ RUFİ, John, **Türkiye'de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler**, Maarif Basımevi, Ankara, 1956.s.46.

⁸⁷ DEWEY, John, a.g.e. s.40.

⁸⁸ PARKER, Berly, a.g.e. s.49.

Parker, öğretmen ihtiyacının çok olduğu bir dönemde, öğretmen okullarına alınacak öğrenci sayısının azaltılması gibi gerçekleştirilmesi imkânsız bir öneride bulunmuş olmasına rağmen, onun raporu şartlar uygun olduğunda yapılması gereken birçok değerli tavsiyelerle doludur. Parker'in, eğitimi millî açıdan ele alarak bu konuya özen göstermesi, onun raporunu daha da kıymetlendirmiştir.

2.11. WATSON DICKERMAN (HALK EĞİTİMİ HAKKINDA RAPOR)

California Üniversitesi eğitimcilerinden olan Dickerman, değişik ülkelerde halk eğitimi çalışmalarına katılmış ve raporlar sunmuştur. 1951 yılı ekim-aralık aylarında toplam üç ay süreyle Türkiye'ye gelen ABD'li halk eğitimi uzmanı Prof. Watson Dickerman, Türkiye'nin değişik yerlerinde incelemelerde bulunmuş ve seminerlere katılmıştır.⁸⁹

Halk eğitiminin ne anlama geldiğini, halk eğitiminin nerelerde ve nasıl gerçekleştirilebileceğini, köylünün eğitiminde halk eğitiminin önemi ve Türkiye'de halk eğitiminin hangi aşamada olduğunu ele aldığı gözlem ve önerilerini bir rapor halinde Maarif Vekâlet'ine sunmuştur.⁹⁰

Dickerman'ın Altmış gün incelemeleri sonunda hazırladığı raporu üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde halk eğitimi kavramına değinen uzman ikinci bölümde halk eğitimi faaliyetlerine katılan kişi, kurum ve kuruluşların çalışmaları sırasında karşılaştıkları güçlükleri ve tavsiyelerini açıklamıştır. Son bölümü ise tamamen halk eğitim konusundaki önerilerine ayırmıştır. Bu rapor 6. Millî Eğitim Şurası belgesi olarak yayınlanmıştır.

---

⁸⁹ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.121.

⁹⁰ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.121.

Halk eğitiminin yalnızca insanlara okuma-yazma öğretmekten ibaret olmadığını belirten Dickerman, raporunun birinci kısmında halk eğitimini, insanlara yapmak istediklerini yapabilmeleri için eğitim yoluyla yardım etmek olarak tanımlamıştır. Ona göre halk eğitiminin en önemli yönü ise, insanların günlük yaşantılarında karşılaştıkları sorunları çözümlmelerine yardım etmesidir.

“Çocukların ve gençlerin okutulması için çaba sarf edilen bir dönemde halk eğitimine de para ayırmak doğrumudur?” Sorusuna Dickerman’ın yanıtı şöyledir: Çocuk ve genç eğitimi halk eğitimi ile desteklendiğinde başarıya ulaşabilir.

Ayrıca çocuk ve genç eğitiminde zamandan tasarruf etmek isteniyorsa halk eğitimine de özen gösterilmelidir. Dickerman raporunun ikinci bölümünde Türkiye halk eğitimcilerinin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlüklerin giderilmesine yönelik tavsiyelerine yer vermiştir.

Nüfusun % 80’i köylerde yaşadığı için, önceliği köy halk eğitimi ile ilgili kişi ve kuruluşlara ayıran Dickerman’ın konuyla ilgili tespit ve önerileri şöyledir:

“Köy öğretmenlerinin çoğu halk eğitimi ile köylüye ne kadar yardımda bulduklarını farkında değildirler. Bazı öğretmenler köylüye yardım etmek istedikleri halde bunu nasıl yapacaklarını bilemezken, bazıları da okul işlerinin yoğunluğundan yetişkinlere zaman ayıramamaktadırlar. Öğretmenlerin genç olması, köylüye yardım edebilecek kadar ziraat işlerinden anlamamaları, işlerinin yalnızca çocuk okutmak zannedilmesi ve yetişme tarzı bakımından köylüye benzememesi gibi nedenlerle istekli öğretmenlerin hizmetleri köylüler tarafından ciddiye alınmamaktadır. Evlerin birbirinden uzakta yapıldığı dağınık köylerde halk eğitimi hizmetlerinin yürütülebilmesi için gerekli olan araç ve taşıtlar yoktur.

Millî Eğitim Bakanlığının köy öğretmenlerini köy çocuklarından yetiştirmesi çok yerinde bir karardır ve bu uygulamaya devam edilmelidir. Çünkü farklı sosyal ve kültürel topluluklara mensup insanların sahip oldukları değer yargıları da birbirinden farklıdır. O nedenle şehirde yetişmiş bir öğretmenin köy hayatını anlayabilmesi ve uyum sağlaması oldukça güçtür. Köy öğretmenlerinin gönlüne, Türk köylüsüne karşı derin bir sevgi ve onlar için daha iyi hayat şartlarını sağlayacağı hizmet aşkı aşılmalıdır. Nitekim köy öğretmenlerini yetiştiren köy enstitüleri bu ruhu kazandırmakta oldukça başarılı olmuşlardır. Köy öğretmenleri yetiştirilirken halk eğitiminin önemine ve yetişkinlerle çalışma yöntemlerine daha fazla zaman ayrılmalı, köy çocuklarının yetiştirilmesindeki verimin arttırılması için köylülerin yetiştirilmesinin zorunlu olduğu anlatılmalıdır. Köy enstitülerinin altı seneye çıkarılması, son sınıfta uygulamaya yer verilmesi ve enstitülere tatbikat okulu eklenmesi düşünülmektedir. Bu düşüncenin faaliyete geçirilmesi halk eğitimi açısından da faydalı olacaktır.

Köy çocuklarının eğitimiyle ilgilenen öğretmenlerden yetişkinlere de zaman ayırmaları isteniyorsa onlara yardım edilmelidir. Köylülerin en çok karşılaştıkları problemler ziraat, sağlık ve iş öğretimi alanında olduğundan öncelikle ziraat öğretmenleri sağlık memurları ve gezici sanat kursları öğretmenlerinin yardımına başvurulmalıdır.

Ancak mevcut şartlardan dolayı bu üç çeşit devlet memurundan köy öğretmenine büyük yardımlarda bulunması beklenilemez. Öğretmen ve köylü arasındaki anlaşma ve kaynaşmanın sağlanmasında muhtar, bucak müdürü, ihtiyar heyeti üyeleri, kaymakam ve köy hocasından yardım alınabilir. Din hocası yetiştiren okulların programlarında değişiklikler yapılmalı, köy öğretmeni ile

işbirliğine gidilmesinin önemi anlatılmalıdır. Öğretmenlere yardım etmesi için bireysel ve grup halindeki gönüllülerden faydalanılmalıdır.

Okul aile birlikleri ve çeşitli kültür dernekleri bu alanda hizmet edebildiği gibi, özel cemiyetler de gönüllü hizmeti teşvik edebilirler. İki öğretmenli okullara karı-koca olan öğretmenlerin verilmesi daha uygundur. Köy öğretmenliğinin sevilen ve talep edilen bir meslek haline gelmesi için değişik teşvik usulleri kullanılmalıdır. Başarılı öğretmenler hizmetleri karşılığında takdir belgesi ile mükâfatlandırılmalı, takdirler gazete ve eğitim dergilerinde yayınlanmalı, ödül olarak kitap, radyo verilmeli ve terfi imkânı sağlanmalıdır. Halk eğitimi alanında yapılan çalışmalar yukarıda açıklanan teşvik yöntemleri ile daha verimli olacaktır. Öğretmenler, kimi zaman sene de bir kez dahi görmeseler de müfettiş ve başöğretmenler tarafından takip edilmeye çalışılmaktadır.”

Hemşire ve sağlık merkezi sayılarının çok az olması, sağlık teşkilatının karşılaştığı başlıca problemlerdendir. Doğum ve ölüm istatistikleri toplamak, ilaç dağıtmak, ufak yaralara bakmak gibi tedavi işleri olan sağlık memurları, halk eğitimi ile detaylıca ilgilenememektedirler. Çünkü bu işi nasıl yapacakları onlara öğretilmemiştir.⁹¹

Hazırlayıcı yetiştirme döneminde, sağlık memurları okuluna halk sağlık bilgisi dersi ve uygulaması ilave edilmeli, köy öğretmenlerinde olduğu gibi adaylık yöntemi sağlık memurları içinde kullanılmalıdır. Eğitim Bakanlığı'nın gezici sanat kurslarına hemşire yetiştirmeyi de ilave etmesi, Kızılay'ın ev hastabakıcılığı kurslarını arttırması düşünülmelidir. Köy Enstitülerinin iki yıllık kursunda

---

⁹¹ DICKERMAN, Watson, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Halk Eğitimi Hakkında Rapor**, Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara, 1956.s.25

yetiştirilmiş, bilgi düzeyleri düşük sağlık memurları ile halk sağlık bilgisi dersini almadan üç yıllık sağlık memurluğu okulunu bitiren görevliler için, vazife esnasında yetiştirme kursları düzenlenmelidir.⁹²

Aynı işte çalışanlar arasında tertiplenecek toplantılar, sağlık elemanları için çıkarılan el kitapları ve mesleki kuruluşlar sayesinde görev esnasında yetiştirme faaliyetlerine devam edilmelidir.⁹³

Sağlık elemanlarının özel bilgi ve tecrübeye sahip olması gerekir, bu nedenle gönüllülerden yararlanma olanağı azdır. Sağlık müdürlerinin ile bağlı köy veya kasabalara sağlık memuru gönderirken her defasında valinin onayını alması işleri aksatmaktadır. Sağlık memurları, köy öğretmeni, ziraat temsilcileri ve köy idarecileri arasındaki işbirliğini sağlayacak ve yürütecek en elverişli şahıslar Kaymakam, Müdür ve Köy muhtarlarıdır. Ulaşım, memur kıtlığı ve kırtasiyecilik sorunlarıyla karşı karşıyadırlar. İlgileri ve dertleri aynı olan dört grup halk eğitimcisi arasında ruh bağı oluşturabilmek için köy idarecileri, Halk Eğitimi Dairesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nce hazırlanan yetiştirme kurslarına alınmalıdırlar. Kaymakamlar, müdürler ve muhtarlar diğer halk eğitimcilerine yardımcı olacak kişilerin çevreden bulunmasına yardım etmeli, genç ve köyün yabancı olan öğretmenlerin köydeki itibarını yükseltmeye çalışmalıdırlar.

Köy idarecileri, köy öğretmenleri, ziraat öğretmenleri ve sağlık memurları arasındaki işbirliğinin geliştirilebilmesi için bu kimselerin katıldığı toplantılar düzenlenerek onların fikirleri doğrultusunda işbirliğini geliştirme yöntemleri aranmalıdır. Cip temin edilebilirse beraber yolculuk yapan çeşitli gruplardaki halk

---

⁹² DICKERMAN, Watson, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Halk Eğitimi Hakkında Rapor**, Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara, 1956.s.25

⁹³ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s. 66.

eğitimcilerin ortak konularda konuşmaları karşılıklı dostluğu güçlendirdiği gibi, işbirliğinin gelişmesini de beraberinde getirecektir.

Sonuçta işbirliği problemine dair ortaya çıkan buluşlar toplantılar, eserler ve kurslar vasıtasıyla yayılabilir. Türkiye’de kaymakam ve bucak müdürlerinin nasıl tahsil gördüklerini açıklayan Dickerman bu yetiştirme planını genel itibariyle mükemmel bulmuştur. Ancak yetiştirme programları ve Türkiye’nin yerel idari problemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı için bu konudaki tavsiyelerinin uygulanabilirliğinden şüphe duymaktadır. Dickerman önerilerine şöyle devam eder. “Kaymakam ve bucak müdürü yetiştirme işi acil ihtiyaçlar karşısında hızlandırılmak isteniyorsa okullara daha fazla öğrenci alınıp mezun olanlardan kaymakam yardımcılığına görevlendirilebilir veya kaymakamların tahsil süresi bir yıl kısaltılabilir.”

Millî Eğitim, Ziraat ve Sağlık Bakanlıklarının işbirliği ile hazırlanan Köy Saati adlı radyo programı, motorlu taşıtların az, köy yollarının bozuk olduğu Türkiye’de halka ulaşmayı sağlayan etkili bir araçtır. Bu programda köylülerin anlayabileceği bir dil kullanılmalı, bilgi vermek için konuşmalardan çok skeçlere yer verilmeli ve yayın, köylünün dinleyebileceği bir saatte sunulmalıdır. Önerilen değişiklikler yapılarak Köy Saati programına devam edilmelidir. Devlet tarafından ucuza radyo imal edilmeli ve bunların köylere ulaştırılması sağlanmalıdır.

Kütüphanelerin karşılaştıkları güçlüklerin başında, dar bütçe, halk eğitimine elverişli olmayan bina ve kitaplar, halk eğitimi ile ilgilenen yetişmiş personel kıtlığı gelmektedir. Konuyla ilgili Türkiye’deki duruma bakıldığında, Ankara Üniversitesi’nin Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesine bağlı bir “Kütüphaneciler

Yetiştirme Kursu” bulunduğu, İstanbul Üniversitesine bağlı yeni bir kursun daha açılacağı görülmektedir.

Kütüphane memurları için Bakanlık tarafından kısa süreli kurslar açılmış, el kitabı yayınlanmıştır. Konferans, sergi ve konserlerle halk eğitimi çalışmalarına katılan “Kütüphaneciler Derneği” kurulmuştur.⁹⁴

Bina ve kitap sayısı arttırılmalıdır. Okuma odaları oluşturulmalı, bu salonların iyi ısıtılması aydınlatılması sağlanmalıdır. Halkın ilgisini çeken yeni kitaplar kütüphanelerde bulunmalıdır. Kütüphaneler Müdürlüğüne idare edilen radyoda “Kitap Saati” adlı programa devam edilmelidir. Bir iki önder başkanlığında konuşma grupları oluşturulmalı ve bu gruplar okudukları kitaplar üzerinde tartışmalıdırlar. Kitapların kütüphane dışına çıkarılmasına izin verilmelidir. Türk üniversiteleri meslek gruplarına yetiştirme kursları halinde, konferans ve kongreler için yer ve eleman vermiştir ancak para bulamadığında bu konferanslar bırakılmıştır. Üniversite ve yüksekokullar halk eğitimi çalışmalarına katılmak amacıyla üniversite öğrencilerine halk eğitimi ile ilgili ders ve konferanslar vermelidir. Meslek grupları için yetiştirme kursları açmalıdır. Halk eğitimcisi yetiştirmeye yönelik programlar hazırlamalıdır. Teknik ve diğer okullar için de şunlar önerilebilir, Akşam, sanat ve meslek okullarının halk hizmetine konulabilmesi için “amatör kurslar” açılmalıdır. Diğer okullar, halk evleri ve odaları halk eğitimi programında el ele vererek çalışmalı, şehir öğretmenlerinin şehir halkına hizmet verebilmesi için bu öğretmenlere yardım edilmelidir. Parker ve Dickerman’ın raporlarında evli çiftlerin aynı köyde çalıştırılması tavsiyesine yer verilmiştir.

---

⁹⁴ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.68.

Halk eğitiminde radyodan faydalanmak ve hazırlanan programlarda dikkat edilecek hususlar daha önce Amerikan heyeti tarafından da Dickerman'ın raporunda olduğu gibi açıklanmıştır. Dickerman ve Amerikan heyeti raporu halk eğitiminde radyo kullanımını konusunda buluşmuştur.⁹⁵

Dickerman'ın raporu üzerine, Bakanlıkta önce İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak bir Halk Eğitimi Şubesi kurulmuş ve 1956'dan sonra bu birim, ayrı bir Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür.⁹⁶

Raporda Dickerman'ın sık sık batıda yapılan halk eğitimi çalışmalarını örnek gösterdiği ve tavsiye ettiği dikkat çekmektedir. Almanya'da Frankfurt Üniversitesi'ndeki halk eğitimcileri yetiştirme programının Türkiye'de de uygulanabileceğini önermesi, Birleşik Amerika'da "Büyük Kitaplar Konuşma Grupları" ile halkın okumaya teşvik edildiğini misal göstermesi ve ucuz fiyata satılık olan bir İngiliz cipinden haberdar etmesi gibi birçok örneğe rastlanmaktadır.⁹⁷

---

⁹⁵ Amerikan Heyeti Raporundan; a.g.e. s.28.

⁹⁶ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri*, Tekişık Yayıncılık, Ankara, 1999. s. 167.

⁹⁷ DICKERMAN, a.g.e. Ankara, 1956.s.31-36.

2.12. JOHN J. RUFİ (ORTAÖĞRETİM, MÜŞAHEDELER PROBLEMLER VE TAVSİYELER)

Colombia Missouri Üniversitesi profesörlerinden Rufi, 1951 yılı ekim ayında Türkiye'ye gelmiş ve toplam dokuz ay süren incelemeleri sonucu Haziran 1952'de gözlem ve önerilerini yazdığı raporunu Maarif vekaleti'ne sunmuştur.⁹⁸

İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Konya, Tire, Urla, Menemen, Kuşadası ve Bergama'da ortaöğretim kurumlarında incelemelerde bulunup, öğretmen ve yöneticilerle görüşmüş konferanslar vermiştir. Ankara ve İstanbul'da öğretmen derneklerinin değişik kültürel çalışmalarına katılarak seminerleri yönetmiş, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ile İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde dersler vermiştir.⁹⁹

Rufi'ye göre, birçok öğretmen iki, hatta üç okulda ders verdiği için dolayı doğal olarak belirli bir okulun yaşamı, sorunları ve çalışmaları konusunda sıkı bir ilgi ve yakınlık görememektedir. Öğretmenler okutmak zorunda oldukları ders konularının çokluğu yüzünden, öğrencilerine kavrayabileceklerinden fazla bilgi vermek zorunda kaldıklarını, öğrencilerin gerektiği gibi anlayarak öğrenmelerini sağlayamadan hafızaya yüklenmek zorunda kaldıklarını ve bu yüzden öğretimin, öğrenciye yaparak ve yaşayarak öğrenmek olanağını vermeyen tam anlamıyla kitabi ve biçimsel bir hale geldiğini belirtmektedirler.¹⁰⁰

Öğretmenin işi gereği, bizzat göreve başlamadan tam anlamıyla yetiştirilmesi mümkün değildir ve bunun nedenleri de, bu sorun üzerinde düşünenler tarafından bilinmektedir. Öğretmen yetiştirme yöntemlerini, daha esaslı gerçekçi ve işler bir

⁹⁸ RUFİ, John, *Türkiye'de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler*, Ankara, 1954.s.10.

⁹⁹ ÖNERTÜRK, Ahmet, "Orta Öğretim hakkında Rapor" Yeni Öğretmen 15. sayı, İstanbul.1955.s.23.

¹⁰⁰ RUFİ, John, a.g.e. Ankara, 1954.s.11.

hale getirerek iyileştirmeye ne kadar çaba gösterilirse gösterilsin, öğretmen adaylarını, ilerde karşılaşacakları çeşitli ve güç görevlerin hepsi için hazırlamak mümkün değildir. Bu okullarda öğretmen olmak için hazırlanan öğrenciler de, karşılaşmaları muhtemel olan bütün mesleki güçlükleri daha önceden tahmin edemezler. Bu nedenle iyi hizmet etmek istiyorlarsa, göreve başlayıp sorunlarla doğrudan doğruya karşılaştıkları sırada bunlardan yararlanıp gelişmek için her fırsatı gözlemeleri gereklidir. Onların meslekte gelişmeye çok ihtiyaçları vardır. Çünkü öğretmenliğe başladıkları zaman bütün mesleki sorunları karşılamaya tam hazırlanmış değillerdir.¹⁰¹

Eğitim, öğrencileri hızla değişen bir dünyaya ayak uyduracak biçimde hazırlayacaksa kesinlikle statik olamaz. Genel olarak doğru olan bu hüküm, özellikle Türkiye söz konusu olduğunda daha da doğrudur. Türkiye'deki devrim hareketi dünyanın en hızlı ve en kararlı olanlarından. Bu devrimlerin devam etmekte oldukları da açıkça görülmektedir. Türkiye'de seyahat ederken özellikle, tarım, taşıma araçları ve tıp ta meydana gelen değişiklikler, insanda derin bir iz bırakıyor ve başarılı olmuş olan şeyler hayranlık uyandırıyor.¹⁰²

Okullar, kendilerini meydana gelmekte olan değişikliklerin dışında düşünemezler. Aksine okullara, bu değişikliklere öğrencilerin zekice katılımlarını sağlama bakımından da büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu durum karşısında öğretmenlerin, hem okuttukları derslerde, hem de mesleki derslerdeki gelişimi izleyerek, devamlı olarak zamana ayak uydurmak gibi bir zorunlulukları vardır. Dünya büyük bir kriz içindedir ve dünya demokrasileri bir yaşam savaşına girmiştir. Bütün dünya demokrasilerindeki öğretmenler, bu meydan okuyan durum

---

¹⁰¹ RUFİ, John, a.g.e. Ankara, 1954.s.14.

¹⁰² RUFİ, John, a.g.e. Ankara, 1954.s.15.

karşısında kalkınarak işlerini daha iyi yapabilmek için, yeni yollar bulmaya çalışmak zorundadır.¹⁰³

Türk Orta Öğretim okullarında, eleştirel bir gözle dolaşan bir gözlemci, meslekleri alanında ilerleyen, okuttukları dersleri canlandıran, daha iyi okutmak için planlar yapan, öğrencilerinin ihtiyaçlarını tanıyan ve bu ihtiyaçları daha iyi karşılayan, ders dışı çalışmalara tam anlamıyla katılan, öğrencilerin aile yaşamını tanıyan ve bu suretle daha iyi hizmet etmek için çeşitli çarelere başvurarak aşk ile çalışan öğretmenler görecektir. Bu öğretmenler, yardıma, önerilere ihtiyaçları olduğunun farkındadır ve mesleklerinde gelişebilmek için herhangi bir kurum ile işbirliği yapmaya hazırdır.¹⁰⁴

Öte yandan, Türkiye'deki okullarda bugünkü mesleki başarı düzeyleriyle tatmin oldukları anlaşılan bazı öğretmenlerde gözlenmektedir. Eğer gerçekten mesleklerine karşı bir heyecan duyuyor, öğrencilerini şahsen tanımak, ihtiyaçlarını anlamak ve tatmin etmek için özel bir zorunluluk hissediyor, öğretimi daha canlı ve yaşamsal bir hale getirmenin gereğini kavriyor, okuttukları konularla okul dışındaki gürültülü yaşam arasında bir ilişki görüyorlarsa, bunların sınıftaki çalışma şekillerine bakılarak bunun böyle olduğunu anlamak mümkün değildir. Çoğunlukla bu öğretmenlerin dersleri, öğrencilerle toplumun ihtiyaçları dikkate alınmadan ders kitaplarının sınırları içinde kalan cansız ve sıcak bir biçimde cereyan eder. Bu öğretmenler, belki mesleki yardıma son derece muhtaç olduklarının farkında bile değillerdir. Fakat kendilerine bu konuda bir olanak verildiği zaman insanı hayrete düşürecek kadar çoğunun bunu hoş karşılayacağı görülecektir. Türk gençliği,

---

¹⁰³ RUFİ, John, a.g.e, Ankara.1954.s.16.

¹⁰⁴ RUFİ, John, a.g.e, Ankara.1954.s.18.

kendilerinin ihtiyaçlarını tanıyan ve bu ihtiyaçları karşılamaya hevesli bir ğretmen neslinin ğretmen okullarından yetişmesini bekleyemez, acil önlemler alınmalıdır.¹⁰⁵

2.13. KATE VIXON WOFFORD (TÜRKİYE’DE KÖY İLKOKULLARI HAKKINDA RAPOR)

Florida niversitesi hocalarından Prof. Dr. Wofford, Maarif Vekâleti tarafından Köy eğitim ve ğretimi meselelerini incelemek amacıyla Türkiye’ye davet edilmiştir. Wofford, raporunun ilk bölümünde Türkiye’deki köy eğitim ve öğretimini, demokraside eğitim ve öğretimin amaçlarına uygunluğu bakımından incelemiş ve şu önerilerde bulunmuştur:

Her birey eğitim görmelidir. Türkiye’de okul çağındaki çocukların pek azı okula devam etmektedir ve devam edenlerin çok azı kızdır. Fazla sayıda ocuk ilkokuldan sonra öğretimine son vermektedir. Liseye devam eden ğrenci sayısı ise çok azdır. Okula gitmeyen erkek ğrenci sayısı da fazla olmasına rağmen okula devam eden kız ğrenci oranının dşklğu üzerinde özellikle durulmalıdır. Çünkü ocuk bakımının cahil annelere bırakılması bir milletin gerilemesinde pek ala etkili olabilir.

Bu sebeple köylüleri, özelliklede kız çocuklarını okula göndermeye teşvik etmek için bir eğitim programı başlamalıdır. Radyo, gazete makaleleri ve köylerde verilecek konferanslarda eğitimin yalnız erkekler için değil, kızlar için de iyi bir şey olduğu hususunda köylüler ikna edilmeye çalışmalıdır.

---

¹⁰⁵ RUFİ, John, a.g.e. Ankara, 1954.s.22.

Kadın ve kızların eğitim ve öğretimiyle uğraşmak, bu konuda bir program hazırlamak ve Türkiye'nin her bölgesinde toplantılar yapmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bir komisyon oluşturulmalıdır. Öğrencilerin okula devamı ile ilgili bir diğer sorun da, ilkokulda devam mecburiyeti getiren kanunun kimin tarafından uygulanacağıdır. Köy öğretmenleri bu görevin kendilerinden alınmasını istemektedirler. Her vilayete, yalnızca devam mecburiyeti kanununun uygulanması ile ilgilenecek müfettişler tayin edilmelidir. Devamlı uğraşacak müfettişlerle beraber çalışmak üzere her köyde muhtar tarafından seçilmiş komisyonlar kurulmalıdır.¹⁰⁶

Köy öğretmenleri velilerin eğitimi ile meşgul olarak onları çocuklarını düzenli olarak okula göndermeye ikna etmelidir. Bahsedilen sorunlardan dolayı zamanı gelince köy okullarında sınıflar altıya çıkarılmalı, program yürürlüğe girdikten sonra sıra ile 7 ve 8. sınıflar ilave edilmelidir. Sınıf ve öğrenci sayısı arttıkça köy okullarına öğretmen verilmelidir. Bir öğretmene en fazla 30-40 öğrenci düşmelidir. Başlangıçta sınıf sayısının artmasının öğretmen yükünü attıracağı düşünülebilir. Ancak bu olumsuzluk her bir öğretmene düşecek öğrenci sayısını azaltarak ve sınıf yöntemi yerine grup yöntemini uygulayarak önlenir.¹⁰⁷

Köy çocuklarına orta ve lise öğretimini sağlamak üzere merkezi bölge okulları kurulmalıdır. Bu plana göre birçok küçük köy okulu büyük bir okul halinde birleştirilebilir ve çocuklar çeşitli yerlerden belirli taşıtlar ile bu okullara getirilir. Merkezi bölge okullarını kurma izni veren bir kanun çıkarılmalıdır. Öksüz, muhtaç ve yersiz yurtsuz çocuklar için yatılı okullar olmasına rağmen, ortaokul ve lise

---

¹⁰⁶ WOFFORD, Kate Vixon, "TÜRKİYE KÖY İLKOKULLARI HAKKINDA RAPOR," Ankara, 1952 s.150.

¹⁰⁷ WOFFORD, Kate Vixon, a.g.e. Ankara, 1952 s.151.

çağındaki çocuklar için Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yurtlar yoktur. Ortaokul ve lise çağındaki köy çocukları için kasaba ve şehirlerde yurt yapımına başlanmalıdır.

Eğitim ve öğretim, demokrat fikirlerin gelişmesini sağlamalıdır. Ankara'da hazırlanan programa göre bir okulda çocuklarla ders planı ve demokratik usulleri uygulamak zordur. Bu program uzmanlar tarafından hazırlanmış olsa da, köy çocuklarının günlük ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Türkiye'de köy okullarının günlük programı daha elastiki olmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı gerek öğretmene gerek öğrencilere müfredat ve günlük çalışma konularında şimdi olduğundan çok daha fazla sorumluluk yüklemelidir. Çevrenin özelliklerine göre plan yapmak üzere ve bu görevi üstlenebilmek hususunda öğretmenlere güvenilmelidir. Ancak Türkiye'nin Millî Eğitim Bakanlığında başlayıp öğrencilere kadar inen otorite basamakları böyle bir tavsiyenin gerçekleştirilmesini engelleyecektir.

Köy öğretmenin, köylülerin eğitim ve öğretim hususunda alakasız olduklarını söylemesine rağmen, yapılan gözlemler bunun tam tersini göstermektedir. Köylülerin okul hayatına daha fazla katılması sağlanmalıdır. Mecburî devam kanununun uygulanması işi mahallî komitelere verilmelidir.

Eğitim ve Öğretim insanların kendi kendini idare edebilen ve kendine güvenen şahıslar halinde yetişmesini sağlar. Türkiye köy ilkokullarında öğretmen öğrenci arasında karşılıklı saygı vardır. Fakat çocuklar kendi kendini idare edebilen demokrat vatandaşlar olarak yetiştirilmemektedir. Türkiye'nin merkeziyetçi yapısı çocukların ders planının hazırlanma sürecine katılmasına izin vermemektedir. Bundan dolayı çocuklar öğretmenden direktif almadan ne yapacaklarını, kendisinden ne beklenildiğini bilemiyorlar. Köy okullarının kendine güvenen bireyler yetiştirmesi bakımından okul öğrencilere geliştirilmesi lazımdır. Bu kısmen

çocuklara iş ve sorumluluk verilerek sağlanabilir. Okul öğrencilere okulu güzelleştirmek, yoklama yapmak, büyük çocukların oyunları idare etmesi, okuma-yazma ve aritmetik konularında küçüklere yardım etmesi gibi görevler vermelidir.

Eğitim ve öğretim toplumsal hayata etki etmelidir. Demokraside eğitim ve öğretim halkın davranışlarını arzu edilen şekilde değiştirebildiği oranda değerlidir. Türkiye’de köy okullarının bu değişikliği ne derecede gerçekleştirebildiğini ölçmek üzere öğretmenlere anket uygulanmıştır.¹⁰⁸

Anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğunun halkın okulu sevmediğini ve okula karşı ilgisiz olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Öğretmen, psikolojik olarak kendini iyi hissetmediği sürece iyi de çalışamaz. Bu nedenle köylülere eğitim ve öğretimin önemini anlatmak için öncelikle öğretmenlerin davranışlarına etki edilmelidir. Öğretmenler, öğretmen okulunda iken veya mezun olduktan sonra köy topluluğunu incelemelidirler. Öğretmen yetiştiren okulların üst sınıflarında okuyan öğrenciler, köy sorunlarını analiz, köy okullarının kaynaklarını kullanma ve ihtiyaçları karşılama işinin nasıl yapılacağı hususunda bilgilendirilmelidirler. Başöğretmenler, müfettişler ve öğretmenler birlikte toplanıp söz konusu önerilere uygun program yapmalıdırlar. Wofford, raporunun ikinci bölümünde iyi bir köy okulunun taşınması gereken özellikleri sıralamıştır:

O, Türkiye’deki köy okullarının mevcut durumunu ve bunların geliştirilmesiyle ilgili tavsiyelerini, iyi bir köy okulunun taşınması gereken özellikler ile karşılaştırarak açıklar.

---

¹⁰⁸ WOFFORD, Kate Vixon, a.g.e. Ankara,1952 s.155.

İyi bir ilkokul, çocuğun öğrenmesi için olduğu kadar yaşaması için de bir yerdir. Türkiye'deki köy okullarında sınıflar çoğunlukla kalabalıktır. Öğrenciler için yeterli derecede sıra tahta ve kitap yoktur. Ayrıca okulların hiçbirinde aydınlatma yeterli değildir. Her ildeki Millî Eğitim Müdürlüğüne bir ışıkölçer verilmeli, inşa edilmiş ve kurulacak olan bütün okul binalarının aydınlık şiddeti ölçülmelidir.

Aydınlatılması kâfi görülmeyen mevcut okullardaki bu sorun, pencere ilave edilerek, duvar ve tavanları ışığı yansıtacak düz ve iyi boyalarla boyanarak giderilmeye çalışılmalıdır. Ziyaret edilen okulların tuvaletleri sağlık şartlarına uygun değildir. Bunların çoğu bina dışında okul bahçesindedir.

Akıtma ve boşaltma tertibatı olmadığı gibi acelece derme çatma yapıldığından kullanacakların rahatı düşünülmemiştir. Yeni kurulacak binalarda ışık vaziyetine, sınıfta her bir çocuğa düşen alana, su tesisatına ve tuvaletlerin yapımına özen gösterilmelidir. Köy öğretmenleri kendi temizliğine giyim kuşamına dikkat etmesine rağmen öğrencilerin özellikle de kızların saç temizliği, saçlarının taranması, elbise ve çoraplarının temizliği, eskiyen kıyafetlerinin yamanması gibi hususlarda yardıma ihtiyaçları olduğu gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin örnek olması ve konuşması öğrencilerin temizlik alışkanlığını kazanmalarına yetmediğine göre bu davranış olayların sınıfta canlandırılması ile düzeltilmeye çalışılmalıdır.

İyi bir köy okulunda müfredat programı, küçük köy okullarındaki çocukların ihtiyaçlarından doğar ve demokratik prensiplerle uyumlu öğretim metotlarını teşvik eder. Türk Millî Eğitiminin ileri gelenleri ders programının köy çocuklarının

ihtiyaçlarından doğmuş olmasına gayret etmişlerdir. Ancak ziyaret edilen bütün okullarda, görülen müfredat programında eksiklikler tespit edilmiştir. Türkiye'nin ilkokul müfredat programı diğer ülkelerde yapıldığı gibi daha çok şehir çocuklarına göre yazılmıştır. Bu durum ise köy öğretmen ve öğrencileri için beraberinde şu sorunları getirmiştir. Program bir köy öğretmenin beş sınıfa birden başarıyla öğretilebileceğinden daha fazla konu içermektedir. Konuların çoğunda bir köy çocuğunun anlayamayacağı kavramlar vardır. Çocukları gruplandırmanın yolu olarak sınıflara ayırmak düşünülmüştür.

Amerika'da bütün devlet ve eyaletlerde küçük köy okullarında başarıyla kullanılan grup usulünün Türkiye'de uygulanması zor olmayacaktır. Bu yönetime göre her çocuğun sınıfından değil grubundan bahsedilir.

Çocuk gelişimi hakkında son araştırmalarda varılan sonuçlara göre, ilkokul müfredat programından bazı konular çıkarılmalı ve bazı konular ilave edilmelidir. Örneğin aç, hacim gibi akademik konular ilkokul müfredatından çıkarılmalı bunların yerine dört işlem becerilerini geliştirmeye önem verilmelidir. Tavsiye edilen müfredat programı kabul edildiği takdirde, kullanılan öğretim metotları da değiştirilmelidir. Türkiye ilkokullarında başlıca üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar anlatım, soru-cevap ve ezber metotlardır. Bu metotlar ilgiyi, ihtiyacı ve çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları inkâr eden bir düşüncenin ürünüdür. Tüm derslerde uygulandığında başarı sağlayacak sihirli bir yöntem yoktur.

Öğretmen ünite ve projeleri mümkün olduğunca çok metot kullanarak işlemelidir. Çeşitli öğretim yöntemlerini kullanma hususunda öğretmenlere bilgi ve beceri kazandırılmalıdır.

İyi bir ilkokulda müfredat programının başarı ile yürütülmesini sağlayacak çeşitli ders materyalleri vardır. Ziyaret edilen köy okulları ve öğretmenleri ile müfettişlere uygulanan anket sonuçları Türkiye’de köy okullarının etkili bir eğitim ve öğretim programını uygulayabilmek için yeterli miktarda malzemeye sahip olmadığını göstermiştir. Köy okullarında noksan olan ders araçları, okul eşyası ve çocuklara bedava ders kitabı temini için devlet bütçesi köy bütçesine yardım etmelidir. Çünkü şu anda okul eşyası, ders araçları, aydınlatma ve ısıtma köy bütçesinden ayrılan para ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Köy bütçesinden temin edilen gelir okulun söz konusu ihtiyaçlarını gideremeyecek kadar azdır. Ancak bu tavsiyeden köy okulları için lazım olan bütün paranın Millî bütçeden alınması sonucu çıkarılmamalıdır. Böyle bir düşüncede demokraside önemli olan “kendi kendine yardım” prensibini inkâr etmek olur. Köylüler okul idaresinde olduğu gibi okulun mali durumunda da doğrudan doğruya sorumluluk almalıdırlar. Genel bütçeden temin edilecek ek yardım bir formüle dayanmalıdır. Bu plana göre hükümet her köyden belirli oranda vergi alır. Hazırlanan formüle uygun olarak geliri iyi olan köyler devlet bütçesinden yardım görmezken fakir köylere büyük miktarda para verilebilir. Okul bütçesi zengin köylerde köylüden alınan vergi ile karşılanır. Fakir köyler ise bu mali açığını hükümetin desteği ile kapatmış olur.

Cumhuriyet devrinde eğitim ve sosyal sahada yapılan yenilik hareketleriyle okul ve öğretmen sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Okul ve öğretmen sayısındaki artış ilkokul öğretmeni yetiştiren okullarda aynı süratte olmamıştır. Öğretmen okullarının ve bu okul öğrencilerinin sayısındaki eksilmenin sebepleri, okulların birleştirilmesi, birkaç öğretmen okulunun kapatılması ve köy enstitülerinin sayısının artmasıdır. Köy enstitüleri memleketin her köye bir okul kurma

hususundaki azminin göstergesi olup, Türkiye'nin eğitim ve öğretim hayatına önemli hizmetler sağlamışlardır. Açıldığı yıllarda karma eğitim veren Köy enstitülerinde, 1950 yılından sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir. İlkokulların genişleyen öğretmen ihtiyacını karşılamak için üç adet daha kız enstitüsü açılmıştır.

Uygun görülecek bir zamanda köy enstitüleri tekrar karma eğitime geçirilmelidir. Erkek köy enstitülerinde ev idaresi öğretmenlerinin idaresi altında kadınlar çalıştırılmalıdır.

Hem öğretmen okullarında hem de köy enstitülerinde yatakhanelerin kalabalık olduğu dikkati çekmektedir. Oysaki tüm insanlar gibi bu çocukların da yalnızlığa ihtiyacı vardır ve devlet öğretmen yetiştiren kurumlarda bu ihtiyacı karşılamak zorundadır. Mali imkânlar elverdiğinde uzun genel yatakhaneler, çalışma masasıyla birlikte 2-3 öğrenciyi alacak odalar haline dönüştürülmelidir. Öğrencilerin daha düzenli ve güzel yerlerde yaşamaları sağlanmalıdır. Mümkün olan en kısa sürede öğretmen yetiştiren okullardaki kız ve erkek öğrencilerin üniforma tipindeki elbiseleri kaldırılmalıdır.

Öğretmen okulları ve köy enstitülerine öğrenci kayıt ve kabulü yazılı sınavla adayın bilgisi yoklanarak yapılmaktadır. Bu da yalnız üç konuda olduğundan, gayet sınırlıdır ve adayın önceden öğrendiklerini hatırlaması hususundaki yeteneğine dayanmaktadır. Adaylar iyi notlar alsalar dahi bu imtihan usulü geleceğin öğretmenlerini seçmenin iyi bir yolu olarak kabul edilemez. Öğretmen yetiştiren kurumların müdürlerinin öğrenci kayıt ve kabulüne dair düşünceleri gayet yerindedir.

Öğretmen yetiştiren okullara aday kabulü için yapılan sınavlara o okulların öğretim üyeleri katılmalıdır. Adayın mezun olduğu okuldaki öğretmenlerden geçmişteki durumu öğrenilmelidir. adaylarla kişisel görüşmeler yapılmalıdır. Öğretmen yetiştiren okullardaki öğretimlerinin ortasında adaylar tekrar değerlendirilmelidir.

Hem köy enstitüleri hem de öğretmen okulları için müfredat programı yeniden hazırlanmalıdır. Millî Eğitim Müdürleri dâhil, toplumda öğretmen okulu mezunları şehre, köy enstitüsü mezunları köye gider düşüncesi hâkim olmuştur. Moralin düzeltilmesi ve bu üzücü halin ortadan kaldırılması için adı geçen iki okul mezunlarının eşit sürede tahsil görmesi, maaş ve terfi imkânları bakımından avantajlarının denk olması sağlanmalıdır.

Köy enstitüsü ve öğretmen okullarının tahsil süresinin eşitlenmesinin iki yolu vardır. Birincisi daha önce tavsiye edildiği gibi köy ilkokulları altı yıla çıkarılabilir. İkincisi şu anda beş sene devam eden köy enstitülerine bir yıl daha ilave edilebilir. Böylece meslek eğitimi öğretmen okullarında olduğu gibi üç seneye çıkarılabilir. İlkokullar için tavsiye edilen konuların gruplandırılması hususu bu okullarda da ilk üç sınıfta uygulanmalıdır. Öğretmenlerin mesleki eğitimlerinin en önemli noktası uygulama devresidir.

Bu uygulamalar öğretmenler kurulunun seçtiği bir ilkokulda yapılmakta ve bir pedagoji öğretmeni bunu kontrol etmektedir. Köy enstitülerinde de benzer şekilde öğrencilere deneyim kazandırmak için çaba sarf edilmektedir. Ancak yapılan çalışmalar düzensiz ve etkisiz kalmaktadır. Hem öğretmen okulunda hem de köy enstitülerinde en az dört ay ders uygulamaları yapılmalı ve bu devre zarfında öğrenciler başka derslere devam etmemelidirler. Öğretim uygulama

süresinin hiç olmazsa yarısı bir köy okulunda geçirilmelidir. Bütün öğretmen okulları ve köy enstitülerinde uygulama okulları kurulmalı, bu okullarda çocuklarla ve velilerle çalışmanın en ileri ve denenmiş metotları gösterilmelidir. Uygulama okulu öğretmenleri itina ile seçilmeli, Gazi Eğitim Enstitüsünde açılacak kurslarda yetiştirilmelidirler.

Öğretmen okulları ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren kurumları incelemesine dâhil edemediğini belirten Wofford, bu konuyla alakalı birkaç tavsiyede bulunmuştur. Öğretmen okulu ve köy enstitülerindeki kültür ve sanat dersleri öğretmenleri, en önemli vazifelerinin, çocukları eğiten öğretmenler yetiştirmek olduğu, sorumluluğunu duymamaktadırlar. Bu öğretmenlere daha ileri bir pedagoji öğretimi vermek şarttır. Öğretmen okulu ve köy enstitüsü öğretmenlerinin hepsi meslek dersleri görmelidirler. Hiç pedagoji dersi görmemiş öğretmenler için yaz kursları açılmalıdır. Uzman, üçüncü bölümün sonunda müfettiş kelimesinin anlamını eleştirmiştir.

Wofford, Gazi Eğitim Enstitüsündeki müfettiş yetiştirme müfredat programında şu değişikliklere gidilmesini önermiş ve önerileri doğrultusunda yeni bir program hazırlamıştır. Mevcut ders programı psikoloji ile aşırı yüküdür. Oysaki yalnızca ruh sağlığı ve sosyolojiye önem verilmesi bu saha için yeterli olacaktır. Kullanılan öğretim metotları gözden geçirilmelidir. Felsefe ve eğitim tarihi “Eğitim ve Öğretim Prensipleri” adı altında 3 saatlik bir ders halinde birleştirilmelidir. Müfettişler öğretmenlikte başarılı olarak çalışan ve demokratik bir eğitim ve hayat felsefesi olanlar arasından dikkatlice seçilmelidir. Mesleğe başlamadan önce müfettişler için bir uygulama devresi programı hazırlanmalıdır.

Bu raporun diğerlerinden farklı özelliği raporu hazırlayan eğitimcinin otobiyografisine yer vermesi, ikinci özelliği ise raporun fazla sayıda basılarak köy öğretmenlerinin tahsil gördüğü köy enstitüleri ve öğretmen okullarında meslek derslerinde kullanılması düşünüldüğünden üç bölüm ve 151 sayfadan oluşan bir kitap şeklinde düzenlenmiş olmasıdır.¹⁰⁹

Raportör incelediği konulara dair mevcut durum ve önerilerini detaylıca açıkladığı gibi, uyguladığı anketlerde yer alan maddeler, bunların istatistiksel sonuçları ve yorumlarından köy enstitüsü öğrenci seçme sınavında sorulan sorulara kadar birçok hususu raporuna dâhil etmiştir.

2.14. LESTER BEALS (REHBERLİĞİN LÜZUMU HAKKINDA RAPOR)

ABD Trinity College profesörlerinden olan Lester Beals, resmî okullarda rehberlik çalışma programının geliştirilmesine yardım etmek amacıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Ekim 1952'den Ağustos 1953'e kadar Millî Eğitim Bakanlığı'nda müşavir olarak çalışan Beals, Türkiye'de kaldığı on bir ay içerisinde İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Konya ve Samsun olmak üzere altı ilde rehberlik programına olan ihtiyaç konularında araştırmalar yapmıştır.¹¹⁰

Bu merkezlerde, doktor, avukat, mühendis, bankacı, çiftçi ve birçok meslek temsilcisi ile temaslarda bulunmuştur. 77 sayfa ve 5 bölümden oluşan raporun büyük bir kısmını İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Adana ve Samsun illerindeki rehberlik programının gelişmesiyle ilgili faaliyetlerine ayıran Beals, raporunun bir bölümünde de Bakanlığın isteği üzerine incelemelerde bulunduğu sosyal bilgiler

---

¹⁰⁹ WOFFORD, Kate Vixon, a.g.e. Ankara,1952 s.161.

¹¹⁰ BEALS, Lester, **Rehberliğin lüzumu hakkında Rapor**, Ankara,1956.s.77.

programı ve bu sahada yapılması gerekli değişmelere dair tavsiyelere yer vermiştir.¹¹¹

İzmir raporu geniş çapta bir rehberlik faaliyetinin her dereceli okul için değeri ve öğretmen, müdür, okul doktoru, rehberlik danışmanı gibi öğretim kadrosundaki tüm elemanların sağlayacağı yardım üzerinde durmuştur. Bu rapora göre ilkokullarda ele alınacak rehberlik işleri; sağlık işlerinde rehberlik, çocuğun maddi ihtiyaçlarına yardım, tasarrufa alıştırmak, şahsî problemleri çözümede yardım, mesleğe veya daha üst okula yöneltme, üst okulları tanıtmaktır. Ortaokullarda sınıf öğretmenlerinin rehberlik faaliyetlerinde ele alacağı konular şunlardır:

Sağlık konusunda rehberlik, çocuğun ders ve başarı durumu, ders dışı faaliyetler, çocuğun özel problemleri, iyi vatandaş olmaya rehberlik, mesleğe yöneltme, üst okullara yöneltme, mezunların faaliyetlerini takip. Ortaokulda ileri sürülen tüm rehberlik faaliyetlerine ilaveten ortaokul üstü okullarda ve liselerde şu hususlara önem verilir. Beraber yaşamaya alıştırma, aile hayatına hazırlık, en uygun ders şubesine ve yüksekokula yöneltme.

Öğrencilerin hangi sahalarda rehberliğe ihtiyaç hissettiklerini ve önemli problemlerin neler olduğunu anlamak için, Ankara'da dört lisenin son sınıf öğrencilerine anketler uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen neticeler ders yılı sonuna yaklaşmış olmasına rağmen öğrencilerin yarısının halâ mesleklerini seçmediğini, meslek seçiminde kendilerine velilerinin ve akrabalarının yardım ettiğini ancak öğretmen ve idarecilerin bu hususta bir destek vermediğini göstermiştir.

---

¹¹¹ BEALS, Lester, a.g.e. Ankara, 1956.s.77.

Ortaokul ve liselerde sınıfta kalma oranının çok yüksek olduğu Türkiye’de bu başarısızlığın nedenleri Ankara Rehberlik Komitesi tarafından yapılan anket verilerine gore Şu Şekilde belirlenmiştir. Ders konularının yoklu oluşu, ders sayısının fazla olması, retmen-renci arasındaki iletiŐimin kopukluğu, evde çalışacak yer olmayıŐı, bazı rencilerin okuldan sonraki zamanlarını para kazanmaya ayırması. Bu raporu hazırlayan komite, mufredatta, metotta ve retmenlerin durumlarında değişiklik yapılmasını, sınıfta kalma probleminin incelenmesini tavsiye etmiş rehberlik servisine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Komitenin tespit ettiği bu hususlar Beals tarafından beđenilmiŐ ve tavsiyeleri desteklemiŐtir. Beals’in sosyal bilgiler programına dair tavsiyeleri Şu Şekildedir:

İyi bir Sosyal Bilgiler programının amacı, sadece çocuğun sosyal çevresini tanıtmak değil, çocuğun yakın çevresinden baŐlayarak dünyayı tanımasına, geçmişte ve yaşadığı dnemde olan sosyal, politik, ekonomik olayları anlamasına yardım etmektir. Türk ilkokullarındaki rencilerin çoğunun ilkokuldan mezun olduktan sonra tahsillerine devam etmedikleri gz nne alınırsa, Türkiye için Sosyal Bilgiler programının nemi daha iyi anlaşılabilir. Türkiye’deki okullarda uygulanan bu program incelenmeli ve günün sosyal ihtiyaçlarına gre değişiklikler yapılmalıdır.

İŐlediđi konular itibariyle rehberlik programını da destekleyen Sosyal Bilgiler programı, meslekler, hayat planlama, evlilik, aile ilişkileri, kişisel uyum konuları ile ilgili ünitelerden oluŐmalıdır. Verimli bir renim durumunun sağlanması için zaman ve mekn itibarı ile çocuğun olduğu yerden baŐlanmalı, yavaş yavaş ufku genişletilmelidir. Aynı düşünce, ilkokullarda kullanılan program üstüne bina edilmek suretiyle orta ve lise programının geliŐtirilmesinde de uygulanmalıdır.

İlkokul 5. sınıflarda meslek ve hayatı planlama konusunda ünitelerden oluşması tavsiye edilen Sosyal Bilgiler programına, konularında biraz değişiklik yapmak suretiyle lisede de devam edilmelidir. Lise son sınıflar için evlilik, aile, hayat sorumlulukları ile ilgili üniteler ya mevcut programda psikoloji veya felsefe dersleri müfredatına alınabilir. Beals, Türk okullarında organize edilmiş rehberlik servislerinin kurulması için İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Samsun ve Adana illerindeki rehberlik komiteleri ve öğretmen gruplarıyla çalışmalar yapmıştır.

Türkiye'deki okullarda rehberlik hususunda çok iyi faaliyetler uygulanmaktadır. Ancak henüz bu okullarda sistemli ve iyi organize edilmiş bir rehberlik programı mevcut değildir.

İlkokullardaki öğretmenler öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak hususunda ortaokul öğretmenlerinden daha başarılıdır. Ortaokullarda genellikle öğrencilerle kişisel olarak ilgilenilmiyor. Orta ve liseler akademik gelenekleri sebebiyle birçok bakımdan kız ve erkek öğrencilerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılamıyor. Bu nedenle de gençlerin problemleriyle ilgilenecek bir rehberlik programına ihtiyaç vardır. Kız ve erkek çocukların hayatta önemli kararlar almalarına, karşılaştıkları problemleri daha iyi anlamalarına ve bu problemlerin asıl çözebileceklerine dair onlara yardım etmek amacıyla iyi organize edilmiş rehberlik servisleri kurulmalıdır.

Bu servislerden biri de Bakanlıkta olmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı'nda bulunan rehberlik servisinde yapılan planın tüm memlekette uygulamaya çalışmak faydalı değildir. Eğitim bakanlığındaki böyle bir servisin görevi, herhangi bir yerin kendi rehberlik programını hazırlamasına yardım etmek olmalıdır. Rehberlik programı, eğitim programından ayrı bir faaliyetmiş gibi düşünülmemeli, bütün öğretmen ve derslerden bu hususta faydalanma yoluna gidilmelidir.

Türkiye’de özellikle ortaokullarda veli ile iletişim kurmak ve karşılıklı faaliyetleri geliştirmek için yeterli çaba sarf edilmemektedir. Oysaki öğrencileri anlamak ve ihtiyaçları temin edilmek isteniyorsa öğretmen, müdür, veli ve çocuk arasında sıkı bir işbirliği sağlanmalıdır. İstanbul komitesince hazırlanan raporda da önemle üzerinde durulduğu gibi, çocuğun mükemmelleşmesinde, aile ile okulun işbirliği yapması zorunludur.

Ders dışı faaliyetler konusunda İstanbul komitesinin hazırladığı raporda önerdiği tavsiyeler dikkate alınmalıdır. Yani komitenin belirlediği kol faaliyetleri, okulların ihtiyaçlarına göre değiştirilebilmelidir. Ders dışı faaliyetler tüm öğrencilere hitap edebilmelidir. Öğretmenler bu derslerde kontrol eden kişi rolünde olmalıdır.

Kol faaliyetlerinin, her gün son saatte, çarşamba ve cumartesi günleri öğleden sonra yapılması tavsiye edilmiştir. Ancak son saatler yerine öğleden sonraki ilk saatin bu derslere ayrılması daha faydalı olacaktır. İlkokullarda rehberlik faaliyetleri sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmemelidir.

Okullar, son sınıf öğrencilerine tahsillerine devam edecekleri yeni okulları tanıtıcı çalışmalar düzenlemelidir. Yeni öğrencilerin okula daha çabuk uyum sağlayabilmesi için alıştırma programı hazırlanmalıdır. Bu tür öğrenci hazırlama programlarına velinin katılımı da sağlanmalıdır. Öğrenci ihtiyaçlarını tespit edebilmek ve mevcut rehberlik faaliyetlerini değerlendirebilmek amacıyla, okulu terk nedenleri ve mezun olanları takip, gözlem, test, anket metotları kullanılmalıdır. Şimdiye kadar Türkiye’de başka ülkelerden temin edilen testler kullanılmıştır. Bu testlerin geçerlilikleri kesin olmadığı gibi faydaları da sınırlıdır. Millî Eğitim

Bakanlığı tarafından Ankara’da kurulan Test ve Araştırma Bürosu’nun hazırladığı çeşitli testler yakında uygulanmaya başlanacaktır.

Ziyaret edilen okulların çoğunda öğrenciler hakkında bilgi toplamak için kullanılan kayıt sisteminin yeterli olduğu gözlenmiştir. Öğrenciyle ilgili bilgi edinmek ve bu bilgileri muhafaza etmek amacıyla toplu dosya, daimi dosya, bilgi edinme fişleri, otobiyografiler, sosyometrik araçlar, öğretmen gözlemleri ve görüşme yöntemleri kullanılmalıdır. Yüzde 30-50’den fazla başarısızlık olan bir okulun, ya programında ya da öğretim sisteminde bir bozukluk var demektir. Türk okullarında özellikle de orta dereceli okullarda sınıfta kalma oranı çok yüksektir. Orta ve lise müfredatı incelenmek zorundadır. Şuan da öğrenciler orta, teknik veya ticaret okullarından hangisini seçeceklerine ilkökul 5. Sınıf sonunda karar vererek mesleki ve eğitsel planlarını yapıyorlar. Ancak bu kararların alınması ortaokul sonlarına bırakılmalıdır.

Öğrencilerin eğitsel ve mesleki planlarını yapmalarına yardım edecek hazırlayıcı faaliyetlere ortaokul programında devam edilmelidir. Lise programı da herkes için gerekli olan temel konular dışında öğrencinin kendi mesleki ve hayat gayelerine uygun daha çok ders seçme hakkı verecek şekilde yeniden değerlendirilip organize edilmelidir. Tüm öğrencilerin almaya mecbur olduğu temel program dışındaki dersler öğrenciler tarafından seçilmelidir. Örneğin; bütün öğrenciler aynı tip ve aynı miktarda matematik dersi almaya zorlanmamalıdır.

Şu anda okutulan matematik programı çok kapsamlıdır. Bu nedenle de ticaret okulları müfredatında değişiklik yapılmalı, akademik dersler gözden geçirilmelidir. Bu okullarda gösterilecek matematik ve fen dersleri öğrencilerin mesleğine uygun konulardan oluşmalı ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek pratik bilgileri ihtiva

etmelidir. Mevcut program ilgiyi öğrenci üzerinde toplayan görüşe uygun değildir. Öğretmenlerin başarılı olabilmeleri için öğrencileri yakinen tanımaları, onların gerçek ihtiyaç ve problemleriyle ilgilenmeleri lazımdır. Bu sorunun giderilmesi amacıyla orta ve liselerdeki öğretmenlerin tam mesaiyle çalıştırılması tavsiye edilir.

Rehberlik komitelerinin yapmış olduğu çalışmalar, rehberlik faaliyetlerini geliştirip yürütebilecek, zamanları müsait ve özellikle bu iş için yetiştirilmiş personele ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Uzmanların işini yapabilecek personelin yetiştirilmesi için İstanbul'da altı haftalık bir yaz kursu programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Tecrübeler 300 öğrencisi olan okullarda bir rehber uzmanın görev yapmasının faydalı olacağını göstermektedir. Fakat mevcut şartlarda yetişmiş elemanın az olması nedeniyle tüm ilkokullarla ilgilenecek Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı birkaç personel yetiştirilmelidir. Mevcutları kalabalık olan ortaokul ve liselere birer rehberlik uzmanı temin edilmelidir. Öğrencisi 300'den az olan okullar için ek görevli bir rehberlik uzmanı bulunmalıdır. Rehber danışmanlar, orta ve liseler için raporda belirtilen özelliklere sahip müdür yardımcılarında, ilkokullarda ise müfettişlerden tercih edilmelidir.

Orta ve lise öğretmenleri yalnız bir okula tayin edilmelidir. İdareci ve öğretmenlere kendi okullarının programlarını geliştirme sorumluluğu verilmelidir. Öğretmenlerin meslekte olgunlaşıp yetiştirilmeleri görevi ve okullara tayin edilecek öğretmenleri seçme hakkı kısmen müdürlere verilmelidir. Orta eğitimin müfettişleri, Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı müfettiş gibi değil danışman rolünde olmalıdır.

Tespit edilen senelik programın hazırlanması için altı komitenin her birine yeterince hürriyet verilmelidir. Bu programın hazırlanmasında başlıca sorumluluk

Millî Eğitim Müdürü'nün, rehberlik servisi koordinatörünün ve yerel rehberlik komitesinin olmalıdır. Bu çalışmaların neticeleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmalıdır. Bakanlıkta kurulacak rehberlik bürosu da altı komitenin ortak çalışması sonucunda hazırlanacak programla ilgilenmelidir. Birleşik Devletlerden Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla bir rehberlik uzmanını getirmek mümkün olursa, bu kişiye programın geliştirilmesi, koordinasyonu ve personelin yetiştirilmesi sorumluluğu verilebilir.

Ders yılı sonlarına doğru bu altı merkezin personeli tatbik ettikleri programı değerlendirmelidir. Netice Bakanlıkta görüşülmeli ve teklif edilen değişiklikler gözden geçirilmelidir. Bakanlıktan bir koordinatör ve bu altı komiteden bazı kimseler, dikkatli incelemelerden sonra diğer okullarda rehberlik programının hazırlanmasına yardım edebilirler.

Kendi okullarında da rehberlik programı hazırlamak isteyen okul personeli için özellikle İstanbul, İzmir ve Samsun raporları çok faydalı olacaktır. Mevcut tercüme edilmiş materyal azdır. Rehberlikle ilgili materyaller en kısa zamanda tercüme edilmelidir.

Yeni personelin yetiştirilmesi için 1954 yazında bir rehberlik kursu daha açılmalıdır. 1953 yılında kurs görmüş olanlarla da ayrıca iki haftalık bilgilerini tazeleme semineri yapılmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı çocuk rehberlik kliniklerinde çalışacak uzmanları ve psikologları yetiştirme işine başlamalıdır.

2.15. ELLSWORTH TOMPKİNS (ORTA DERECELİ OKULLARDA ORGANİZASYON, İDARE VE TEFTİŞ)

Ekim 1952'de ortaokul ve liselerde incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'ye gelmiş; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Samsun ve Sivas'ta toplam 97 İlkokul, Ortaokul, Lise, Eğitim Enstitüsü, Öğretmen okulu, Teknik okul ve Eğitim kurumunu ziyaret etmiş, 44 konferans vermiş, öğretmenlerle söyleşide bulunmuş, 5-14 Şubat 1953 tarihinde düzenlenen Beşinci Milli Eğitim Şurası'na şura üyesi olarak katılmış ve incelemeleri sonucunda rapor sunmuştur.¹¹²

Tompkins, Türkiye'de orta dereceli okullarda program değişikliğinin zaruretini yaptığı Türkiye ve Birleşik Amerika eğitiminin istatistiksel karşılaştırmasıyla açıklamıştır. Buna göre Türkiye'de İlkokulu bitirmek mecburiyken, Amerika'da ortaöğretimin mühim bir kısmı mecburidir. Türkiye'de orta dereceli okullara devam eden öğrencilerin ilkokullara kayıtlı öğrencilere oranı yaklaşık on yedide birken, Amerika'da yaklaşık dörtte birdir.¹¹³

Amerika ve Türkiye mukayesesinde liselere kayıtlı öğrencilerin genel nüfusa oranı aynı olsaydı, bugün Türk ortaokul ve liselerinde kayıtlı öğrenci toplamı bir milyon olmalıydı. Millî Eğitim Bakanlığı, şayet orta öğretimin kapılarını, küçük bir grup için değil de katılmayı arzu eden bütün gençliğe açmayı istiyorsa ve geleceğin Türkiye'si için gençleri daha iyi birer vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlıyorsa en kısa zamanda ortaokul ve lise programında değişiklik yapmalıdır.¹¹⁴

---

¹¹² TOMPKİNS, Ellsworth, **Türkiye Cumhuriyeti Orta dereceli okullarda Organizasyon, İdare ve Teftiş**, Ankara, 1956.s.67.

¹¹³ TOMPKİNS, Ellsworth, a.g.e. Ankara, 1956.s.69.

¹¹⁴ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.146.

Tompkins, orta dereceli okullarda çalışan personelin kişilik bakımından çok iyi ve çalışkan bireyler olduğunu belirtmektedir. Ona göre öğretmenlerin birçoğu imkânsızlıklar karşısında kendi çabalarıyla başarı göstermektedir. Öğretmenlerin eksikliği ise öğretim metotlarını üniversitede yeterli düzeyde öğrenmemiş olmadan göreve başlamalarından kaynaklanmaktadır. Pek çok öğretmenin sınıfta haşin ve sert tavır takındığını gözlemleyen Tompkins, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin geliştirilmesi, öğretmenlerin öğrencilere daha şefkatli ve anlayışlı davranmalarının sağlanması için düzenlemeler yapılmasını tavsiye etmiştir.

Millî Eğitim Müdürünün okullarda ücret karşılığı ders vermesi ve hizmetlilerin idarecilerin kişisel işlerinde de kullanılması uzmanın eleştirdiği" ve onay vermediği iki uygulamadır. Ona göre, Millî Eğitim Müdürüne emri altında bulunan okullarda öğretim yapmak zorunda kalmaması için ek ücret verilmelidir.

Tompkins, orta öğretim programını esnek yapmak için Millî Eğitim Bakanlığının gösterdiği gayreti takdir etmektedir. Türk orta dereceli okullarında programın sabit olmasını ise şu şekilde eleştirmektedir. Öğrencilerin hepsine bütün okul süresince hemen hemen aynı dersleri veren böyle bir program, onların ferdi farklarına, kabiliyet ve ilgilerine cevap verememektedir.¹¹⁵

Türk öğrencileri çalışkan ve yetenekli olmalarına rağmen, yaklaşık yüzde ellisinin sene sonu sınavlarına kalmasının temel nedeni yine programın sabit olmasıdır. Müfredat yeniden organize edilmelidir.

Uzman, bu hususta bir numaralı proje planının uygulamaya konulmasını önermektedir. Projeye göre, Bakanlık belli bazı liseleri yedi yıl için "pilot" okul

---

¹¹⁵ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e. 1996.s.86.

olarak seçecektir. Bu okullar yalnızca görevli olan Genel Koordinatör ile müsteşar veya onun temsilcileri tarafından doğrudan doğruya idare edilecektir. Yürütülen çalışmadaki ilerleme ve değerlendirmeler öğretmen ve müdürler tarafından kaydedilecek, sene sonunda deneyimlere ait bir rapor hazırlanarak Millî Eğitim Bakanlığına sunulacaktır. Uygulamanın son yılı elde edilen neticeler yayınlanacaktır. Tecrübe başlamadan üç ay önce “pilot” okulların koordinatör ve müdürlerinin Amerika’yı ziyaret etmesi, Amerikalı bir ortaöğretim uzmanının başlangıçta Türkiye’ye çağırılması özellikle tavsiye edilmektedir.

Tompkins, Türk eğitiminin mevcut yapısında öğrencilerin on iki yaşında ihtisaslaşmak istedikleri okulları seçmek zorunda kalması ve bir tip ortaokuldan bir diğerine geçme imkânsızlığının yaşanmasını doğru bulmamaktadır. Tompkins bu hususta insani kaynaklar ve mali bakımdan daha ekonomik olduğunu söylediği, Amerika’da uygulanan muhtelif gayeli ortaokul sisteminin Türkiye’nin de kabul etmesini önermiştir. Ona göre muhtelif gayeli ortaokullara sahip olmak için atılması gereken birinci adım kız ve erkek sanat enstitülerinin ilk üç sınıfının, ortaokulların 1.2.3. sınıfları ile birleştirilmesi olmalıdır. Daha sonra da programı çok yüklü olan teknik okulların süresi bir yıl uzatılmalıdır. Böylece kız enstitüleri ve sanat okullarının ikinci devresine altıncı sınıf ilave edilerek bu okulların tahsil süresi lisenin tahsil süresi ile eşitlenmiş olur.

Tompkins, muhtelif gayeli ortaokul planı gerçekleşirse lise müfredatına ticaret dersleri ilave edilerek programları birbirine çok benzeyen bu iki tip okulun da birleştirilmesini tavsiye etmiştir. O, böyle bir değişikliği liselerde daha elastiki müfredatın başlangıcı olarak görmektedir. Uzman, öğretmenlerin müfettişlerden çekindiğini, müfettişlerin okul müdürü ve öğretmeni ne zaman geleceğinden

haberdar etmediğini, öğretmen ve müdürlerin teftiş metotlarının kendilerine bir yardımı dokunduğuna inanmadıklarını tespit etmiş ve 2 numaralı projesini bu konuda hazırlamıştır. 2 numaralı projeye göre, okul müdürleri öğretmenlerle her gün beraber çalıştıkları için onları daha iyi tanır ve haklarında müfettişlere nazaran daha güvenilir hükümler verebilirler. Bu nedenle öğretmenlerin terfileri müfettişlerden alınıp Millî Eğitim Müdürü ve okul müdürlerine bırakılmalıdır.

Tompkins, 2. nolu projesinde teftiş ve müfettiş kelimelerinin yerine irşat edici teftiş ve müşavir müfettiş anlamına gelecek daha iyi terimler bulunmasını teklif etmiştir. Tompkins'in raporunda önem verdiği konulardan birisi de karma eğitimidir. Karma eğitimin yaygınlaştırılmasını daha ekonomik ve demokratik bulan Tompkins, bu tip okulların sayısı arttırıldığı takdirde liselerde erkek öğrencilere nispeten az olan kız öğrenci sayısının da artacağına inanmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere Tompkins öğretmenlerin şahsi özelliklerini takdir etmiş ancak üniversiteden öğretim metotları hakkında kâfi bilgi edinmeden mezun olduklarını eleştirmiştir. Ziyaret ettiği liselerde öğretmenlerin çoğunun yalnızca anlatım veya öğrenciye anlattırma yöntemlerinin kullanıldığını gözlemleyen uzman, bu tür bir öğretimin isteksiz ve kifayetsiz bulunduğunu belirtmiştir. Ona göre öğretmenlerin daha iyi pedagojik formasyona sahip olması üniversitedeki dersler veya konferanslardan ziyade seminerlerle başarılabilir.

Talim ve Terbiye Dairesi ve Teftiş Heyetince öğretmen ve öğretmen yetiştirme kurumları için öğretim metotları hakkında kısa broşürler hazırlanmaktadır. Kullanılan İngilizce kitaplar İngiliz kültür ve İngilizcesine önem veriyor. Amerikan kültür ve İngilizcesini anlatan ders kitaplarına da ihtiyaç vardır. Türk ve Amerikan malzemelerini toplayıp inceleyecek, Türkiye'de kullanılıp

kullanılmayacağına karar verecek ve uygun görünenlerin çevirisini yapacak, iyi dil bilen bir tercüman Amerika'ya gönderilmelidir.

Tompkins, rehberlik konusunu mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik ve ferdi rehberlik yönlerinden incelemiştir. Ona göre müfredat sabit kaldığı sürece, eğitsel rehberlik programında derinleşmek bir hatadır. Tompkins, orta dereceli okullarının fiziki imkânlarına dair düşüncelerini şöyle açıklamıştır. Okullarda aydınlatma yetersizdir. Liseler genellikle başlangıçta okul olarak yapılmamış binalarda açılmıştır. Böyle binaların okul olarak kullanılması büyük güçlükler neden olmaktadır. Okulların çoğunda eski tarzda sabit sıralar kullanılmaktadır. Bu eski tip araçlarla yeni öğretim metotlarını kullanmak oldukça zor, hatta imkânsızdır. Psikoloji ve görüş bakımından kara yazı tahtası yerine yeşil yazı tahtası tercih edilmelidir. Teknik okullarda kol faaliyetlerine az sayıda öğrencinin iştirak etmesi, zamanının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Bir haftada lise öğretmenleri 15, ortaokul öğretmenleri 18, teknik okul öğretmenleri ise 28 saat derse girmektedir. Ancak bu kadarlık bir zaman, öğretmenlerin öğrencilerini tanınması ve meslek arkadaşlarıyla işbirliği yapması bakımından kâfi olmadığı gibi, okullardaki eğitsel çalışmalarını da sınırlandırmaktadır. Ortaokul ve liselerde öğretmenlerin haftalık ders saatleri 20–25 saate çıkarılmalıdır.

Böylece sınıf mevcutları azalır, öğretmen-öğrenci münasebetleri gelişir ve daha ekonomik olur. Öğretmenlerin ders saatleriyle orantılı olarak maaşlarında artırılmalıdır.

Bir yıl arayla aynı ülkeden gelen iki uzmandan Rufi Amerika'da öğretmen maaşlarının doktor, mühendis ve avukatlarla mukayese edilebildiğini, öğretmenlerin güzel evleri ve düzenli hayatları olduğunu söylerken, Tompkins “Türkiye’de Olduğu gibi Amerika’da da öğretmenlerin maaşları umumiyetle tatminkâr değildir” görüşünü ileri sürmüştür.¹¹⁶

Tompkins’e göre müdürlüğe, müdür yardımcılığına, Millî Eğitim Müdürlüğü’ne veya Bakanlıkta bir göreve getirilecek kişilerin seçilmesinde yalnızca kıdem ve belli idari kabiliyetlerine bakmak yeterli değildir. Bu şahıslardan insanlarla kolay anlaşabilen ve eğitim meslekleri hakkında ileri görüşe sahip olanlar terfi ettirilmelidir.

2006 yılında Türkiye’de müdür yardımcılarının seçilme şekline bakıldığında Tompkins’in önerisine tamamen karşıt bir uygulama olduğu görülmektedir. Günümüzde müdür yardımcısı olmak isteyen öğretmenler senede bir kez yapılan müdür yardımcısı seçme sınavında yeterli puanı aldıkları takdirde mülakata tabi tutulmadan vazifelerine başlamaktadırlar. Yani şu andaki eğitim sistemimizde müdür yardımcısı olmak için insanlarla iyi iletişim kurmaya veya eğitim alanında yeniliklere açık olmaya gerek yoktur. Bu şahısların sadece yazılı sınavda gösterdikleri başarı onlara müdür yardımcısı olma hakkını vermemelidir.

Tompkins ve Rufi, raporlarında idarecilerin seçimi hususunda önemli konulara değinmektedirler. Tompkins eğitim sistemindeki yöneticilerin seçiminde adayların kişilik özelliklerinin önemi üzerinde dururken, Rufi orta dereceli okullarda müdür ve müdür yardımcısı olacak kimselerin iyi karakterli ve deneyim

---

¹¹⁶RUFİ, John, **Türkiye’de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler**, Maarif Basımevi, Ankara, 1954. s.58.

sahibi kişilerden seçilmesini belirtmiş ancak seçilen müdür ve müdür yardımcılarının meslekte yetiştirilmesi konusuna daha fazla önem vermiştir. Birleşik Amerika’da orta dereceli okul öğretmenleri okulun açık bulunduğu bütün saatlerde umumiyetle işleri başındadırlar.¹¹⁷

Türkiye’de ise lise öğretmenleri okulun yanı sıra ek işlerde çalışmaktadırlar. Böyle bir yaşam biçimini yadırgayan Tompkins, bu durumun, öğretmenlerin öğretim metotlarına gerekli dikkati gösterememelerinin sebeplerinden biri olarak görmektedir.

Orta ve liselerdeki öğretmenlerin tam mesai ile çalıştırılması tavsiyesi, 1952 senesinin Ekim ayında Türkiye’ye gelen Beals ve Tompkins tarafından yapılmıştır. Bu uzmanların önerilerindeki benzerliğin temel nedeni ise, aynı ülkeden geliyor olmalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere Tomkins doğrudan Amerika’yı örnek göstererek söz konusu tavsiyesini sunmuştur.¹¹⁸

Tompkins’in raporu incelendikten sonra uzmanların tarih eğitimine karşı yaklaşımları daha net anlaşılmıştır. Raporunda Türkiye’de Sosyal Bilgiler programını inceleyen Beals, dinamik ve esnek bir Sosyal Bilgiler programının, fertlerin kişisel uyumlarında olduğu gibi kendi milleti ve dünya camiası için daha faydalı hayat geçirmelerini sağlayacak bir ideolojiyi kazandıracığını belirtir. Beals’e göre, Bu da bizim tozlu tarih kitaplarında tarif edilen şahısları, mazideki

---

¹¹⁷ TOMPKINS, Ellsworth, **Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare, Teftiş**, Maarif Vekâleti, VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara,1956.s.25.

¹¹⁸ BEALS, Lester, **Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor**, Maarif Vekâleti, VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara,1956.s.44.

vakaları esas olarak alan Sosyal Bilgiler programıyla artık tatmin edilemeyeceğimize işaret etmektedir.¹¹⁹

Böyle bir görüş ile Beals, Sosyal Bilgiler programının Osmanlı Tarihi bölümünü eleştirmekte ve söz konusu dersi “Çocuğun yaşadığı cemiyetle az çok ilgisi veya manası olan tarihi vakaların sadece ezberlenmesinden...”¹²⁰ ibaret olarak görmektedir. Beals sadece liselerde Türk Tarihi dersinde Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yakın tarih üzerinde durulmasını önermiştir. Wofford ise, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde müfettiş yetiştirme programını incelemiş ve yeni bir müfredat programı önermiştir. Wofford, kullanılmakta olan programda yaptığı değişiklik ve ilaveleri gerekçesiyle açıklamıştır. Fakat iki program karşılaştırıldığında “Türk Tarihi” dersinin kaldırıldığı gerçeği görülmüş ve bu değişikliğin nedeninin Wofford tarafından açıklanmadığı tespit edilmiştir.¹²¹

Tompkins, raporunda Amerika’da orta dereceli bir okula ait ders programını vermiştir. Programda öğrencilerin haftada 35 saat ders aldığı ve bu derslerin 5 saatinin Amerikan Tarihi olduğu açıkça görülmektedir. Amerikan Tarihi dersinin haftanın beş gününde de ilk ders saatinde yer alması yabancıların kendi tarihlerini öğretmeye ne kadar ehemmiyet verdiklerinin kanıtıdır. ABD’de tarih öğretimi konusuna büyük önem verilmesine rağmen bu ülkeden gelen uzmanlar Türk tarihinin öğretilmesi hususunda aynı hassasiyeti göstermemişlerdir. Oysaki millet olmanın şartlarından birisinin de “tarih birliği” olduğu unutulmamalıdır.

---

¹¹⁹ BEALS, Lester, a.g.e. s.49.

¹²⁰ BEALS, Lester, a.g.e. s.50.

¹²¹ WOFFORD, Kate Vixon, **Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor**, (çev. Fatma Varış), Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1952. s.119-121.

2.16. ROBEN J. MAASKE (TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME HAKKINDA RAPOR)

1953'de Maarif Vekâleti'nin daveti üzerine Türkiye'ye gelen ABD Oregon öğretmen koleji Rektörü Ord. Prof. Roben J. Maaske, ocak-mart döneminde Türkiye'de incelemelerde bulunmuştur. İncelemeleri sırasında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Konya ve Bolu'da, içlerinde dört öğretmen okulu, altı köy enstitüsü, iki eğitim enstitüsü, iki üniversite, teknik okul, ilkokul, ortaokul, lise vb. eğitim kurumlarının yer aldığı toplam 63 kurumu ziyaret etmiş; öğretmen yetiştirme ve iş başında yetişme konuları üzerinde yaklaşık 45 konuşma ve seminer sunmuştur. Beşinci Millî Eğitim Şurası'na katılmış, önerilerini ise Maarif Vekâletine rapor olarak sunmuştur.¹²²

Türkiye'de ilkokullara öğretmen yetiştiren kurumlar ilk öğretmen okulları ve köy enstitüleridir. Öğretmen okulları üç yıllık olup adaylarını ortaokul mezunlarından seçer. Köy enstitüleri ise ilkokuldan sonra 6 yıllık bir programı içerir. Her iki okulun da tahsil süresi birbirine eşittir. İlkokul öğretmenlerinin 11 yıl olan yetiştirilme süresi, ilk fırsatta 12 yıla çıkarılmalıdır. Ancak bu sürede kısa tutulmalıdır. İmkânlar ve ekonomik durumun müsait olduğu en yakın bir zamanda ilkokul öğretmeni yetiştiren müesseseler 14 yıla çıkarılıp, lise mezunlarına da öğretmen okullarının son iki yılını okuyarak ilkokul öğretmeni olma imkânı verilmelidir. İlkokul öğretmenlerinin mesleğe hazırlanma yıllarının sayısı ve maaşlarında ortaokul öğretmenlerinin ki ile eşitlik sağlanması hedef tutulmalıdır.¹²³

---

¹²² MAASKE, Roben, J. *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor*, Ankara, 1956. s.92.

¹²³ MAASKE, Roben, J. a.g.e. Ankara, 1956. s.92.

Fen dersleri ilkokul çağındaki çocuğun yaş ve olgunluk seviyesinin üstündedir. Bu nedenle ilkokula öğretmen yetiştiren kurumlar fen derslerinden ziyade sosyal derslere önem vermelidir. İlkokul öğretmenleri, Müzik, Resim, İş ve Beden eğitimi derslerinde kendilerinin ilkokulda çocuklara ders verecek kadar iyi yetiştirilmediklerini düşünmektedirler. Öğretmen okullarında bu dersleri okutanlar programlarını ilkokul öğretmenin ihtiyacını karşılayacak şekilde ele almalıdırlar. Din derslerinin Millî Eğitim Bakanlığı'nca açıklanan genel hedeflerine göre Türkiye'de bugün için bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ancak gelecekte yani 15–25 sene ilerisinde din eğitiminin Millî Eğitim sistemi dışında iyi yetişmiş din adamlarına bırakılması daha iyi olacaktır.

İlkokul öğretmenlerinin kısa olan yetiştirme süreleri nedeniyle özellikle Matematik ve Fen Bilimi dersleri daha özenle okutulmalıdır. Yani bütün bu derslerde sürekli olarak, öğretmen tarafından okutulan konuların pratik uygulamasına, ilkokul çocuğunun olgunluk düzeyine ve gereksinimlerine önem verilmelidir. Özellikle çocuk edebiyatı derslerinde kullanılmak üzere yabancı dillerden en mükemmel edebiyat örnekleri Türkçeye çevrilerek dil ve edebiyat dersleri programlarına katılabilir. Genel öğretim metodu dersinde, öğretim yöntemlerinin tarihi yapısı, geçmişteki büyük öğretmen ve eğitimcilerin görüşleri, getirdikleri yenilikler üzerinde önemle durulmalıdır. Tarım dersinin özellikle öğretmen okullarındaki öğretiliş şekline göre tarımın endüstri, ihracat, şehir ekonomisi ve ticaret arasındaki ilişkilerini de içerecek şekilde genişletilmesi daha uygundur. Bir öğretmen sadece kendi dersini müstakil olarak okutmaktan sorumlu tutulmaktadır. Bu nedenle de öğretim programı çok parçalanmış görünmektedir. İlkokullara mükemmel öğretmen yetiştirmek amacıyla öğretim programı

birleştirmelidir. İyi bir öğretim programı için öğretim araçları ve laboratuvar malzemesinin bulunması esastır.

Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren müesseseler Gazi ve İstanbul Eğitim Enstitüleridir. Eğitim enstitülerindeki ders programlarının ıslah edilmesi için şu tavsiyelerde bulunulabilir. Haftalık bir saatlik derslerin sayısı azaltılarak bunların saatleri çoğaltılmalıdır. Özellikle yabancı dillerde ayrı ayrı okutulan ve birbirine oldukça bağlı olan konular daha büyük üniteler halinde birleştirilmelidir. Böylece hem öğrenme hem öğretme kolaylaşmış olur. Fen ve matematik derslerinin azaltılması pahasına da olsa sosyal bilimler dersleri birleştirilerek programa dâhil edilmelidir. Fizik ve kimya dersleri arasında daha iyi bir koordinasyon sağlamak amacıyla Fizik, Kimya, Astronomi'yi de içine alan yeni bir program yapılmasına gidilmelidir. Resim-iş ve Müzik şubelerinin programları da yeniden ele alınmalıdır.¹²⁴

Gazi Eğitim Enstitüsü'nde iki yıllık bir programla ilkokul müfettişi, ilk ve ortaokullara, müdür, köy enstitüleri ile öğretmen okullarına öğretmen yetiştiren pedagoji şubesinin daha önemli bir nitelik kazanabilmesi için, genel ve özel amaçlarının belirlenmesi, yetiştireceği mesleki liderlerin görevlerinin her birinde yapılacak işlerin ayrı ayrı incelenmesi gereklidir. Bu değişiklikleri yaparken deneyimli öğretmen ve yöneticilerden oluşan bir komitenin seçilmesi gereklidir. Sanat okullarının teknik ders öğretmenleri, Kız ve Erkek Yüksek Teknik Enstitülerinde yetiştirilmektedir.

Bu enstitüler öğrencilerini kız teknik ve erkek sanat enstitüleri mezunları arasından seçmektedir. Dersler haftalık saatleri az olmak koşuluyla yayılmıştır. Bu

---

¹²⁴ MAASKE, Roben, J. a.g.e. Ankara,1956.s.95.

dersler yıllara göre paylaştırılarak ya da bir araya toplanarak her yıl daha az sayıda ders okutulabilir. Tamamıyla teknik derslere dayalı programlarda sosyal derslere ayrılan zaman ile matematik ve fen derslerine ayrılan zaman arasında eşitlik sağlanmalıdır. Maaske, öğretmen yetiştiren kurumlara dair aşağıda belirtilen ortak konularda değerlendirmeler yapmıştır.

Köy enstitüleri ile öğretmen okullarına giriş, kazalarda tatbik edilen kompozisyon tipindeki sınavlarla yapılmaktadır. Bu sınavlarda en yüksek not alanlar köy enstitüleriyle öğretmen okullarının öğrenci kadrolarına göre kabul edilirler. Öğretmen okulları ve köy enstitüleri müdür ve öğretmenleri genel olarak bu seçim şeklinden memnun değildirler. Ortaokullara öğretmen yetiştiren kurumlar, öğrencilerini köy enstitüsü, öğretmen okulu ve lise mezunları arasında vilayetlerde yapılan kompozisyon sınavıyla seçmektedirler. Bu sınavda başarılı olanlar, eğitim enstitülerine davet edilerek çeşitli branş öğretmenlerinden oluşan bir komisyonca sözlü sınava alınmaktadırlar.

Maaske'a göre uygulanan giriş imtihanları programı sadece derslerdeki başarıya dayanmaktadır. Adayların, bir öğretmen de bulunması gereken şahsi ve sosyal özelliklere sahip olup olmadıklarına dikkat edilmemektedir. Uzman, raporunda öğretmen okullarına girecek öğrenciler için teferruatlı bir seçme planı hazırlamıştır. Bu plana göre öğretmen olmak isteyen adaylara gördükleri derslerle ilgili sorulardan oluşan bir test uygulanır. Bir zihni kabiliyet testi ve gidecekleri okulda oluşturulan 2–3 kişilik bir komisyon tarafından mülakat yapılır.

Öğretmen okullarına alınan öğrenciler ilk iki yıl Öğrenci Seçme Komitesi tarafından takip edilir. Uygun olmayan öğrenciler öğretmenlikten men edilebilir. Yüksek Teknik Öğretmen Enstitüleri kız ve erkek teknik okullarında yapılan bir

kısım imtihandan sonra Ankara'daki kız ve erkek öğretmen teknik okullarında yapılan imtihanın neticelerine göre öğrenci kabul etmektedirler.

Kullanılmakta olan sınav şekline genel olarak devam edilebileceği gibi hazırlanan seçme planında bazı değişiklikler yapılarak bu yüksekokullara da tatbik edilebilir. Mevcut öğretmen okulları, eğitim enstitüleri ve teknik öğretmen okullarının öğretim ve diğer tüm giderleri devlet tarafında karşılanmaktadır. Buna karşılık olarak öğrenciler öğrenim süresinin bir buçuk misli kadar bir mecburi hizmeti kabul etmektedir. Ekonomik açıdan ve mesleğin seviyesini yükseltmek bakımından, hükümet, kendisine büyük masraf yükleyen bu planın en iyi öğretmen adaylarına yöneltilmesi için Maarif Vekâletinin gerekli önlemleri almasını sağlamalıdır.

Öğretmen yetiştiren kurumların müdürleri idari formalitelerle o kadar yüklüdürler ki müesseselerin eğitim ve öğretim programlarıyla ilgili işlere liderlik yapabilmek için gerektiği kadar vakitleri yoktur. Müdürün liderlik, teftiş ve planlama vazifelerini daha iyi yapabilmesi için mesuliyeti yine bütün alanları kapsayacak şekilde yardımcılarıyla paylaşması ve her bir müdür yardımcısının fonksiyonunun kesin olarak belirlenmesi gereklidir.

Mevcut hükümlere göre eğitim enstitülerine yapılan atamalar daimidir. Her hangi bir öğretmenin hizmeti tatminkâr olmasa bile nakli söz konusu değildir. Büyük bir kısmı öğreticilik niteliklerinin yanı sıra ek görevle de çalışan öğretim görevlilerinin bazılarının mesleğe sempati duymadıkları halde görevlerine devam etmeleri, öğretmen yetiştiren kurumlar için son derece sakıncalı bir gelişmedir. Kendilerini yeterli görmeyen ve şevkle çalışmayan kişilerin nakillerini istemeleri

veya mesleki alanda görgü ve bilgilerini arttırmak için yabancı memleketlere giderek araştırma yapmayı tercih etmeleri uygun olur.

Öğretmen ve müfettiş yetiştiren müesseselere, öğretmen okulları ve köy enstitülerine iyi vasıflı öğretmenlerin tayin edilebilmesi için okul müdürlerine öğretmenleri seçme hakkı verilmelidir. Öğretmen okulları ile köy enstitülerinde değerlendirme ve sınav büyük bir sorundur. Öğretmenler yeni tip test ve sınav şekillerini kullanabilmek için hazır olmadıklarından sözlü sınavlar için Haziran'da dört hafta, bütünlemeler için Eylül'de dört hafta olmak üzere ayrılan zaman büyük bir israfa yol açmaktadır. Bu nedenle ilkokul öğretmen adaylarının hazırlık devresinin ve öğretim yapılan okul yılının kısalığı düşünülerek imtihan süreleri Haziran ve Eylül'de birkaç gün veya bir haftaya indirilmeli geri kalan zaman öğretime ayrılmalıdır. İki sömestr arasında bir haftalık tatil yeterlidir. Bu değişiklikler yapıldığı takdirde öğretmen okullarındaki üç yıllık yetişme devresi altı ay uzatılmış olacaktır.

Öğrencilerin sürekli olarak değerlendirilmeleri ve sözlü imtihanların yavaş yavaş kaldırılması hakkındaki açıklamalar öğretmen yetiştiren diğer kurumlar için de geçerlidir. Mevcut yönetmeliğin imtihanlarla ilgili maddeleri yukarıda belirtilen tavsiyelere göre değiştirilmelidir.

Bu günkü altı haftalık uygulama devresi, eski programa göre mükemmeldir. Bunun etkililiğini arttıracak çalışmalar yapılmalıdır. Diğer bir faydalı yolda son iki yılda öğretmen adaylarının Eylül'de öğretmen okulları açılmadan önce ve ara tatillerinde dikkatle yapılacak planlarla kendi çevrelerindeki okulları ziyaret etmelerini sağlamaktır. Mezunların atanması Maarif Vekâletince kura çekirme şekliyle yapılmaktadır. Bu yöntemin pek çok zayıf tarafı bilindiği halde

değiştirilmemektedir. Her öğretmen yetiştiren kurum, mezun olanların listelerini vekâlete sunarken, atamada göz önünde bulundurulması gereken bazı önemli özellikleri de gizli olarak bildirmelidir. Öğretmen yetiştiren müesseseler tayini müteakip birinci yıl boyunca mezunlarını sistemli bir şekilde takip etmelidir.

Öğretmen yetiştiren müesseselerde kullanılabilir kitap ve başvuru kaynakları yeterli ölçüde mevcut değildir. Kitap ve yardımcı başvuru kaynaklarının sağlanması Türkiye’de eğitim alanındaki en önemli sorunlardan biridir. Haftalık ders programının gayet yüklü oluşu da kitaplıklardan yararlanma olanağını azaltmaktadır. En kısa zamanda ve enerjik bir şekilde kitaplık ve kitaplık servislerinin ıslahına başlanmalıdır.

İlk iş olarak fiziki şartların ıslah edilmesine dikkat edilmelidir. Bunu tamamlamak üzere okul müdürü tarafından, vaktinin bir kısmını kitaplıkta çalışarak geçirecek bir öğretmen seçilmelidir. Gazi ve İstanbul Eğitim Enstitüleri fiziki durum ve kitap koleksiyonu bakımından iyidir. Ancak her iki müessesede de iyi bir kitaplık programını uygulayabilecek iyi yetişmiş birer kitaplık memuruyla asistanlara ihtiyaç vardır. Bu müesseselerdeki kitaplık memurları öğretmen okulları ve köy enstitülerinden başka diğer okullara da rehberlik edecek seviyede olmalıdır. Ankara üniversitesi gibi öğretmen yetiştiren birkaç müessesede okul kütüphanecilerinin yetiştirilmesine imkân verilmelidir. Köy enstitülerinin planı birçok küçük binaları ihtiva etmektedir. Bunlar ilk zamanlarda öğrenciler tarafından inşa edilmiştir.

Binalar bakımsızlıktan iyice harap olup büyük tamirata gerek duyulmadan önce, sürekli bir tamirat ve bakım programı takip etmek hem daha ekonomik hem de pratik olur. Köy enstitülerinde kapalı beden eğitim salonu yoktur. Her köy

enstitüsünde konser, konferans vs. öğrenci eğlence faaliyetleri için kombine bir toplantı ve beden eğitimi salonu inşa edilmelidir. Yeni yapılacak köy enstitüleri bugünküler gibi ücra köylerde izole edilmiş olarak değil, şehir ve kasabalara daha yakın yerlerde kurulmalıdır. Binanın arazisi ile birlikte ziraat içinde arazi temin edilebilir. Böylece köy enstitüsü öğrencilerine kültür geliştirme, hem köy hem de şehir hayatını tanıma imkânları verilerek daha iyi öğretmen yetiştirilmesi sağlanacaktır.

İstanbul Eğitim Enstitüsünün arazisi sınırlı olduğu için genişleme imkânı yoktur. Fakat Gazi Eğitim Enstitüsü'nün arazisi çok geniştir. Bu müessesenin biri kız diğeri erkekler için modern tipte iki yatakhane, kız ve erkeklerin ortak kullanacağı bir yemekhane, öğrenci faaliyetleri için ayrı binalar, dersane binası, öğretmen, müdür ve okul personeline açılacak kurs ve seminerlerin verildiği yatak odaları ve seminer odaları bulunan bir müstakil bina inşa edilerek büyütülmesi uygun olur.

Maaske, ilk, orta ve yükseköğretimin bütünü özellikle öğretmen okulları ve köy enstitülerinde iyi öğretmen yetiştirmek için uyulacak ilkeleri sıralamış ve önerilerde bulunmuştur.

Öğretmenliğin gittikçe artan bir anlayışla, gerek öğretmenler gerek genel olarak vatandaşlar tarafından iyi gelir getiren önemli bir meslek olarak kabul edilmesi lazımdır. Öğretmenlik diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de henüz takdir gören bir meslek değildir. Okul ve aile teşekkülleri de öğretmenlik ve iyi öğretmen yetiştirme programının önemi üzerinde ısrarla durmalıdır. Öğretmen maaşları imkânları nispetinde süratle arttırılmalı, üstün başarı gösteren öğretmenleri

teşvik etmek için terfileri daha sık yapılmalıdır. Türkiye’de meslekte iş başında yetiştirme meselesine henüz gerektiği kadar önem verilmemektedir.

Öğretmenlerde, maaşlarına zam yapılmak suretiyle, mesleki bakımdan işbaşında sürekli olarak yetişmeye ve kendilerini geliştirmeye karşı bir ilgi uyandırılmalıdır.

Seçme imtihanlarında sadece derslerdeki başarı dikkate alınmakta, mükemmel bir öğretmen olmak için çok önemli olan şahsi ve mesleki vasıflara kıymet verilmemektedir. Oysaki öğrenci seçme işi mezuniyet devresine kadar devam etmelidir. Yalnızca derslerdeki başarı değil, düzgün konuşma kabiliyeti, ruh ve beden dengesi, iyilik, sabırlılık, güvenilir oluş, öğrencilerin ilerlemeleriyle demokratik açıdan ilgilenebilme kabiliyetleri göz önünde tutulmalı ve ancak bu özelliklere sahip öğrencilerin mezun olmasına müsaade edilmelidir.

Öğretmen yetiştirme programları, temel kültür dersleri, genel meslek dersleri ve özel meslek derslerinden ibaret olmak üzere dengeli bir program şeklinde düzenlenmelidir. Bu alanlarda derslerin bir kısmı seçmeli olmalı ve öğrencilere ders dışı faaliyetlere katılma imkânı verilmelidir. Öğretmenin çalışacağı alanı daha iyi kavramasına yardım etmek için öğretmen yetiştirme programı, yeteri derecede iyi organize edilmeli, sistematik ve üretken meslek derslerini içermelidir.

Hazırlık programının en az son iki yılı süresince öğrenciler gözlem ve uygulama amacıyla okullarla ilişki içinde bulunmalıdır. Öğretmen yetiştiren kurumların yanında ya da yakınında laboratuvar okulları bulunmalıdır. Öğrenciler öğretmenliklerinin ilk yıllarında mezun oldukları okulun öğretmenleri tarafından takip edilmelidir. Bu takip faaliyeti ile hem öğrencilerin meslekte yetiştirilmeleri

sağlanmış, hem de kazanılan deneyimlerle gelecekteki öğretmen yetiştirme programlarında yapılacak değişiklikler belirlenmiş olur.

Araştırmanın genel fonksiyonu problemler üzerinde doğru ve objektif olan bilgileri toplayarak doğru neticelere varmak ve verilecek kararları bu sağlam esaslara dayandırmaktır. Öğretmen adaylarına uygulanacak öğretim yöntemlerinin belirlenmesi, mükemmel öğretmenlerin seçilmesi ve rehberlik hususunda en verimli yolların bulunabilmesi için ilmi araştırmalar sürekli olarak yapılmalıdır.

Eğitim problemlerinin çözülmesinde ve yapıcı kararların verilmesinde ilmi araştırma neticeleri büyük yardımlar sağlar. Bu nedenle Türkiye’de acilen bir ilmi araştırma servisi kurulmalıdır. Maaske’a göre bir mesleğe girmek, insana o meslekte ilerleme ve gelişme zorunluluğunu yükler.

Okul programlarının daimi bir değişme içinde olması iş başında yetişmeyi zaruri kılmıştır. Birleşik Amerika’daki anlayışa göre iş başında yetişmenin fonksiyon ve kıymeti henüz Türkiye’de kavranmış değildir. Uzmanın Türkiye’deki okul personelinin iş başında yetiştirilmesi ve mesleki gelişimine dair önerileri de şu şekildedir.

Türkiye’de öğretmenlerin çoğu işbaşında yetişmeksizin mezun oldukları okullarda edinmiş oldukları bilginin daimi suretle öğretmenlik yapabilmeleri için kâfi geldiğine inanmaktadırlar. Oysaki iş başında yetişme mesleki hazırlığın zorunlu bir devamıdır. Mezun olan her öğretmen iş başında yetişmeyi kabul etmelidir. Öğretmenler gösterdikleri liyakat derecesine göre iş başında yetişme imkânlarından faydalanarak kendilerini, maaşlarını da arttıracak olan daha sorumlu makamlara hazırlayabilmelidir. İş başında yetişme programında mesleğin bir üyesi

olarak her öğretmene, hem bireysel hem de grupta çalışma olanakları sağlanmalıdır. Çeşitli kademelerdeki öğretmen, müdür, müfettiş veya öğretmen yetiştiren kurumların öğretmenlerinin katılabilecekleri ve kredi alabilecekleri akşam ve yaz kursları sistemli olarak tertiplenmelidir. Özel problemler üzerinde yapılan grup çalışmaları sonunda elde edilen önemli sonuçlar broşürler halinde ya da eğitim dergilerinde yayımlanarak diğer öğretmenlerin okumalarına olanak verilmelidir. İstanbul ve Ankara'daki Türk üniversiteleri eğitim alanında öğretmenlerin mesleki yetiştirmelerinde ve işbaşında yetiştirmelerinde doğrudan doğruya liderlik mesuliyetini henüz almamışlardır. Öğretmen yetiştiren müesseseler ve öğretmenlerin iş başında yetiştirilmeleriyle bu üniversiteler yakından alakadar olmalıdır.

Maaske'a göre ilkokul başöğretmenlerine, ortaokul ve lise müdürlerine idari mesuliyetler verilmektedir fakat okullardaki öğretimin nezaret, murakabe ve ıslahı bakımından verilen sorumluluklar sınırlıdır. Kontrol ve teftiş daha ziyade Maarif Vekâletince tayin edilen müfettişler tarafından yapılmaktadır. Amerika'da ise okul müdürleri ders vermekle mükellef olmayıp hem idare hem de teftiş mesuliyetini alırlar. Türkiye'de de Maarif Vekâleti müdürlerin sorumluluklarını derece derece arttıracak düzenlemeleri yapmalı ve tatminkâr olmayan teftiş planını değiştirmelidir.

Maaske bir öğretmen okulu ile bir köy enstitüsünün karma öğretmen okulu haline getirilmesini tavsiye etmiştir. Liselere devam eden kız öğrenci sayısını az bulan Tompkins karma eğitimin uygulanmasını ve böylece kız öğrenci sayısının arttırılmasını önermiştir. Maaske ise öğretmen yetiştiren okullarda kız öğrenci sayısının arttırılmasının gerekçesini şu cümlesiyle ifade etmiştir. "İlkokul öğretmenliğinde kızların daha elverişli olmaları bakımından, gelecek yıllarda köy

enstitülerine ve öğretmen okullarına daha fazla sayıda kız öğrenci alınmasını teşvik etmek için her türlü gayret sarf edilmelidir”.¹²⁵

Maaske ve Rufi iki yıl arayla farklı konularda rapor hazırlamalarına rağmen bu iki uzmanın kitaplıkların işlevini yerine getirememesine, mevcut programın aşırı ağır olmasını neden gösterdikleri tespit edilmiştir.

Maaske’ a göre, öğretmen yetiştiren okullarda “Öğrenme-öğretme programının bütünü içinde haftalık ders programlarının gayet yüklü oluşu ve yardımcı materyallerin eksikliği esaslı bir kitaplık fonksiyonunun tesirini azaltmaya vesile olmaktadır”. Rufi ise orta dereceli okulların müfredatının öğretmen ve öğrenciye ağır yükler yüklediği için öğretmen ve öğrencilerin kütüphane servisinden faydalanarak programı genişletmek ihtiyacını duymadıklarını belirtmiştir.¹²⁶

Öğretmenlik bilineni karşısındaki grubun seviyesine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre iletebilme sanatıdır. Öğretmen ise sadece bilgisini karşı tarafa aktaran bir kişi değil rolünü hakkıyla oynayan bir sanatçı olmalıdır.¹²⁷

Maaske, 51 yıl önce hazırladığı raporunda öğretmen adaylarının seçiminde teorik bilginin yanı sıra şahsi özelliklerin de büyük önem taşıdığını ısrarla vurgulamış ve Türkiye’de gördüğü bu eksiklik üzerine de öğretmen okullarına bir öğrenci seçme planı hazırlamıştır. Lise mezunlarının dahi iki yıllık eğitimden sonra ilkokul öğretmeni olarak atandığı yani öğretmen, ihtiyacının fazla olduğu bir dönem için Maaske’ın planı çok detaylı ve lüktür. Ancak raporun yazıldığı yıllarda

---

¹²⁵ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e.1996.s.106.

¹²⁶ RUFİ, John, a.g.e. s.23.

¹²⁷ EKİZCELİ, Ayşegül, a.g.e.1996.s.107.

uygulanamayan bu tavsiyeler tozlu raflarda unutulmak yerine Türkiye’de şartlar müsait olduğunda faaliyete geçirilebilir.

2.17. M. COSTAT (TÜRKİYE’DE MESLEK OKULLARI HAKKINDA RAPOR)

Uluslararası Çalışma Örgütü Orta Doğu Merkezi Uzmanı Costat, 1955 yılında Türkiye’ye gelmiş, erkek sanat okullarının yapısını incelemiş, gözlem ve önerilerini M.E.B’e rapor halinde sunmuştur. Costat’ın raporu Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası’nda tartışılıp 1956’da şura dokümanları arasında yayınlanmıştır. Uzman, üç bölüm ve 29 sayfadan oluşan raporunun ilk bölümünü birinci ve ikinci devre erkek sanat okullarının yapısı ve işleyişine ayırmış ve konu hakkında detaylı bilgi vermiştir. İkinci bölümde bu okulların genel özelliklerine yönelik eleştirilerini dile getiren Costat, raporunun son bölümünde tespit ettiği eksiklik ve sorunlara çare olarak gördüğü önerilerini sunmuştur.¹²⁸

Costat, Türk sanat okullarının diğer ülkelerdeki aynı okullarla karşılaştırıldığında üstün taraflarının olduğunu ve edindiği izlenimlere göre bu okulların durumunu iyi bulduğunu belirtmiştir. Ancak söz konusu sistemin tesirinin daha da arttırılması için şu konulara değinmiş ve tavsiyelerde bulunmuştur.

Teorik derslerin programıyla pratik çalışma programları ve her iki kategori öğretmenleri arasında işbirliği noksanlığı vardır. Bir taraftan genel ders müfredatına ilmî ve teknik bütün bilgiler konmakla yoğunlaştırılmıştır, diğer taraftan da pratik programlarda mesleğin bütün el maharetlerini ihtiva etmesi aranmıştır. Atölye

---

¹²⁸ COSTAT, M. *Türkiye’de Meslek okulları Hakkında Rapor*, Ankara, 1956.s.29.

çalışmaları eğitimi ile genel dersler arasında çok az ortak nokta bulunmaktadır. Atölye öğretimi teorik ders öğretmenlerinin verecekleri derslere bir dayanak teşkil edememektedir. Bu nedenle her iki program arasında bir bağlantı eksikliği ortaya çıkmıştır.

Programın bu hazırlanışı, boş saatleri, öğretim kadrosunu ve müessese atölyelerini hesaba katacak şekilde olmalıdır. Teorik ve atölye müfredatı zaman bakımından kısaltılmalı, öğretim yöntemleri düzenlenmelidir. Teorik ders müfredatı, pratik formasyon yararına yaklaştırılarak yenilenmelidir. Genel dersler çoğu zaman akademik okullarda olduğu gibi sanat okullarında işlenmektedir. Örneğin matematikte aynı metinler kullanılmaktadır. Genel derslerin öğretmenleri, akademik okulların öğretmenlerini hazırlayan aynı okullarda yetiştirilmektedir. Bu öğretmen okullarında mesleki eğitimde çalıştırılacak öğretmenler için özel şubeler mevcut değildir.

Sanat okullarında görevlendirilecek teorik ders öğretmenlerinin okulun üretim havasına uyum sağlayabilmesi amacıyla, öğretmen okullarında özel şubelerde yetiştirilmesi gerekmektedir. Teorik ders öğretmenleri, yönetmeliklerce belirlenmiş ders saatlerini bütünüyle doldurmaktadırlar. Bu öğretmenler haftalık ders saatleri çok ve sınıflardaki öğrenci sayısı fazla olduğu için, sanat okullarındansa, normal ortaokul ve liselerde çalışmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle de sanat okullarındaki teorik ders öğretmenlerinin sayısı azalmaktadır.

Nazari ders öğretmenlerinin sayısı normalin altında olduğu gibi, atölye öğretmenlerinin sayısı da hemen hemen her yerde ihtiyacın altındadır. Teorik ders öğretmenleri bir akademik veya ticaret okulunda görevli oldukları halde belirli zamanlarda sanat okulunda derse girmektedirler. Öğretmenlerin ek ders saati

karşılığında bu okullara gelmesi sanat okullarında uzmanlaşmalarını engellemektedir. Öğrencilerin, makineleri öğrenme ve onlardan faydalanmaları için ayrılan zaman çok kısa tutulmasına rağmen, bu makinelere dair sözel bilgiye daha fazla önem verilmiştir.

Atölye çalışmalarında, aynı okulun çeşitli şubeleri arasında, farklı okulların aynı şubeleri arasında, binalarda, araç-gereç ve harcanan maddelerde, öğrenci ve öğretmen sayısında hatta öğretmen ve atölye şeflerinin kalitelerinde fark gözlenmektedir.

Atölyede yapılan alıştırmalarda, öğrencilere maddeleri kullanarak, geniş bir zaman zarfında sadece meşgul etmek gayesiyle, uzun ve yorucu egzersizlerin verilmesi tercih edilmiştir. Yeni alıştırmalara yönelik yapılan açıklamalar yetersizdir. Öğrenciler öğretmenler tarafından devamlı olarak kontrol edilmedikleri gibi bir hata yaptıklarında kendilerine zamanında müdahale edilme şansına da sahip değildirler.

Öğrencilerin resmini yaptıkları bir parça çok defa o parçanın kendisiymiş gibi kabul edilmektedir. Öğrenci çalışmalarını kalite bakımından değerlendirme, çeşitli okullarda aynı özelliği taşıyan metotlarla yapılmamaktadır. Okulun üretim çalışmaları, en iyileri hariç, daima istenen bir özellikte görünmemektedir. Bu şekil çalışmalarda bir atölye veya endüstri sahasında çalışacak genç bir işçi için gerekli olan donanım sağlanamamaktadır. Üretim zarureti, yetiştirme ve öğretim mecburiyetinin önüne geçmektedir. Sınıflardaki öğrenci sayısı çok fazla olduğu gibi, atölyelerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da fazladır. Öğrencilerin, özellikle ilk senelerde, sınıf ve atölyelerde yığılması öğretimi engellediği gibi sağlık, temizlik ve emniyet sorunlarına da yol açmaktadır.

Öğrenciler, genellikle, çalışma için kendilerine gerekli olan alet ve takımları en az düzeyde dahi bulamamaktadırlar. Bazı çalışma yerlerinde programda tespit edilen saat kadar çalışmamaktadırlar. Bunlara ilaveten öğrenci sayısının günden güne artmasından kaynaklanan en önemli problem ise, öğrencilerin ikinci sınıfta ayrılacakları şubeleri seçme şansına sahip olamamasıdır. Okulun ilk senesi onların ilgi ve kabiliyetlerinin anlaşılması için tahsis edilmesine rağmen, idareler bütün boş kalan yerleri doldurmakla mükellef tutulduklarından, şubeler arasında denklik oluşturmak uğruna öğrenci isteklerini hesaba katmamaktadırlar. Birkaç defa imtihana girmeden diploma alabilen ve tahsilini normal sürede tamamlayabilen öğrenci sayısı çok azdır. Bu tür başarısızlıkların, sene içindeki kayıplar ve öğrenimi terk etmenin nedeni yorgunluktur.

Öğrencilerin diğer akademik okul öğrencilerine göre daha çok yorulmasının sebepleri şunlardır. Öğrencilerden, yaşlarına uygun olmayan işler istenmektedir. Genellikle, sadece bir çeşit öğretim yöntemi kullanılmaktadır. Göze ve kulağa hitap eden öğrenim araçları oldukça eksiktir. Okul kitapları yetersizdir. Bu yüzden öğrenciler not tutmak zorunda kalmaktadırlar. Oyuna, okumaya ve benzeri etkinliklere yeterli serbest zaman ayrılmamaktadır. Erkek sanat okullarının okul binaları modern yapıdadır. Geniş atölyelere, modern ve iyi kalitede makinelere sahiptirler.

Ancak okullardaki öğrenci sayısının fazla olması bu faktörlerden yararlanma imkânını olumsuz etkilemektedir. Örneğin bir makinede bir öğrencinin çalışması gerekirken, aynı makinenin etrafında dört öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler sınıf ve atölyelere dengeli olarak dağıtılmalıdır. Bina ve okulun araçlarıyla okula kabul edilen öğrenci sayısı orantılı olmalıdır. Öğrencileri aşırı derecede yorduğu için ders

ve atölye saatleri azaltılmalıdır. Sanat okullarının birinci devreleri gerek bu okulların ikinci devresine, gerekse akademik okulların ikinci devresine girme kolaylığı verecek tarzda değiştirilmelidir. Teorik derslerin daha dengeli dağıtılabilmesi için eğitim süresi beşten altıya çıkarılmalıdır.

Costat'a göre, öncelikle yapılması gereken şey Maarif Vekâleti tarafından erkek sanat okullarının meselelerini incelemek üzere Millî bir komisyonun kurulmasıdır. Çünkü Türkiye'de teknik öğretim işleriyle uğraşan uzman bir heyet mevcut değildir. Bu komisyon okulların işleme hakkında kapsamlı bir anket hazırlamalıdır. Anket sonuçlarına göre problemler tespit edildikten sonra aynı komisyon meselenin çözümüyle ilgili olarak görevlendirilmelidir. Millî Komisyonun mesuliyetleri şunlardır.

Sanat okullarının teşkilat ve çalışmalarıyla ilgili yönetmelikler, Ders programlarının ve gerekli metinlerden ibaret kitapların hazırlanması, halen vazife de bulunan sanat okulu öğretmenlerinin formasyonu ve seri pedagojik yetiştirilmeleriyle ilgili özel bir programın hazırlanmasıdır. Costat, bu millî komisyona yardım etmek amacıyla, belirlenen alanlarda ve özelliklerde üç yabancı uzmanın çağırılmasını da gerekli görmüştür. Costat'a göre, Türkiye erkek sanat okullarının yeniden teşkilatlanmasına ait çalışma iki veya üç yıl sürebilir.

Raporların analizinde, Costat ve kendisinden üç yıl önce Türkiye'ye gelerek rehberliğin lüzumu hakkında rapor hazırlayan Lester BEALS'in ortak bir konuya temas ettikleri belirlenmiştir. Her iki uzmanda meslek okullarındaki genel ders müfredatını detaylı ve geniş kapsamlı bulmuştur. Bu hususta uzmanların ikisi de matematik dersini örnek göstermiştir. Edindikleri bilgiler neticesinde aynı tespitte bulunan uzmanların sorunun çözümüne yönelik önerileri de birbirleriyle benzerdir.

Beals, ticaret okullarında gösterilecek genel derslerin mesleğe uygun konulardan oluşmasını ve ihtiyaçları karşılayabilecek pratik bilgileri içermesini tavsiye ederken, Costat da teorik derslerin uygulama dersleri programına yaklaştırılması önerisinde bulunmuştur.¹²⁹

Beals, raporunda orta dereceli okullarda öğrencilerin kendi yetenek ve istekleri doğrultusunda uygun bölümü seçmelerini, idareci ve öğretmenlerin de bu hususta onlara yardım eden birer rehber olmalarını defalarca dile getirmiştir. Beals'ın bu düşüncesi yanlış veya faaliyete geçirilemeyecek kadar hayalî değildir. Fakat o dönemde Türkiye'deki bazı imkânsızlıklar Beals'ın önerilerinin uygulamaya geçirilmesini engellemiştir. Örneğin Costat'ın raporunda değindiği gibi, Erkek sanat okullarında öğrenci sayısının fazlalığından ötürü, öğrenciler, idare tarafından belirlenen şubelere gitmek zorunda bırakılmıştır.

2.18. ELİZABETH S. GORVİNE (KIZ TEKNİK ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ)

1955'te Türkiye'ye gelen ABD'li ev ekonomisi uzmanı Gorvine, kız teknik öğretimin bütün aşamalarıyla ilgili incelemelerde bulunmuş, Altıncı Maarif Şurası'na şura üyesi olarak katılmış, gözlem ve önerilerini rapor halinde kaleme almıştır. Bu rapor Altıncı Maarif Şurası dokümanları arasında yayınlanmıştır.¹³⁰ Gorvine, raporunda Türkiye'deki kız teknik öğretim hakkında geniş bilgi verdikten sonra kız sanat ortaokulları, kız enstitüleri, akşam programları, köy programları ve kız teknik öğretmen okuluna dair gözlem ve tavsiyelerini dile getirir. Gorvine'nin mevcut Kız Teknik Öğretim Teşkilatına dair tavsiyeleri şu şekildedir.

---

¹²⁹ BEALS, Lester, a.g.e. s.45.

¹³⁰ GORVİNE, Elizabeth S. *Kız Teknik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Teklifler*, Ankara,1957.s. 68.

Kız teknik öğretim, Mesleki ve Teknik Öğretim Müdürlüğünde yer alır. Kız Teknik Öğretmen Okulu, kız enstitüsü, kız orta sanat okulu, akşam kız sanat okulu, köy ve ilçe kadınları gezici kursu ve halıcılık kursu kız teknik öğretim şubesi teşkilatında yer alan okullardır. Eğitim siyasetine ait kararlar alınırken, Kız Teknik Öğretim Şube Müdürü ile Bakanlığın ileri gelen yüksek memurları, Talim ve Terbiye Heyeti, genel müdür ve bu dairedeki diğer şube müdürleri arasında fikir alış verişi yapılmalıdır. Kız Teknik Öğretim Şube Müdürüne çeşitli program ve bunların işleyişi hakkında resmi kararlar alınmasında genel müdür ve genel müdür yardımcısına danışman olabilmek için yetki verilmelidir.

İdare ve denetimde bulunmak, Bakanlığa karşılaşılan sorunlardan, ihtiyaç ve lüzum görülen değişikliklerden haberdar etmek suretiyle programları daha verimli kılmak ve işleyişini kolaylaştırmak amacıyla Türkiye'nin dört coğrafi bölgesinde "Kız Teknik Öğretim Bölge Müfettişlikleri" kurulmalıdır.¹³¹

Böyle bir Bölge Müfettişliğiyle doğrudan doğruya mahalli ihtiyaçlara uygun programlar teklif etme imkânı sağlanabilir. Kız teknik öğretimin idari ve teftiş kadrosunun oluşması için kendi mesleklerin de liderlik kabiliyeti göstermiş, başkalarına karşı anlayış gösterebilen, öğretimin rolü ve fonksiyonu hakkında sağlam ve geniş bilgiye sahip, yenilik ve gelişmelere açık beş kişi Kız Teknik Öğretim Şubesi'nde çalışmak üzere tayin edilmelidir. Bu şahıslardan biri Genel Müdürlükte bir yıl staj gördükten sonra öğretmen yetiştirme programları, metot, malzeme ve öğretim araçlarından mesul olarak Kız Teknik Öğretim Şubesi'nde müdür yardımcısı olacaktır. Diğer dört şahıs ise Türkiye'nin dört coğrafi bölgesine

---

¹³¹ GORVİNE, Elizabeth S. A.g.e. Ankara,1957.s. 69.

dağılacak ve doğrudan doğruya MEB'na bağlı olarak müfettişlik vazifesi görecektir.

Kız teknik öğretim; genel eğitim, ev kadınlığı eğitimi ve fertlerin, ailelerin, topluluk ve memleketin ihtiyaçlarına uygun mesleki eğitim hazırlığı konularından sorumludur. Gorvine, kız teknik öğretiminin gayelerinin başlangıçtan beri hem ev kadını, hem de meslek kadını yetiştirmek olduğunu, ancak Türkiye'de mesleki eğitimin sınırlı bir derecede kaldığını belirtmiştir. Ona göre mevcut program ile bu amaçlara ulaşılamaz. Eğer kız teknik öğretim sisteminin ülkede bugünkü ve gelecekteki rolünü başarması isteniyorsa, programda değişiklik yapılması zaruridir. Gorvine'nin kız teknik öğretim programına yönelik tavsiyeleri de şu şekildedir.

Nakış ve moda-çiçek sanatına önem veren böyle bir program yüksek tabakadan küçük bir zümreye hitap etmektedir. Bu nedenle kız teknik öğretim, maksadı, programının fertlerin, ailelerin ve memleketin bugünkü ihtiyaçlarına uygunluğu bakımından incelenmelidir. Kız teknik öğretim sistemindeki programların devamlı olarak değerlendirilmesini temin için modern ölçme laboratuvarı kurulmalıdır.

Kız teknik öğretiminin temel derslerinden, önem sırasına göre, ilk sırayı biçki-dikiş, nakış alırken sağlık, ev hemşireliği, beslenme, çocuk yetiştirme gibi konuların sona itilmesi, okutulan derslerin günlük hayattaki problemleri halletme ile ilişkisinin kurulmaması eleştirilebilir. Hâlihazırdaki bu durum, eğitim sisteminin kızları bir mesleğe hazırlamadığı gibi ev kadınlığı bakımından da kifayetsiz yetiştirmediğini göstermektedir. Bakanlıkça hazırlanan resmi sınavlar yılda iki defa yapılmakta ve öğrencileri değerlendirmede temel teşkil etmektedir. Bazı öğrencilerin okuma-yazma kabiliyetleri tatbikat kabiliyetlerinden az olduğu için bu

öğrenciler başarısız sayılıyorlar. Böyle bir durumun sonucunda okuldan terk oranları artıyor.

Eğitim gayeleri bakımından imtihanlar iyice gözden geçirilmelidir. Teorik ders öğretmenin uygulama dersler öğretmeni olamayacağını söylemek yanlış olur. Bu düşünce biçimi, öğrenciyi özel hayatında, ev ve okul dışı yaşamında dershaneden ayırmaya doğru götürür. Öğretmen okul, program ve Türkiye'deki gerçek yaşam ile ilgilenmeli, ailelerin ve aile yaşamının inatçı sorunlarına çözüm bulmaya çalışmalıdır. Bu sorunların bulunan yanıtları okulların aile bilgisi eğitiminde yansıtılmalıdır.

Herhangi bir eğitim programının amaçlarını gerçekleştirmesi büyük oranda öğretmenler ve metotlara dayanır. Bu nedenle öğretmenlerin maaşları iyileştirilmeli, takdir olunmalı, ödüllendirilmeli, kendileri ve programlarla ilgili kararlara katılmaları sağlanmalı, yüksek ve daha ileri tahsil için fırsatlar verilmelidir. Eğitim sorunlarının çözümünde ve bireysel gelişmeyi arttırmada öğretmenlere cesaret verilmeli, eğitimi ve bireysel yaşayış biçimlerine hem kendileri hem de öğrencileri için ilişkili kılmak amacıyla sorumluluk yüklenmelidir. Sosyal ilişkilerde, insanları tanıma ve anlamada uyanık, deneyim sahibi liderler ve değişik yaş gruplarındaki öğrencilerin derslerinde, öğretim yöntemleri konusunda donanımlı öğretmenler yetiştirilmesini sağlayıcı bir eğitim verilmelidir.

Bugünkü programın gelişmesinde çelişkili bir durum ortaya çıkmıştır. Ders konuları bazı alanlarda fazlaca uzmanlaşmaya doğru yöneltilmiş ve bunun bir sonucu olarak öğretmen ve öğrenci programları da uzmanlaşmaya yönelmiştir. Bu husus özellikle Kız Teknik Öğretmen Okulunda bariz bir şekilde görülmektedir. Birçok yerlerde öğretmen yokluğundan ötürü yeterli derecede kapsamlı bir program

uygulanamadığı ve dolayısıyla bu yerlerin eğitim programından yoksun kaldığı bir dönemde, bazı öğretmenlerin haftada birkaç saat ders okutması nedeniyle oluşan kayıp ve fazla ihtisaslaşma ile ek görev yüzünden ödenen ücret mali zararı iki katına çıkarmaktadır. Eğer ihtiyaçları karşılayabilecek daha pratik bir program hazırlanacak olursa, böyle bir programı az sayıda öğretmenle etkili bir hale getirmek mümkün olacaktır. Bu durum programın tetkiki ve değerlendirilmesini zaruri kılmaktadır. Mevcut kız teknik öğretim sahasında ileri seviyede hiçbir enstitü sonrası eğitim programı yoktur.

Bir kız sanat enstitüsü mezunu için açık olan tek eğitim kurumu Kız Teknik Öğretmen Okuludur ve buraya da ancak adayların sekizde biri alınmaktadır. Öğrenciler bakımından teknik seviyede ileri bir eğitim, sanat ve yarı mesleki vazifelerin yolunu açması için zaruri bir ihtiyaçtır. Türkiye’de köy ve şehir arasında fark olduğu gibi doğu ile batı Türkiye arasında da fark vardır. İşte bu farklılıklara cevap verebilmek için öğretmenin, öğrencilere daha faydalı olabilmesi amacıyla icap eden değişiklikleri yapabileceği esnek bir programa ihtiyaç vardır.

Türkiye’de bütün kız enstitülerinde özellikle giyim sahasında sipariş, halkın beklediği okul geleneklerinden biri olmuştur. Kız enstitülerinin her sınıfında atölyelerde sipariş işleri okul programının bir kısmı olarak yürümektedir. Öğretmen, sınıfta öğretimle siparişi karıştırdığı zaman, iyi bir teşkilatlandırma kabiliyeti yoksa ya halk arasındaki şöhretini ya da öğretmenlik sıfatını seçmek zorunda kalabilir. Bunun yanı sıra, kız enstitülerinin gayelerinden biri kızları hayatta kendi atölyelerini açmak üzere yetiştirmek olmasına rağmen, bugünkü sipariş sistemi, işletme, teşkilatlandırma ve idarecilik sahasında tecrübe kazandırmamaktadır. Okullarda sipariş işleri sınıf öğretiminden tamamen ayrı

olarak yapılmalıdır. Gerekli anlayış beceri ve teknikleri garantiledikten sonra, müstakil ve kendi kendilerine yeter bir kooperatif, öğrencilerin katılımıyla okulda ayrı ve faal bir teşebbüs olarak kurulmalı, üretimi ve idareyi öğrenciler üstlenmelidir.

Bina ve araç-gereçler, öğrencinin okul programını anlayıp bu programı şimdiki ve ilerideki hayatında uygulayabileceği şekilde baştan aşağı gözden geçirilmelidir. Kız teknik öğretiminde programlar ve malzemeler, okul ile ev arasında ilişki kurmak suretiyle öğrencinin tam olarak gelişmesini teşvik ve takviye edecek şekilde düzenlenmelidir. Öğrencilerin burayı bitirdikten sonra lise ve üniversiteye gitme imkânı yoktur. Oysaki bu yaş seviyesinde tam bir meslekî eğitim verilemez bu nedenle Kız orta sanat okullarında daha genel bir eğitim sağlanarak, programları çeşitli gayeli ortaokullarinkine benzetilmeye çalışılmalıdır. Gervine, öğrenci programlarının ders saati azaltılarak, serbest çalışma saatleri ve sınıf dışı faaliyetlere yer verecek şekilde düzenlenmesini tavsiye etmektedir.

Kız enstitüleri ise orta seviyede üç yıl ve ileri seviyede iki yıl olmak üzere beş yıllık bir öğretim vermektedirler. Bu enstitüler, genel anlamda bir eğitim, ev kadınlığı eğitimi ve meslek eğitimi vermelidir. Meslek eğitimi, kızları, sekreter, okul sağlığı asistanı, atölyeciler, gıda işleri tanzim ve servis personeli ve müesseselerde dâhili işler idarecisi olarak yetiştirmeyi hedef tutmalıdır. Ev kadınlığı eğitimi, ise temel iktisat bilgisi, sağlık ve ailelerin ev hayatı meseleleri ile ilgili kılınmalıdır. Akşam programlarında dersler genellikle gündüz yapılır. Öğrenciler esas enstitü öğrencileri gibi günün belli saatlerinde okula gider. Öğrencilerin küçük bir gurubunu evli kadınlar oluşturmasına rağmen, geneli 12–16 yaşları arasındadır.

Bu programlarda düzenli bir tahsil programı eksiksiz olarak hedef tutulmamalı, belirli eğitim masrafları için planlanmış özel ve sınırlı bir eğitim kabul edilmelidir. Köy programlarında öğretim, özel iki yıllık bir kurs görmüş olan gezici köy öğretmenleri tarafından yapılmıştır. Program senede 7–9 ay devam eder, bir ders yılı için olmasına rağmen iki yıla kadarda uzatılabilir. Kurslarda, günlük yaşayışa az tesiri olan nakış ve çeyiz işlerine daha fazla önem verilmektedir. Öğrencilerin çoğu okul yıllarının başından beri hiç denecek kadar az bir okuma tatbikatı görmüşlerdir.

Köy kursları bir müddet daha köy kadınları ve kızları için ilk tahsilden veya okuma-yazma öğrendikten sonra devam edecekleri öğretim programı olarak kalmalıdır. Bu gün olduğu gibi dokuz ay veya iki ders yılı devam etmelidir. Öğretmenleri Kız Teknik Öğretmen Okulu sisteminin bir parçası olarak “ Bölge Köy Öğretmeni Yetiştirme Merkezinde” mesleğe hazırlanabilirler. Köy programları köy kızlarının eğitim düzeyini ve köy ailelerinin yaşama seviyesini yükseltme görevini üstlenmelidir. Sağlık, çocuk bakımı, yiyecek maddelerinin elde edilmesi ve saklanması, beslenme, hayvan bakımı, el sanatları, ev sanayi konuları bu programda yer almalıdır.

Mesleki eğitim görmüş öğrenciler için tek yüksek tahsil kurumu Kız Teknik Öğretmen Okuludur. Başvuran öğrencilerden sekizde birini kabul edebilen bu okul, dört yıllık bir tahsil programıyla öğretmen yetiştirir. Programında altı uzmanlık sahası vardır. Aynı branşlar kız enstitüsü programlarında da mevcuttur. Dolayısıyla bir nakış iğnesinin 5 yıl enstitüde, 4 yıl Kız Teknik Öğretmen Okulunda olmak üzere 9 yılda öğretildiği gibi lüzumsuz tekrarlamalar ortaya çıkmaktadır. Bu uzmanlık sahaları yeniden incelenmelidir. Bundan başka öğretmen adayları

öğrencilerini anlama, yetenek ve deneyim bakımından eksik yetişmektedirler. Program, testler ve ölçmeler, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi, öğretim metotları, ergenlik çağı ve öğretmen gözetiminde ders uygulamaları konularını ihtiva edecek ve kuvvetlendirecek şekilde öğretmen yetiştirme işine önem verilmelidir. Kız Teknik Öğretmen Okuluna değişmeyen programlara karşı tedbirli olabilen, değişikliklere ayak uydurabilen, ileri ve objektif görüşlü öğretmenler seçilmelidir.¹³²

Gorvine'ye göre Türkiye'yi birçok yabancı uzman ziyaret etmesine rağmen gelişmeleri değerlendirmek ve programları zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek şekle getirmek için çok az şey yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin kuruluşundan hemen sonra teknik öğretim sahasında farklı ülkelerden uzmanlar gelmiştir. Ancak 1930 yılında kız sanat enstitüleri programının temelini günlük yaşamda çok gerekli olmayan nakış ve dikiş konuları oluşturmuştur. Programlar daha önceki kız sanat okullarıyla Avrupa'dakilere benzetilmeye çalışılmıştır. Gorvine, verdiği örnekler ve açıklamalarıyla Türkiye'nin yabancı uzmanlardan verimli bir şekilde faydalanamadığını ortaya koymaya çalışmıştır. İlginç olan ise kendisinin de "Değerlendirme, program yapma ve bugünkü sistemin kendi bünyesinden uzmanlar temini mümkün olmadığı bölgelerde öğretmen yetiştirme işinde, eğer ihtiyaç varsa, uzman yardımı ve tavsiyesi temin edilmelidir" önerisinde bulunmasıdır.

1951 yılında Türkiye'ye gelen Ruffi raporunda kız teknik okullarında uygulanmakta olan programın gelecek yirmi sene zarfında bütün memleket çapında ev ve aile hayatını ve yaşama seviyesini önemli ölçüde kalkındıracağını belirtmişti.

---

¹³² ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.165.

Yani Rufi, kız teknik öğretiminin incelenmesini gerekli görmemektedir. Ondan dört yıl sonra Türkiye'ye gelen Gorvine ise, son yirmi yıl zarfında kız teknik öğretim sahasında önemli adımlar atıldığını ifade etmiş ancak bu okulların programının fertlerin, ailelerin ve ülkenin o zamanki ihtiyaçlarına uygunluğu bakımından incelenmesini gerekli görmüştür. Gorvine raporunu, bu temel düşünce üzerine inşa etmiştir.¹³³

Aynı ülkeden Türkiye'ye gelerek, aynı yıl içerisinde, biri kız teknik okulları diğeri erkek sanat okulları hakkında raporlarını hazırlayan Gorvine ve Costat'ın inceledikleri okullarda, okulun üretim amacının yetiştirme ve öğretim mecburiyetinin önüne geçmesini eleştirdikleri tespit edilmiştir. Costat, erkek sanat okullarının, öğrencilerine bir endüstri sahasında çalışacak genç bir işçi için ulaşılması lüzumlu dereceyi veremediğini belirtirken, Gorvine de kız teknik okulu öğrencilerinin teknik bakımdan zayıf olduklarını ve yüksek kalitede iş çıkaramadıklarını vurgular. Her iki uzman da öğrencilerin maharet ve bilgilerinin geliştirilmesini gerekli görmektedir.¹³⁴

“ Meslekî eğitim, 15 yaşına veya kız enstitüsünün dört veya beşinci sınıfına gelinceye kadar verimli ve müessir bir tarzda yapılamaz ve binaenaleyh ortaokul seviyesindeki programa, eğitimsel değeri bakımından daha ziyade meslek öncesi umumi veya şahsî eğitim programı olarak bakılmalıdır”.¹³⁵

Gorvine bu düşüncesiyle diğer yurttaşları gibi muhtelif gayeli ortaokul sistemine geçilmenin taraftarlığını yapmaktadır. Ona göre bu planın uygulamaya

---

¹³³GORVİNE, Elizabeth S, a.g.e. s.7-9.

¹³⁴GORVİNE, Elizabeth S, a.g.e. s.29.

¹³⁵GORVİNE, Elizabeth S, a.g.e.s.37.

geçirilmesi ile meslekî eğitimin de ortaokuldan sonra başlatılması sağlanmış olacaktır.

2.19. ICA, TÜRKİYE’DE TİCARET EĞİTİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU VE GEREKLİ DEĞİŞİKLİKLERİNE AİT RAPOR

1957 yılında (Amerika İktisadi Yardım Teşkilatı) ICA New York Üniversitesi uzmanları Türkiye’ye gelmişlerdir. Ekibin inceleme alanı Türkiye’de ticaret eğitimidir. Yapılan incelemeler sonrası gözlem ve önerilerin yer aldığı rapor Vekaletle verilmiştir.¹³⁶ Raporda ortaöğretim, yetişkinler eğitimi ve yükseköğretimde ticaret eğitiminin gelecekteki gelişmeleri ile ilgili esaslar belirlenmeye çalışılmıştır.

Yüksek ticaret okullarının müdür ve öğretmenleri, esas amaçlarının öğrencilerini mesleki eğitimin son aşamasına ulaştırmak olduğunu açıklıkla görüp kabul etmelidirler. Öğrencilerini iş yaşamının belirli görevlerine hazırlamak durumundadırlar.¹³⁷

Öğrencinin ve iş hayatının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bu eğitim tamamen uygulamalı bir şekilde olmalıdır. Yüksek ticaret okulları aşağıdaki görevleri içermelidir:

- 1-Türkiye’nin ekonomik hayatı hakkındaki anlayışı geliştirmek.
- 2-Ticari çalışmaların uzmanlık kolları için öğretim sağlamak.
- 3-İş alanında ilerlemek için eğitim sağlamak.

---

¹³⁶ ICA, Türkiye’de Ticaret Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Gerekli Değişikliklerine ait Rapor, Ankara,1957. s.32.

¹³⁷ ICA, a.g.e. s.25-30.

4-Öğrencilere vatandaş sorumluluklarını idrak ederek çalışabilmeleri için gerekli kültürel ve ahlaki eğitimi vermek.

5-Devlet memuriyetinde çalışanlara ileri bir meslek için eğitimi sağlamak.

Bu amaçları başarabilme derecesi okullarda mevcut öğretmen kadrosuna bağlıdır. Yüksek ekonomi ve ticaret okulları, ulaşmak istedikleri duruma doğru başarı ile yürüyebilmek için bugünkü öğretim üyelerinin öğrenim durumlarını ve öğrenme yeteneklerini yukarıdaki esaslar ışığında yeniden gözden geçirmek ihtiyacındadırlar.

Yüksek ticaret okullarının bugünkü programı, öğretmen yetiştirilmesi için yeterli sayılmaz. Bir işi yapabilen insanın o işi başkalarına da öğretebileceğine dair görüş bugün tamamen terk edilmiştir. Yüksek ticaret okulunun öğrencilerini muhasebe ve defter tutmak konularında yetiştirmesi, öğrencilerin bu kabiliyetleri başkalarına öğretebilme tekniğini de elde ettiklerini göstermez. Yüksek ticaret okulları henüz yeni ve tamamen elverişli öğretmen yetiştirme programlarına sahip olmadıklarına göre mezunların da ticaret öğretmenliğinin nitelikleri bakımından, desteğe ihtiyaçları vardır.¹³⁸

Ankara Ticaret Öğretmen Okulu'nun ilk hedefi ticaret dersleri öğretmenlerine, şimdiye kadar bulamadıkları bir öğretim metodu sağlamaktır. Bu okulun açılması ticaret dersi öğretmenlerini profesyonelliğe biraz daha yaklaştırma ve ticaret okullarının standartlarını yükseltme yolunda atılmış önemli bir adımdır.

Bütün Türkiye'deki ticaret dersleri öğretmenleri ile işbirliği yapan okulun öğretmenleri daktilografi, stenografi gibi belirlenmiş konular için yeni öğretim araçlarını geliştirmekle uğraşmaktadırlar. Büro uygulaması ve temel iş ilkeleri gibi

---

¹³⁸ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.169.

yeni dersler için, malzeme hazırlanmış ve mezun olacak öğrenciler tarafından ilerde öğretilmesi gereği düşüncesiyle Ticaret öğretmen okulu programına konmuştur. Öğrencinin bireysel ilgisini uyandırmak, genel bilgisini uyandırmak amacıyla seçime tabi dersler, rehberlik, sanat değerlendirilmesi, ahlak ve tüketici eğitimidir. Ankara Ticaret Öğretmen Okulu bir deneme okulu şeklinde çalışmalarına devam etmektedir. Yeni öğretmen yetiştirme modellerinin Türk Eğitim Sistemine nüfuz edebilmesi için elden gelen herşey yapılmaktadır. Okul, yeni öğrenci değerlendirme anlamlarını, devam zorunluluğunu ve okul yönetimi ilkelerini içeren yönetmelik aracılığıyla yönetmektedir. Yönetmelik altı haftalık not verme dönemlerine ayrılmış 36 haftalık bir ders yılı üzerinden öğretim yapılmasını mümkün kılmaktadır.¹³⁹

Okul daha resmen tanınmış bir kurum halini almadan özel şirket ve devlet dairelerinin personeline özgü kurslar açmaktaydı. Bürolarda çalışacak personelin özel bir eğitime tabi tutulması gerektiği düşüncesi Türkiye’de henüz yenidir ve meslek içi kursları bu düşüncenin devlet dairelerine ve özel şirketlere aşılmasında büyük rol oynamışlardır. Bugüne kadar bu kurslar yalnız daktilografiye özgü kalmışlardır. Fakat bunlar ileride stenografiyi, büro yönetimini içlerine alacak şekilde geliştireceklerdir. Güdülen amaç her vekaletin ve Ankara’da her önemli özel şirketin personelini bu eğitime tabi tutmaktır.

İkinci sınıf öğrencilerinin iş deneyimi edinebilmeleri için elden gelen her şey yapılmaktadır. Ticaret dersleri öğretmenlerinin öğretmenliğe başlamadan önce ticaret yaşamında deneyim sahibi olmaları gerekliliği inkar edilemez bir gerçektir. İyi bir profesyonel liderlik bilimsel araştırmalara dayanmalıdır. Ticaret öğretmen okulu’nun ilk araştırması, 1956 yılında yapılan ticaret okullarının incelenmesidir. Bu incelemeyi

---

¹³⁹ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.169.

ülke çapında öğrencilerin iş bulması ve iş yaşamının ihtiyaçları hakkında bir araştırma takip edecektir. Değişikliklerin ve gelişmiş bir şekle getirilmesi için ticari konuların öğretilmesi hakkında bir araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu surette okul, ticari eğitim alanında profesyonel liderlik yapabilecektir.

III. BÖLÜM

UZMAN RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNDEN ULAŞILAN EĞİTİM SİSTEMİNE İLİŞKİN BAKIŞ AÇILARININ, OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ

Her şeyden önce batılılaşmayı hedefleyen Türkiye Cumhuriyeti, işe eğitimden başlamalıydı. Yapılmaya çalışılan da budur. Kaynak, imkân ve kalifiye elemandan yoksun olan devlet, yüzünü Batı'ya çevirir. Oradan uzmanlar davet eder, sorunlarına çareler arar ancak uzman raporlarının ciddi bir incelemeden geçirilmesi de şarttır. Haliyle bunlar, dikkatli ve bilimsel bir açıdan ele alınmalıdır. Teslimiyetçi değil de soğukkanlı ve objektif bir şekilde değerlendirilmelidir.

Raporların analizi böyle bir açıdan yapılmıştır. Dolayısıyla uzman raporları, hem ciddi ve önemli sorunlarımızı tespit etmiş, öneriler getirmiş hem de sosyal, siyasi, kültürel yapımıza aykırı öneri ve görüşleri de teklif ve tavsiye etmiştir. Raporların analizinde, öncelikle önemli tespit ve tavsiyeler ele alındı; arkasından uzmanların ortak vurguladıkları hususlar sergilendi. Neticede, uzmanların görüş ve tavsiyelerinin bir kısmı olumlu bir kısmı ise olumsuz noktalar olarak belirlenmiş ve bu çerçevede şöyle özetlenmiştir.

3.1. Uzman Raporlarının Türk Eğitim Sistemine İlişkin Olumlu Yönleri

- ✓ Raporlarda Türkiye'nin tüm yetersizliklerine (fakirlik, sağlık, düzensizlik, aldırmazlık) işaret edilmiş ve vurgulanmıştır.
- ✓ Uzmanlar, okulun, öğretimin, öğretmenin ve donanımın gerekli kaliteye ulaşamadığını belirtmişlerdir.
- ✓ Öğrenci taleplerinin dikkate alınmaması ve sınıfların kalabalık oluşu uzmanlar tarafından eleştirilmiştir.
- ✓ Okullarda başarının düşük oluşu, ilkokuldan sonra ortaokula, ortaokuldan sonra lise veya dengi bir okula, bu okullardan sonra da yükseköğretime doğru ilerledikçe, devam eden öğrenci sayısındaki azalma raporlarda istatistikî verilere göre ortaya konulmuştur.
- ✓ Örneğin 1950–1951 ders yılında, kız enstitülerine kaydolun 2147 öğrenciden sadece 965 adedi normal öğretim süresinde mezun olmuştur.¹⁴⁰
- ✓ 1927–1928 senesinde, şehir okullarında birinci sınıfa kaydolunan 64197 öğrenciden, beş sene sonra yaklaşık 17500'ü mezun olmuştur.¹⁴¹
- ✓ Meslek okullarına, 1935–1936 yılından 1947–1948 yılına kadar alınan 50110 öğrenciden 14230'u mezun olabilmıştır.¹⁴²
- ✓ Roben Maaske, din eğitimine değinmiş ve bunun din adamlarına bırakılmasının daha uygun olacağını vurgulamıştır.
- ✓ Eğitimin bazı raporlarda geniş bir vizyonla verilmesine işaret edilmiştir. Tarihi yapı, yöntemlerin tarihi gelişimi, önceki eğitimcilerin ve öğretmenlerin görüşleri, getirdikleri yenilikler vs. açısından ise bakılmıştır.

¹⁴⁰ GORVINE, Elizabeth S, a.g.e. s.22.

¹⁴¹ Amerikan Heyeti Raporundan; a.g.e. s.8.

¹⁴² COSTAT, M, a.g.e. Ankara, 1956.s.11.

✓ Raporlarda sınavlar da hayli eleştirilmiştir. Sınav işinin sadece testlere dayandırılmaması, özellikle öğretmen olacıklardan karakter, insanlarla ilişki kurma, sevgi vb. hususların tespitinin gerekliliğine işaret edilip, mülakatın yapılması önerilmiştir. Bugün dahi aynı gerekçelerin geçerli olduğunu düşünmekteyiz. Ancak, öğretmen atamalarında henüz bu hususların dikkate alınmadığı bilinmektedir.

✓ Bazı kurumlar da uzmanların tenkidinden nasibini almıştır. Mesela Öğretmen Okulu çalışanlarının, öğretmenliğe uygun olmayanlarının elenmesinde, okulların Millî Eğitim Bakanlığına gizli yazılarla durumu bildirmeleri önerilmiştir. Uzmanlarca, öğrencilerin okul tarafından takipleri tavsiye edilmektedir. Örneğin, öğretmen okulu mezunu olup, göreve başlayan öğretmenler veya orta dereceli okullardan mezun olan öğrenciler, mezun oldukları okullar tarafından bir süre takip edilmelidir. Köy enstitülerinin şehir merkezinden uzakta, ücra yerlerde kurulmuş olmaları, izole edilmiş olmaları raporlarda önemli bir eksiklik olarak belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmen okullarıyla köy enstitülerinin, karma öğretmen okulları haline getirilmesi de önerilmektedir.

✓ Bir kaç uzman da, Türkiye'nin esas itibariyle sorunlarının bilimsel bir anlayışla ele alınmasının gerekli olduğuna işaret etmiştir. Uzmanlar, bunun yapılabilmesi için Bilimsel Araştırma Servisinin kurulmasının zorunlu olduğunu vurgulamışlardır. Onların, bahsedilen önerisi bugün dahi tam anlamıyla gerçekleştirilmiş sayılamaz.

✓ Birimler, idareciler, kurumlar arasındaki iletişim kopukluğuna çoğu uzman işaret etmiştir. Özellikle, Dewey, Kühne, Amerikan heyeti, Dickerman ve Orizet

bakanlıklar arası işbirliğinin kurulmasının önemini açıklayan ve bu hususta tavsiyede bulunan uzmanlardır.

✓ Düşünce itibarıyla başlangıçta Türk eğitiminin felsefesinin yüksek tabakaya hitap ettiği, halka, topluma dönük olmadığı pek çok uzman tarafından vurgulanmıştır. Ve böyle bir anlayışın ülkeyi geliştirmede yetersiz kalacağına işaret edilmiştir.

✓ Uzmanlar tarafından yapılan önerilerin birçoğu geçerliliğini halen korumaktadır. Mesela, kaliteli bir öğretim için öğretmenlerin mesleklerini benimsemeleri gerektiği, bunun için de onların maaşlarının iyileştirilmesi, takdir edilmeleri, ödüllendirilmeleri, kendileri ve programla ilgili kararlara katılmaları, yükseköğretim için onlara fırsatlar verilmesi gibi öneriler uzmanlara ait olup bugünde kullanılabilecek özelliktedir.

✓ Amaç, program ve öğretimin arasındaki zıtlığın önemli ölçüde ve neredeyse tüm okullarda olduğu hususu da raporlarda vurgulanmıştır.

✓ Raporların bazılarında vurgulanan önemli bir husus da, sanat ve meslek liselerinin yükseköğretim için önlerinin kapalı olmasıdır. Uzmanlar, bunun, söz konusu okulların programlarının yeniden düzenlenmesiyle halledilmesini önermiştir. Pek çok tavsiye gibi bu da havada kalmıştır. Çünkü Türkiye’de bugün bile sanat ve meslek liselerinden mezun olan öğrencilerin çoğu yükseköğretime devam edememektedir. Kendi bölümleriyle ilgili alanlara yönlendirilmelerini sağlamak amacıyla, bu öğrencilerin tercih hakları sınırlandırılmıştır.

✓ Yabancı dille öğretim bazı uzmanlarca önerilmiştir. Bunun bazı liselerde yürütülmesinin uygun olacağı vurgulanmıştır.

3.2. Uzman Raporlarının Türk Eğitim Sistemine ilişkin Olumsuz Yönleri

✓ Uzmanların raporları dikkatlice incelenip, üzerlerinde durulmamış ve tavsiyeler ciddiyetle ele alınmamıştır. Örneğin Roben Maaske 1953 yılında gelmiştir.

Verdiği raporda pek çok konuya değinmiştir. O tarihte “özel öğretim” metotlarının kullanılması gibi önemli bir tavsiyede bulunmuştur.

Raporlarda yer alan tavsiyelerin bir kısmının, raporun yazıldığı yıllarda gerçekleştirilmesi mümkün olmasa da, raporlar Türkiye'nin imkânları müsait olduğunda uygulanabilecek pek çok değerli önerilerle doludur.

Örneğin 2006 ilköğretim Programı'nın esas aldığı öğretim yaklaşımlarını, çoğu uzmanın raporunda görmek mümkündür. Fakat Programın temel düşüncesi açıklanırken, 70-80 yıl önce gelen uzmanlar tarafından hazırlanan raporlardan bahsedilmemektedir. Bu durum, Kirby'nin ifadesiyle, “Uzman raporlarının silik karbon kâğıtları şeklinde,” kütüphanelerde saklı kaldığını göstermektedir.

Raporların Türkiye’de ciddiye alınmadığının bir işareti de yazılış şekilleridir. Uzman raporlarının hepsinde okuyucuların dikkatini çekebilecek düzeyde imla ve yazım hataları bulunmaktadır. Bu durum, raporları Türkçeye çeviren tercümanların, eğitimle ilgisi olmayan kişilerden seçilmesinden veya raporların Türkçe olarak yazıldıktan sonra, Türk eğitimcilere okutulup, olabilecek yazım yanlışlıklarını düzeltmelerine gerek duyulmayacak kadar önemsiz görülmesinden kaynaklanıyor olabilir.

✓ Uzmanlar, sanki hangi konularda görüş bildirmeleri gerektiği önceden belirlenmiş gibi davranmışlar ve uzmanlık alanları olmamasına rağmen kendilerinden beklenen şeyi yapmışlardır. Mesela, Beals, rehberlik uzmanıdır. Fakat ondan Sosyal Bilgiler programını inceleyip bu konuyu da raporuna alması

istenmiştir. Daha önce belirtildiği gibi Dewey, Malche, Dickerman, Wofford ve Tompkins yeterince araştırma yapma imkânı bulamadıkları, hatta hiç inceleme yapamadıkları hususlarda dahi görevli kişilerce anlatılanlar doğrultusunda tavsiyelerini söylemişlerdir.

Dewey dışındaki uzmanların hiç biri özel okullar konusuna, 1950 yılından önce gelen uzmanların hiç biri din eğitime ve karma eğitime değinmemişlerdir. İncelenen raporlarda engelli çocukların eğitime dair hiçbir tavsiye bulunmamaktadır. Uzmanların çoğu aynı konulara yoğunlaşırken din eğitimi, engellilerin eğitimi ve özel okulların eğitimdeki yerini raporlarına almamaları, raporların, dönemin hükümetinin belirlediği konulara göre ele alınmasından ve uzmanların önceden çizilmiş bu çerçevenin dışına çıkamamalarından kaynaklanıyor olabilir. Raporlarda ele alınan konuların hükümet tarafından sınırlandırıldığını gösteren örneklerin yanı sıra, 1939 yılında yayınlanan raporların başlangıcında, hazırlanacak programda hükümetin yeri şöyle ifade edilmektedir.

“Bu program hazırlanırken Millî Şeflerin direktifleri, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Hükümetin programı, hareket noktamızı ve amaçlarımızı tayin edecektir.

Çalışmalarımızda Türk ve ecnebi uzman raporlarından yardımcı materyal olarak istifade olunacaktır”. Bu cümleyle de belirtildiği üzere, oluşturulacak programın temel direği, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Hükümetin programı olmalıydı. Nitekim istenilen olmuş ve uzmanlar raporlarını iktidarda bulunan siyasi partinin programına göre şekillendirmişlerdir. Yani uzmanlar hükümetin istediği konularda görüş bildirmişler, istemediği konulara ise değinmemişlerdir.

✓ Türk eğitim sistemini geliştirmekle yetkili şahıslar, Türk eğitimcilerin tecrübelerinden istifadeyi hiç düşünmemişlerdir.

✓ Başka ülkelerden gelen uzmanlar, kendi ülkelerinde yapıp edilenleri anlatmışlar ve kendi çalışmalarını Türkiye için de tavsiye etmişlerdir.

✓ Uzmanlardan beklenen, millet olmanın gereklerinden biri olan tarih birliğini yok etmeye çalışmak değil, öğrencilerde kendi tarihlerini öğrenmeye ilgi ve istek uyandıracak bir yöntem önermek iken, uzmanların bazıları tarihin eğitim öğretimdeki yerine işaret etmişler ancak Osmanlı ve Türk Tarihi'nin okutulmasının gereğine inanmadıklarını göstermişlerdir.

Örneğin, ABD'nin orta dereceli okullarında haftanın beş günü, ilk ders saatlerinde Amerikan Tarihi dersi olmasına rağmen, Beals, Sosyal Bilgiler programında bulunan Osmanlı Tarihi'nin anlatıldığı bölümü, çocuğun yaşadığı cemiyetle çok az ilgisi ve anlamı olan tarihi olaylar ve şahısların ezberlenmesi olarak ifade etmiş ve gereksiz görmüştür.

✓ Uzmanların çoğu, Türkiye'de kitap ve kütüphane sayısının ihtiyacı karşılamayacak kadar az olduğunu belirtmekte ve kütüphanede çalıştırılacak memurlara ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadırlar. Uzmanlar, bu sorunun halledilmesi için yabancı kitapların çevirisini önermişlerdir. Ancak, Malche hariç hiçbir uzman, eski harflerle yazılmış eserlerin çevirisini tavsiye etmemiştir. Uzmanlar arasındaki böyle bir karar birliğinin sonucunda, eski harflerle yazılmış kitapların tarihe gömülerek yok edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

✓ Bazı uzmanların önerileri de o güne göre gereksizdir. Bunu daha sonra gelen uzmanlar da bahsedip vurgulamaktadır. Mesela 1930'larda Kız Sanat Enstitüsü programını, günlük hayatla o gün için hiçte gerekli olmayan "nakış ve dikiş" konuları oluşturmuştur. Buyse tarafından tavsiye edilen nakış ve dikiş dersleri ondan 28 yıl sonra Türkiye'ye gelen Gorvine tarafından ileri bir toplumun ihtiyacı olmakla eleştirilmiştir. Gorvine'ye göre bu, Avrupa'yı olduğu gibi almaktır.

✓ Uzman raporlarında sık sık her konuda yabancı ülkelere eleman gönderilmesi tavsiye edilmektedir. Örneğin Dewey rehber öğretmen ve öğretmen okulları öğretmenlerinin, Dickerman müze görevlisinin, Kühne öğrencilerin, Ruffi gayretli okul müdürleri ve kitaplık memurlarının, Maaske öğretmenlerin, Tomkins öğretim malzemeleri memuru, pilot okul koordinatörü, öğretmen ve müdürlerin araştırmalarda bulunmak üzere başka ülkelere gitmesini önermektedir. Amerikan heyeti de Avrupa'nın değişik ülkelerine ve Amerika'ya öğrenci gönderilmesi taraftarıdır. Raporunda bu konuya geniş yer ayıran heyet, yurt dışına gönderilen öğrencilerin seçilmesi ve yurda dönüşlerinde çalışacakları yerlerin belirlenmesi hususunda açıklamalarda bulunmuştur. Beals ve Costat'a göre ise memleket dışına gruplar göndermektense Amerika'dan uzmanlar getirmek daha faydalı olacaktır.

3.3. Basındaki Değerlendirmeler

Yabancı uzmanlara yönelik basında birçok eleştiri kaleme alınmış ancak eleştirilerde genelde çok sert üsluplar kullanılmamıştır. Getirilen yapıcı eleştirilerle eksiklikler giderilmeye çalışılmış Türkiye'ye daha çok yarar getirmesi istenmiştir.1933 Hitler sonrası Almanya'dan kaçıp Türkiye'ye gelen bilim adamlarına, Türkçeyi en kısa sürede öğrenip Türkçe ders verme ve Türkçe yayın yapmaları için tanınan geçiş süresinin bitmesi ve sözleşmede öngörülen şartlara ulaşamamış olması şiddetli eleştiri konusu haline dönüşmüştür.¹⁴³

Eleştirilerin dozu bazen kaçırılmış ve yabancı hocaların Türkçeyi öğrenemeyişleri, Türkçe eser veremeyişleri ya da çeviri yapamayışlarının gerekçeleri

---

¹⁴³ ŞAHİN, Mustafa, a.g.e. s.177.

olarak; örneğin, tıp fakültesi öğretim üyelerinin bireysel uğraş olarak müzik, heykel, gibi güzel sanatlar ile ilgilenmelerine olumsuz bakılmış ve öğretim üyelerinin meslekleri dışındaki uğraşlar ile zaman geçirmelerinin engellenmesi istenmiştir.¹⁴⁴ Özellikle 1937 sonrasında yabancı eğitimci ve uzmanlara bir kültür kapitülasyonu gerçekleştirme yanlıları olup olmadığı bile sorulmuştur.¹⁴⁵

Teknolojik yapılanma dışında bilemeyeceği, ekonomi, sosyal yapı, eğitim vb. konularında yabancı uzman getirilmesine karşı gelenler olmuştur. Bu düşünceyi savunanlara göre, yabancı uzmanların toplumun tarihini, gidişatını, bilemeyeceği, diğer taraftan bugünkü savaşlar, toplumların bütün güçleri ile çarpışması olduğuna göre, yabancı uzman bulundurulmasının bu bakımdan da sakıncalı olacağı vurgulanmıştır. O halde ne yapacağız, Batı'nın gelişmiş yöntemlerini ihmal mi edeceğiz sorularına şu karşılık verilmiştir:

Şüphesiz hayır! Gerekli olduğuna inandığımız işlerde, Avrupa ve Amerika'ya başarılı memurlar gönderilmelidir ancak bu konuda oldukça hassas olunmalıdır. “Askerler ilk hedefiniz Akdenizdir!” emri üzerine, bir hamlede Ege'nin yeşil yamaçlarına varan bu milletin, insanlık tarihinde eşi bulunmayan bu zaferini yabancı uzmanlar kazanmamıştır. Bu ulus, Lozan'da hakkını yine yabancı uzmanlar olmadan savunmuştur.¹⁴⁶

Çağırılan yabancı uzmanlara yönelik olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler sadece eğitim ile sınırlandırılmamış genel çerçevede değerlendirilmelere girişilmiştir.

---

¹⁴⁴ NADİ, Yunus, “Avrupalı hocaların iş Birliği Türk Üniversitesini yükseltecektir.” Cumhuriyet, 21.12.1939.

¹⁴⁵ SAFA, Peyami, “Maarif Davamız”, Cumhuriyet, 21.12.1939.

¹⁴⁶ KARANAKCI, Safaaddin, “Mühassıs Meselesi” Cumhuriyet, 5.6.1939.

Yabancı Uzmanlardan nasıl istifade ederiz? Vatanımıza yalnız tamir değil, adeta yeniden inşa ettiğimiz şu günlerde yabancı uzmanlardan yararlanılması için nelerin gerektiği önemli bir konudur. Ülkemize eskiden beri Yabancı uzman getirilmektedir. Fakat elde edilen sonuçlara bakılırsa getirilen bu uzmanlardan pek yarar sağlanamamıştır.

Siyasi durumları itibariyle düşman olarak bildiğimiz ülkelerden ülkemizin yeteneklerinin araştırılmasına yönelik çağrılan uzmanlar anayurtlarının çıkarlarının gözeterek yardım etmekten kaçınmışlardır. Bazı yabancı hükümetler kendi işlerine yaramayan memurları uzman olarak göndermek suretiyle başlarından atıyorlar. Ülkesinde tanınmış olan uzmanların da bazen bizde iş görmedikleri görülmüştür. Çünkü Avrupa'da yüksek makam sahibi olmak ülkemizde ıslahat yapmak anlamına gelmez. Uzmanın yalnız teorik ve uygulamalı bilgi sahibi olması yeterli değildir. Ülkemizde iş görebilmek için gereken engellere katlanabilecek bir yaratılışa olması gereklidir.

Yabancılar dilimizi ve özellikle sosyal yapımızı bilmemeleri sebebiyle ne dertlerimizi iyi anlayabiliyorlar ne de bize uygulanabilecek çare bulabiliyorlar.

Uzmanlardan çoğu gerçekleşmesi mümkün olmayan şeyler istiyorlardı ve sonuç itibariyle hayal kırıklığına uğramak mutlaktı. Uzmanların seçimi ile başarıları arasında doğru bir orantı vardır. Dış işleri memurları aracılığıyla yabancı hükümetlere başvurup, uzmanların seçimini yabancılara terk etmek uygun değildir. Her şube getireceği uzmanları o ülkenin tanınmış kişileri arasından seçmeli ve doğrudan doğruya onlara başvurmalıdır. Böylelikle ülkeye yüksek düzeyde makam sahibi kişileri getirmiş oluruz. Yabancı uzmanlar genellikle ülkemizde çalışmak istemektedir. Her uzman ile yapılacak sözleşmede bir yıllık deneme süresi

konulmalıdır. Böylelikle yapılması olası hatalar sonradan da olsa telafi edilebilir. Zararın neresinden dönülse kuralı özellikle bu konuda pek doğrudur.

Görevi sadece fikirlerden ibaret olan uzmanlardan hiçbir fayda görmek önemli değildir. Şimdiye kadar uzmanlara yalnız fikir bildirme hakkı verilmekte, icra hakkı bizim elimizde olmaktaydı. Bu sistem değişmedikçe en büyük dahi bile iş görmekten acizdir. Ayrıca uzmanın bin derde deva bir yazı yazmasına imkân yoktur.

Böylelikle uzmana, bizzat işin içinde bulunarak sistemin nerelerinden sakat olduğunu anlama fırsatı verilmiş olur. Ancak bir yabancıya bize uygulanabilecek kurallar hakkında fikir verebilmesi için yıllarca deneyiminin olması gerekir. Eğer uzman getireceksek ona görüş bildirme değil, iş görme imkânı verelim. Uzmanlara verilen tercümanların da başarıyla iş görülmesinde büyük bir etkisi vardır. Şimdiye kadar tercümanların yalnız dil bilmesi yeterliydi. Ancak bu doğru değildir. Tercüman uzmanın adeta gözü, kulağıdır ve göz, kulak iyi işlemeyince beyinin de çalışmayacağı açık bir gerçektir. Hemen her alanda yabancı dil bilen genç uzmanlarımız vardır ki bunları yabancıların yanına verirsek hem ülke hem de gençlerimiz yararlanırlar. Fakat yabancılar gerçekten ülkelerinin önemli adamları olmalıdır. Yoksa bunların özellikleri yabancı olmalarından ibaret olursa tabiki böyle uzmanların yanlarında değerli gençlerimiz ancak kerhen çalışabilirler.¹⁴⁷

Bütçe görüşmelerinde 120 milyon liralık bütçenin bir milyon lirasının yabancı uzmanlara ayrılacağı belirtilmiştir. Acaba bu miktarda ayrılan para sonuç olarak uzmanlardan büyük oranda yararlanmamızı sağlayacak mı?

---

¹⁴⁷ TEVFİK, Ali, ‘‘Ecnebi Mütéhassıslardan nasıl istifade edebiliriz’’, Hâkimiyet-i Milliye, 26.10.1923.

Sorunu çözümlmek için Çin gibi uzak ülkeleri incelemeye gerek yoktur. Ülkemiz yarım yüzyıldan beri yabancı uzmanlara başvurmuştur ve bu konuda ortaya çıkan deneyim çok önemlidir. Sorunu bu deneyimin aydınlığı içinde çözümlmelidir.

Türkiye'ye gerçekten hizmet etmiş olan yabancı uzmanlara teşekkür etmeyi bir görev biliyoruz. Ordumuzu düzenleyen Avrupalıların hatırası bu ülkede unutulmamıştır ve unutulmayacaktır. Mektebi Sultani'de, maliyede, gümrükte tam bir görev aşkıyla çalışan kişileri, Türkler şükran ve hürmetle yad eder. Buna rağmen bazı yabancı uzmanların bıraktıkları çirkin görüntüleri zihnimizden silemeyiz.

Bu ikinci grupta bulunan yabancı uzmanlar için Türkiye azami derecede özveride bulunduğu halde sonuç olarak hüsran ile karşılaşmıştır. Devletle imzaladıkları kontratlarla iyi bir yaşam sürmüşler ve hiçbir iş yapmamışlardır; daha doğrusu çok fena işler yapmışlardır. Bazıları vatandaşı oldukları devletlerin çıkarlarını gerçekleştirmek için Türkiye'ye büyük zararlar vermişler; bazıları ise ciddiyetle bağdaşmayacak şekilde çalışmalar yapmışlardır.

Yabancı uzmanlar konusunda iyi bir seçim ve en uygun bir şekilde istihdam sağlanırsa istenilen sonuca ulaşılabilir mi? Buna cevap vermek oldukça zordur.

Ülkemizde yarım yüzyıldır istihdam edilen yabancı uzmanlardan çok az yarar sağlanmasının nedenleri yalnız bunlarla sınırlı değildir. Diğer bazı yerel nedenler vardır ki, onlarda gözden geçirilmezse sorunun her yönü incelenmiş olunmaz. Bilgisine, deneyimine ve uzmanlığına güven duyduğumuz yabancı uzmanlar genelde İstanbul'da istihdam edildiler ki bu da bir olumsuzluk kaynağıdır.

Bize büyük adamlar gereklidir. Ancak büyük adamlar Türkiye'ye gelipte bizim emrimize girmeye razı olmazlar. Bunları getirdikten sonra onlara hiç

karşılanmamalıdır. ‘‘Bence Türkiye için yapacak başak çare yoktur. Yani idari Türk zihniyeti hiçbir eser bırakmadan ölüp gitmelidir. Böyle büyük ve güzide bir adam kendine lazım olan birkaç maiyet memurunu kendisi intihap etmelidir. Getireceğimiz insanlar, emrimiz altında bulunacaklar ise bundan bir netice çıkamaz. Düşünmeli biz ne vakitten beri az uzman getirtmedik. Eğer bu adamların nasihatlerini dinlese, ilimlerini taktir etse idik, biz bugün behemehâl bir Avrupa devleti olur idik ve başımıza gelen belalardan masun kalırdık. Fakat biz bu gelen adamlar hakkında neler söyledik.’’¹⁴⁸ Yabancı uzmanlar maliyemizin karşılayamayacağı kadar büyük para istiyorlar. ‘‘Biz bunlara neden bu kadar para istiyorsunuz diyemeyiz. O adamlar adeta birine malını satar gibi ehliyetinin satma havasındadırlar. Fakat vaktiyle böyle değildi. Müracaat ettiğimiz erbab ilmi, Türkiye’ye fikren ve ilmen yardım etmek isterlerdi. Hatta bazıları aşk ile gelmişlerdi. Türkiye yalnız maddi bir malikâne kesb addedilmekte bulunmuştur.

Doğrusu böyle bir niyetle gelecek olanlardan hakiki bir istifade kabil olamaz. Bu gibi mütehasısların gelmelerinden, gelmemeleri daha hayırlıdır. Acaba şimdiki müracaat ettiğimiz mütehasıslarda böyle bir zihniyet peyda olmasında bizim hiç kabahatimiz yok mudur? Ben zannediyorum ki, vardır. Ama bu kabahat yeni bir şey değildir. Bize öteden beri iyice muktedir adamlar geldiler, gittiler. Bunların çalışmış olanları da vardı. Hatta aşk ile şevk ile çalıştılar.’’

Eğer bizler ve yönetimimiz gelişmeyi kabul edici bir yapıya sahip olsaydık bu yabancı uzmanlar sayesinde Avrupa devleti haline gelirdik. Ancak böyle

---

¹⁴⁸ CEVDET, Ahmet, ‘‘Mütehasıslar Gelecekmış’’, İkdam, 14.6.1924.

davranmayışımız yüzünden yabancı uzmanlar ÷lkemize gelmeye çekiniyorlar. Buraya bir şeyler öğretmekten ziyade para için geliyorlar.¹⁴⁹

Benim istediğim yaratıcı kişilerdir. Bunları getirdikten sonra derhal faaliyete geçilmelidir. Uzmanlara verilen önem hem bilgisinden hem deneyiminden ileri gelir. Deneyimi olmayanlar ÷lkemize hiç hizmet edemezler, teori ile işler görülmez. Öncelikli yapmamız gereken şeylerden birisi de kendi kusurlarımızı bilmek ve onları itiraf etmektir. Kendimizi dev aynasında görüyoruz.¹⁵⁰

Üniversitemizde yabancı hocalardan hiç değilse bir bölümünün öğrenci okutmak, adam yetiştirme ve bilimi geliştirmek yolunda çalışmaktan özellikle kaçındıklarını şikâyet etmek istiyoruz.

Niçin Üniversitemizde Avrupa'dan hocalar getirmeyi düşündük? Çünkü çalışmalarımızı Avrupai bir metoda yönelterek en yüksek irfan kurumumuzu Avrupa'daki örnekleriyle "Omuz öpüşen ileri bir seviyeye ulaştırmak istiyorduk." Bize yabancı hoca rekabetinden endişe ettiğimiz gibi düşünce ve sözler söylenemez. Çünkü Üniversiteye Avrupalı otoriteler getirmeyi Türkler özellikle Türk hekimleri düşünmüştü. Bu işi hükümete öneren Üniversitenin eski şeklindeki Darülfünun olduğunu hatırlatmak gerektir. O zaman ki bilim heyetimiz yalnız tıp Darülfünununun değişik dallarına yirmi tane şöhretli seçkin bilim adamı getirmeyi öneriyor ve bunların gerçekleştirecekleri yöntemle çabuk yol alınacağını ve özellikle bu sayede kendi vatandaşlarımız arasında övgüye değer genç yetenekler yetiştireceğini hesaba katmış bulunuyordu. Bu vatansever düşüncedeki isabeti kim inkar edebilir? Eğer seçimde isabet edebilmiş olsaydık problem çözümlenmiş olurdu.

---

¹⁴⁹ CEVDET, Ahmet, "Mütehassıslar Para Canlı," İkdam, 11.9.1924.

¹⁵⁰ CEVDET, Ahmet, "Kurak Arazi, Mütehassıslar Meselesi," İkdam, 22.5.1926.

Bugün acı düşüncelerle rastlantının bizi yönelttiği aceleciliği suçluyoruz. Nasyonal Sosyalizmin anti semit hareketi ile Almanya dışına atılan bilim adamlarını sanki okazyon işporta malları imiş gibi adeta toptan almaya girişmiştik. Anlaşıyor ki hata burada olmuştur.

“ O zaman ki saf kalpli yüksek düşüncelerimizi hatırlıyoruz: Yurdundan, ocağından ve kürsüsünden uzaklaşmış sürülmüş adamlara kucağımızı açmakla onların minnetlerini ve bizim aramızda bütün bir vicdan heyecanı ile çalışmalarını kazanmış olacağımızı sanıyorduk. Durup dururken kendi vatanından ve işinden uzaklaştırılan adamın dünyaya karşı yalnız kendi nefsinin düşünen bir itimatsızlığa uğrayacağımızı hesaba katamamıştık.”

Açık konuşmak için ortada maddi ve manevi herhangi bir okazyon bulunduğunu iddiaya da olanak yoktur. Yaptığımız sözleşmelerde Avrupa'nın her yanında düşlediğimiz işleri görecektir liyakatleri biz her zaman angaje edebilirdik. Hiç değilse böyle aceleye gelmeyen bir huzurla bunları seçerek getirir ve sözleşme şartlarında sadece bizim tarafın değil, diğer tarafında bir emin olarak kabulünü sağlıyorduk. Ne yapacağını bilerek ve kabul ederek adam burada ona göre çalışırdı.

Üniversitedeki yabancı hocalardan bir kısmının gerektiği gibi çalışmadığından şikâyet ediyoruz. Yetkili hükümet daireleri çalışmalarında Türk yardımcılarını yanlarına almamayı özellikle gerekli olan hocalar bulunup bulunmadığını biraz ciddi bir araştırmayla kolayca anlayabilirler. Oysa biz bu hocaları beraberlerinde çalışacak yardımcılarını yetiştirsinler diye de getirmiştik. Göz önündeki durumu bizim amacımızla uzlaştırmaya imkân yoktur. İnsanın, bu adamlar Türkiye'ye geleli Avrupalılıktan çıkmışlardır diyeceği geliyor. Avrupa'da böyle adamlar, bilim yolundaki çalışmalarında yeni eserler, yeni buluşlar ortaya

koyuyorlar. Biz Üniversitemize Avrupalı bilim adamları getirerek bu sistemin bizde de yerleşip gelişmesini istemiştik. Hani eserler, hani araştırmalar? Bu hepimizi boğacak hale gelen kısır bilim hayatı nedir? Avrupa’da böyle mi çalışıyorlar? Süs için mi Üniversitemize sözleşmeli bilim adamları getirttik?

‘‘Ecnebi hocalar meselesinin, her ortaya çıktıkça, sağa sola yalpa vururken, fazla olarak Türk irfan ve haysiyetine de darbeler indirdiğini ve buna hiç tahammül edemediğimizi söylemeye mecburuz. Onları müdafaa vesilesi ile de olsa kimsenin memleketi tahkir etmeye hakkı yoktur. Ecnebi hocalar Hotento kabilesine değil, Türkiye’ye geldiler. Onları niçin getirdiğimizi bilerek meselede şahsiyet değil, iş ve maksat vardır.’’¹⁵¹

‘‘Yeni üniversiteye Avrupa’dan büyük fedakârlıklarla hocalar getirdiğimiz halde ve aradan dört yıl geçmesine rağmen bu yüksek maksadımızın bir türlü istediğimiz şekilde tahakkuk etmek yoluna dökülememiş olması ve bugüne kadar olamayan bu işin şimdiki gidişle yarın veya öbür gün olabileceğine ait umutlar bulunmaması bizi ve memleketi bütün bir üniversite meselesi ile karşı karşıya bulundurmaktadır. Biz yalnız adı ve yalnız şekli üniversite olan müessese istemiyoruz. Biz Türkiye’de dahi bütün ruhu ile Avrupa’daki arkadaşlarının eşi olmaya başlayacak bir irfan müessesesi istiyoruz.

Aradan dört yıl geçtiği halde tıp fakülteleri hariç olmamak üzere hemen bütün dersler tercüme ve tercüman yolu ile gösterilmektedir. Böylelikle kırk dakikalık ders saati yirmi dakikaya inmektedir. Bu şekilde devam eden bir okutmandan ne kadar fayda çıkabileceğini anlamak için uzun boylu düşünmeye bile hacet yoktur. Galiba

---

¹⁵¹ NADİ, Yunus, ‘‘Laf anlayan beri gelsin’’ Cumhuriyet, 20.10.1937.

bu tazyik altında Hukuk Fakültesi'nin üç yıllık müddeti dörde çıkarılmış ve bu fakülteden birde iktisat şubesi ayrılmıştır.”¹⁵²

Dışarıdan gelecek yabancı uzmanlar tayin edilecekleri yerlerde öğrenci yetiştirirler, buna bir diyecek yok. Asıl genel yönetime ve öğretim mekanizmasını düzenlemeye memur edileceklerin kuramsal bir takım nasihatlerle hiç olmazsa bu defa yetinilmesin. Bilmem ilkokullarda elişi şöyle yapılmalı, sınıflarda ışık soldan gelmeli, öğretimde televizyondan yararlanılmalı mı? Gibi herkesin bildiği, sözden ibaret öğütlere karnımız tok. Neyi öneriyorlarsa o şeyleri bu ülkede, bu bütçe, bu yönetim örgütü ve bu elemanla en kısa zamanda nasıl gerçekleştirebileceğimizi söylesin; şatafatlı sözlerden, hayal dolu raporlardan bıktık; iş ve uygulama istiyoruz.¹⁵³

---

¹⁵² NADİ, Yunus, “Üniversitede varmak istediğimiz Gaye ile içinde bulunduğumuz Vaziyet” Cumhuriyet, 23.10.1937.

¹⁵³ CEVDET, Ahmet, “Mühassıslar, ’İkdam, 8.8.1924.

IV. BÖLÜM

SONUÇ

1923-1960 yılları arasında davet edilen yabancı uzmanlardan sadece John Dewey'den Türk eğitim sisteminin geneli hakkında rapor vermesi istenmiştir. Diğer uzmanlar ise ihtisas alanlarıyla ilgili konularda rapor hazırlamaları için davet edilmiştir. Fakat onların da çoğu, raporlarında eğitimin temel sorunlarına eğilmiştirlerdir.

Raporların kapağında yazan konu adları birbirinden farklı olmasına rağmen içerikte uzmanların incelediği ve tavsiyelerde bulunduğu konular birbirine benzemektedir. Raporların ayrı ayrı analiz edilmesinden ulaşılan ortak konuların incelenmesi ile şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Uzmanlar tarafından Türk eğitim sisteminin merkeziyetçi yapısı eleştirilir. Öğretmen, müdür ve öğrencilerin öğretim programının hazırlanmasına katılmaları, Bakanlığın yetki ve otoritesinin azaltılması önerilir. Fakat Türkiye'de halen Âdemi Merkeziyetçiliğe doğru bir adım atılmamaktadır. Kendine güvenen bireylerden oluşan, yaratıcı bir toplum yine MEB'in hazırladığı ve bütün okullarda, aynı anda uygulamaya geçirdiği bir programla oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Raporlarda Türkiye'de okulların sayısının az, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma özelliklerinin yetersiz olduğu vurgulanır. İlkokuldan Üniversite'ye kadar eğitim her kademesinde sınav sistemi uzmanlar tarafından eleştirilir. Ezberlenen bilginin çoktan seçmeli veya yazılı sınavlarla yoklanması ve sözlü değerlendirmeler doğru bulunmaz. 2006 İlköğretim Programı ile sınavlar konusu uzmanların önerdiği şekilde değiştirilmiştir.

Çünkü bu programa göre öğrenci artık ezberlediği bilgiyle değil öğretim sürecinde gösterdiği başarıyla değerlendirilir.

Uzmanlar, Türk okullarında sınıfta kalan, devamsızlık yapan ve okulu terkeden öğrencilerin sayısını fazla bulmaktadır. Müfredatın öğrenci ihtiyaçlarına göre hazırlanmaması, ders saatlerinin çok, konuların öğrenci seviyesine göre ağır oluşu sebebiyle öğrencide meydana gelen yorgunluk, sınavlar ve öğrencilere ders seçme imkânı verilmemesi, uzmanlarca başarısızlığın nedenleri olarak gösterilir.

Öğretmen maaşlarının yetersizliği ve geçim sıkıntısı raporlarda tekrar tekrar vurgulanan bir sorundur. Öğretimde başarıya ulaşmanın bir yolu da öğretmenlerin mesleklerini benimsemelerini sağlayabilmektir. Bu nedenle uzmanlar, öğretmenlerin maaşlarının arttırılması, takdir edilmeleri, ödüllendirilmeleri, kendileri ve programla ilgili kararlara katılmaları, yükseköğretime teşvik edilmeleri gibi uygulamalarla öğretmenliğin çekici ve sevilen bir meslek haline getirilmesini önerirler.

Uzmanlar, hizmet içi eğitim faaliyetleri veya yükseköğretimle kendini geliştirmeye çalışan öğretmenlerin ek bir ücret ile mükâfatlandırılması taraftarıdır. 2006 yılına kadar yüksek lisans yapan öğretmenler cüzi bir miktar da olsa diğer öğretmenlerden fazla para almışlardır. Ancak bu teşvik aracı 2006 yılında kaldırılmıştır.

Uzmanlar raporlarını hazırlamadan önce, veri toplamak amacıyla hemen hemen aynı illeri ziyaret ederek incelemelerde bulunurlar. Gözlem yapılacak illerin belirlenmesinde hükümetin etkisi olduğu söylenebilir. Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi büyük ve gelişmiş iller tüm uzmanların uğradığı merkezlerdir. Türkiye'nin coğrafya, iklim, gelir ve geçim bakımından farklı olduğuna dikkat çekerek inceleme yapacağı illeri yedi ayrı coğrafi bölgeden seçen tek uzman Kate

Wofford'dur. Dolayısıyla raporların hazırlanmasında bölgesel farklılıklar ihmal edilmiştir. Bu nedenle aynı illerin araştırılması ile hazırlanan raporların Türkiye'nin eğitim meselelerini doğru yansıtması mümkün değildir.

Raporlar, Türk okullarında ders sayısının ve haftalık ders saatinin fazla olduğunu belirler. Uzmanlar ders sayılarının ve haftalık ders saatlerinin azaltılması tavsiyesiyle ortak bir karara varırlar. 1950 'den sonra Türkiye' ye gelen, Mesleki ve Teknik Öğretim ile ilgili rapor hazırlayan uzmanların hepsinin de bu konuda aynı tavsiyeyi tekrarlamaları sonucunda Mart 1957'de toplanan VI. Millî Eğitim Şurası'nda adı geçen okulların haftalık ders saatleri azaltılmıştır.

Öğrencilerin hepsinin aynı dersleri almaya mecbur bırakılması yani müfredatın sabit olması uzmanların bir an önce değiştirilmesini gerekli gördükleri konulardan biridir. Uzmanlar muhtelif gayeli okul sistemine geçilerek ortaokuldan itibaren öğrencilere ders seçme imkânının tanınmasını vurgular. Onların bu düşünceleri Türk eğitim tarihinde kredili sistem uygulaması ile canlandırılmıştır. Ancak, kredili sistemden beklenen başarı sağlanamamış ve 4 yıl devam ettikten sonra kaldırılmıştır. Günümüzde ortaokul ve liselerde seçmeli dersler bulunmaktadır. Fakat adı "seçmeli dersler" olan bu derste hangi dersin okutacağını öğrenci değil onun yerine okul belirlemektedir.

Uzman raporlarında mesleki eğitime başlama yaşı tartışılır. 1950'den önce uzmanlar ilk ve ortaokul çağını, 1950'den sonra gelen uzmanlar ise lise çağını uygun görürler. VI. Millî Eğitim Şurası'nda alınan kararlar orta sanat okulları, dereceli olarak kaldırılmıştır. Böylece mesleki eğitime başlama yaşı uzmanların önerdiği gibi lise dönemine ertelenmiştir.

Türkiye karma eğitime 1921 yılında üniversite ile başlar. 1935 yılına kadar ilkokul, ortaokul ve liseleri de karma eğitime geçirir. Türkiye'de karma eğitimin

geliştiği bu dönemde gelen uzmanların konuya dair olumlu veya olumsuz görüş bildirmemeleri şaşırtıcı bir durumdur. 1924-1935 yılları arasında Türkiye' ye gelen yabancı uzmanların hiç birinin karma eğitim sahasında gösterilen çabayı fark edememeleri tesadüf olamaz.

Karma eğitim konusunun, reformların başlatıldığı geçiş döneminde uzman raporlarına alınmamasında hükümetin etkisi olduğu düşünülebilir. 1950 yılından sonra gelen uzmanlar konuya dair görüşlerini raporlarında rahatlıkla ifade edebilmişlerdir. Yabancı uzmanlar, Türkiye'de geçirdikleri gözlem süresinin kısa ve yetersiz olması, konferans vermek amacıyla davet edilip kendilerinden bir de rapor hazırlamaları istenmesi, uzmanlık alanları dışında kalan konularda da görüşlerini yazmak durumunda bırakılmaları gibi nedenlerle raporlarının güvenilebilir kaynaklar olduğuna inanmazlar. Nitekim onların tavsiyelerinin pek çoğunun, raporun yazıldığı döneme uygun olmamasında Türkiye'deki araştırma sürelerinin yetersiz kalmasının etkisi olduğu düşünülebilir.

Uzmanların tercümanlar aracılığıyla yürüttükleri birkaç aylık gözlemleri sonucunda, Türk milletini ve Türk eğitim sistemini tam olarak anlayabildikleri söylenemez. Çünkü yabancı uzmanlar tespit ettikleri sorunlar için, Türkiye'ye özel çözüm yolları geliştirmek yerine, daha çok kendi ülkelerinde aynı sorunu nasıl halletmişlerse Türkiye'ye de onu tavsiye ederler. Ancak, onlar bu tavsiyelerinin, Avrupa'daki örnekleri taklit etmek veya olduğu gibi almak anlamına gelmediğini vurgularlar. Uzmanlar Batı'daki eğitim uygulamalarının Türkiye'ye göre düzenlenmesini sağlamak amacıyla yurt dışına eleman gönderilmesi, Millî inceleme komisyonları oluşturulması ve Türk eğitimcilerin yetiştirilmesi şeklinde önerilerde bulunurlar.

Hazırlanan bir programın bütün okullarda kullanılmaya başlanmadan önce, pilot okullarda ön denemeden geçirilmesinin önemi raporlarda vurgulanmaktadır. 2006 İlköğretim Programı da, belirlenen illerden seçilmiş pilot okullarda, bir yıl denendikten sonra tüm yurttan uygulamaya geçirilmiştir. Bu programın esas aldığı öğretim yaklaşımlarının en önemli özellikleri uzman raporlarında anlatılmaktadır. Fakat Türkiye genelinde sınıf mevcutlarının yeni programın benimsediği öğretim metotlarını uygulayabilecek ideal sayıda olmaması, üst sınıflarda bulunan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmadan programın dereceli olarak değil de, aynı anda tüm sınıflarda uygulanmaya başlanması, öğretmenlere verilen hizmet içi eğitim kurslarının süre ve içerik bakımından yetersiz olması gibi yaşanan sorunlar yabancı uzmanların önerilerinin şekilsel olarak uygulanıp geçildiğini, onların fikir ve tekliflerinin tamamen yeni programa transfer edilemediğini göstermektedir.

Yeni programın, ne pilot uygulaması ne de geçiş devresi, uzmanların önerdiği şekilde yapılmamıştır. Uzmanların yarısından fazlasının, Millî eğitim personelinin meslekte yetiştirilmesinin önemini vurgulamasına rağmen bu faaliyet Türkiye’de halen göstermelik olarak yürütülmekte ve amacına ulaşamamaktadır. Nitekim öğretmenlerin bir haftalık hizmet içi eğitim kursunun ardından yeni programı uygulamak mecburiyetinde kalmaları bunun en yakın örneğidir.

Yapılan analiz ve incelemeler, uzmanların çağırılma amaçlarının farklı olmasına rağmen genellikle aynı konulara değindiklerini ve özellikle aynı ülkeden gelen uzmanların önerilerinin de benzer olduğunu ortaya çıkarmıştır. Raporlara alınan konuların ortak olması gibi, ilgi çeken bir diğer hususta, eğitimin bir parçası olduğu halde raporlara girmesine izin verilmeyen konuların bulunmasıdır. Örneğin, uzmanlar, din eğitimi, özel okullar, engelli çocukların eğitimi konuları hakkında

görüş bildirmekten uzak durmuşlardır. Bu durum uzmanların çalışmalarına hükümetin müdahalesi olduğunu göstermektedir. İktidarda bulunan Siyasi parti, eğitimi kendi düşüncesine göre şekillendirmek amacıyla uzmanların çalışmalarına etki etmiştir. Öyle ki, uzmanlar bazen ihtisas alanları olmasa da veya inceleme yapma fırsatı bulamasalar da, bir konuya ilişkin tavsiyelerde bulunmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Hazırlanan raporlardan yeterince faydalanılmamıştır. Çünkü bu raporlar, Türk eğitiminin gelişmesinde söz sahibi olan yetkililer tarafından yeterince ciddiye alınmamıştır. Yapılan bu çalışma uzun yıllar öncesinde yabancı uzmanlar tarafından hazırlanan raporlarda yer alan önemli bazı eğitim meselelerinin halen geçerliliğini koruduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- Amerikan Heyeti Raporundan; **Maarif İşleri**, İstanbul,1939.
- AKKUTAY, Ülker, **Millî Eğitimde Yabancı Uzman Raporları Atatürk Dönemi**,
Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı, Ankara,1996.
- AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- BAL, Hüseyin, **1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri ve John Dewey'in Eğitim Felsefesi**, Aydınlar Matbaası, İstanbul, 1991.
- BAŞGÖZ, İlhan, **Howard E. WILSON, Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk**, Dost Yayınları, Ankara, 1973.
- BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye'nin Eğitim çıkmazı ve Atatürk**, Pan Yayıncılık,
İstanbul,2005.
- BEALS, Lester, **Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor**, Maarif Vekâleti, VI.
Maarif Şurası Dokümanları, Ankara,1956.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri**, Tekişik Yayıncılık,
Ankara,1999.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi**, Anı Yayıncılık
İstanbul,2009.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, Dikili Belediyesi
Kültür yayınları, İzmir,1993.
- BUYSE Omer, **Teknik öğretim hakkında rapor**, Maarif Vekilliği, İstanbul, 1939.
- CEVDET, Ahmet, "Mütehassıslar Gelecekmiş", İkdam, 14.6.1924.
- CEVDET, Ahmet, "Mütehassıslar", İkdam, 8.8.1924.

CEVDET, Ahmet, “**Mütehassıslar Para Canlı,**” İkdam, 11.9.1924.

CEVDET, Ahmet, “**Kurak Arazi, Mütehassıslar Meselesi,**” İkdam, 22.5.1926.

COSTAT, M, **Türkiye’de Meslek Okulları Hakkında Rapor,** Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara, 1956.

ÇAKIR, Turan, **Cumhuriyet’in Yirmi Beşinci Yılı’nda Türk Millî Eğitiminde İlköğretim,** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1999.

DEWEY, John, **Türkiye Maarif Hakkında Rapor,** İstanbul, 1939.

DİCKERMAN, Watson, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Halk Eğitimi Hakkında Rapor,** Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara, 1956.

EKİZCELİ, Ayşegül, **Yabancı Uzmanların Türk Eğitim Sistemi Hakkında verdikleri Raporlar üzerine bir Analiz,** Van, 1996.

ERGİN, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi,** Eser Neşriyat, İstanbul, 1977.

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi,** Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.

FERRIÈRE, Adolphe, **Faal Usuller ve Yeni Türkiye Mektepleri,** Birinci cilt, İkdam kitap matbaası, İstanbul, 1929.

GORVİNE, Elizabeth S, **Kız Teknik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Teklifler,** (çev. Cihat Zorlu), Maarif Vekâleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara, 1957.

Milli Eğitim Hareketleri 1927–1996, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1967.

- ICA, **Türkiye’de Ticaret Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Gerekli Değişikliklerine ait Rapor**, Ankara,1957.
- KARANAKCI, Safaaddin, **’Mütehassıs Meselesi’’** Cumhuriyet, 5.6.1939.
- KARATAŞ, Süleyman, **Batılılaşma Döneminde Ders Program Değişimi**, AKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2002, Afyon.
- KIRBY, FAY, **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, Tarihçi yayınevi, İstanbul, 2010.
- KOÇ, M. Şükrü, **Eğitimde Emperyalizm ve Yabancılaşma**, Güven Matbaası, Ankara, 1970.
- KÜHNE, Alfred, **Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor**, Devlet bs, İstanbul,1939.
- MAASKE, Roben J, **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor**, Maarif Vekaleti VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara,1956.
- MALCHE, Albert, **İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor**, Devlet Basımevi İstanbul,1939.
- NADİ, Yunus, **’Avrupalı hocaların işbirliği Türk Üniversitesini yükseltecektir.’** Cumhuriyet, 21.12.1939.
- NADİ, Yunus, **’Laf anlayan beri gelsin’’** Cumhuriyet,20.10.1937.
- NADİ, Yunus, **’Üniversitede varmak istediğimiz Gaye ile içinde bulunduğumuz Vaziyet’’** Cumhuriyet,23.10.1937.
- OLUR, Nuri, **Türkiye Eğitiminde Çağdaşlaşma**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul,1994.
- ÖNERTÜRK, Ahmet, **’Orta Öğretim hakkında Rapor’’** Yeni Öğretmen 15. sayı,

İstanbul.1955

PARKER, Berly, **Türkiye’de İlk Tahsil Hakkında Rapor**, Maarif Vekilliği Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.

RAHMİ, Mustafa, ‘**Adolf Ferrière’nin İzmir konferansları**’ Fikirler, sayı.31-36,1929.

RUFİ, John, **Türkiye’de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler**, Maarif Basımevi, Ankara, 1954.

SAFA, Peyami, ’’**Maarif Davamız**’’, Cumhuriyet, 21.12.1939.

STIEHLER, George, ‘**Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor**,’’ Maarif Vekâleti Mecmuası, sayı.9,1926.

ŞAHİN, Mustafa, **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 1996.

TAŞDEMİRCİ, Ersoy, **Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları**, Bizim Büro Basımevi, Ankara,1992.

TEVFİK, Ali, ‘**Ecnebi Mütchassıslardan nasıl istifade edebiliriz**’’, Hâkimiyet-i Milliye, 26.10.1923.

TOMPKİNS, Ellsworth, **Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare, Teftiş**, Maarif Vekâleti, VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara,1956.

TOZLU, Necmettin, **İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1989.

TURHAN, Mümtaz, **Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hal areleri**, Bedir
Yayınevi, İstanbul,1964.

WOFFORD, Kate Vixon, **Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor**, (ev. Fatma
Varış), Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1952.

